ANUL XX
26
(791)
Simbătă
25 iunie
1972
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Spirit și viziune înnoitoare

Agenda bogată și diversă a evenimentelor politice și social-culturale ce au avut loc, și în această lună, în viața patriei, constituie pentru omul de astăzi temeiuri de adinci și rodnice meditații. Abordarea complexă, mereu cu o înaltă preocupare pentru finalitatea și eficiența demersurilor politice sau sociale, argumentează în mod strălucit adevărul că idealul perfecționării, al parcurgerii necontenite a drumului spre împliniri tot mai semnificative nu este niciodată cantonat în zonele deziderateior abstracte ci vizează consecințe pozitive pentru existența și devenirea umană.

Recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. a pus încă o dată în lumină spiritul creator, revoluționar cu care sînt abordate și soluționate probleme majore ale țării, ale contemporaneității. Astfel, Comitetul Politic Executiv a dat o înaltă apreciere activității desfășurate de secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cadrul vizitei oficiale de prietenie pe care a întreprins-o, în fruntea unei delegații de partid și de stat, în Republica Democrată Germană, la invitația tovarășului Erich Honecker, secretar general al Comitetului Central al Partidului Socialist din Germania, președintele Consiliului de Stat al R. D. Germane, a Comitetului Central al P.S.U.G. și Consiliului de Miniștri, precum și la întîlnirea prietenească cu tovarășul János Kádár, prim secretar al C.C. al P.M.S. Ungar. Aceste acțiuni de largă rezonanță politică exprimă în mod elocvent aspirația și hotărîrea României de a dezvolta continuu colaborarea cu țările socialiste, în strînsă concordanță cu cerințele construcției socialiste, cu aspirațiile de pace, bunăstare, independență și libertate, ale umanității. Realitate de esență a politicii noastre internaționale, ilustrată, de asemenea, cu pregnanță de desfășurarea vizitei delegației de partid și guvernamentale a Republicii Socialiste Cehoslovace, condusă de tovarășul Gustav Husak, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist din Cehoslovacia, președintele Republicii Socialiste Cehoslovace, care — desfășurată într-o ambianță de caldă prietenie — constituie un nou și important moment în dezvoltarea colaborării româno-cehoslovace, în folosul ambelor țări și popoare, ale socialismului și păcii.

În cadrul aceleiași ședințe au fost dezbătute și aprobate proiectele **Decretului privind organizarea și funcționarea învățămîntului liceal**, ale **Decretului cu privire la organizarea și funcționarea învățămîntului profesional**, măsuri de **perfecționare a învățămîntului superior** — toate acestea dovedind atenția ce se acordă în țara noastră învățămîntului, pregătirii și formării de noi cadre de specialitate, asigurării unui viitor de demnitate și certitudini tinerelor generații. Pornind de la experiența și tradițiile învățămîntului românesc, de la cerințele actuale și de perspectivă, hotărîrile adoptate în domeniul învățămîntului evidențiază modul unitar, concepția nouă, revoluționară în care sînt gîndite structura, organizarea și conținutul învățămîntului, în strînsă legătură cu dezvoltarea economico-socială a țării, cu progresul științei și culturii, cu cerințele actuale și de perspectivă ale dezvoltării multilaterale a patriei. Dezvoltare multilaterală care vizează nemijlocit asigurarea unui complex de condiții menit să creeze tineretului cadrul corespunzător de valorificare a aptitudinilor și energiilor sale. Semn al grijii și atenției permanente cu care partidul și statul înconjoară tineretul, viitorul țării. Grijă și prețuire față de care, într-un emoționant spectacol prilejuit de **Ziua pionierilor**, generațiile tinere și-au manifestat înalta lor mulțumire și recunoștință, aducînd omagiul înflăcărat partidului și patriei socialiste.

Comentînd evenimentele acestei ultime perioade este firesc să subliniem profundele semnificații ale vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu la **Expoziția republicană de artă populară, artă plastică și fotografică de amatori** și la **Expoziția republicană de pictură și sculptură a artiștilor plastici profesioniști**. Faptul că această vizită — desfășurată nu la multă vreme după ce secretarul general al partidului a adresat cuvinte de apreciere creatorilor de literatură și îndemnuri de generoasă noblețe la Conferința națională a scriitorilor — a prilejuit o nouă evidențiere a perenității creației artistice, a integrării ei în contemporaneitate, a dezvoltării în forme noi, superioare a marelui proces național de creație, constituie pentru făuritorul de artă un motiv de demnă satisfacție. Într-adevăr, oamenii de artă ai României socialiste creează în condițiile unei depline libertăți, potrivit talentului și înclinațiilor, într-o diversitate crescîndă de stiluri, conștienți de responsabilitățile actului artistic, animați de dorința de a propune oamenilor muncii, poporului, opere valoroase, optimiste, cu un mesaj exprimat cu claritate, cu semnificații majore, a unor opere al căror conținut să ilustreze realitățile esențiale ale istoriei și vieții poporului român. Ni se pare deosebit de semnificativ faptul că, apreciindu-se cele mai valoroase și îndrăznețe lucrări aflate în expoziție, s-a relevat totodată necesitatea de a se oferi o imagine mai cuprinzătoare a creației artiștilor plastici, a diversității de teme abordate, a stilurilor de tratare, indicîndu-se în acest scop organizarea unei noi și ample expoziții, cu participarea fiecărui artist plastic, urmînd ca — pentru evitarea subiectivismului în selecție — alegerea operelor să rămînă la latitudinea creatorului însuși. Aceasta reprezintă o nouă și vie dovadă a încrederii partidului în oamenii de artă, în gradul înalt al conștiinței lor politice și estetice, în discernămîntul fiecăruia, în justețea și permanența opțiunilor pentru o artă inspirată de popor, destinată poporului. O încredere care înnobilează și obligă totodată.

Luceafărul

Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Gustav Husak întîmpinați cu căldură de tinerețea țării

În pagina a 3-a

-Colocviile Luceafărului-

PERSONAJ ȘI SEMNIFICAȚIE
ÎN ROMANUL DE AZI

● Articole despre : ● „Galeria cu viță sălbatică" de Constantin Toiu ● „De-ar fi pușca iarbă verde" de Gheorghe Suciu ● „Clipa" de Dinu Săraru ● „Noveștiții" de Nicolae Țic, semnate de ● Voicu Bugariu ● Nicolae Ciobanu ● Sultana Craia ● Alex. Ștefănescu

JURNAL DE POET

Oda Bucuriei

Am ascultat Simfonia a noua cu Roberto Benzi în fruntea Filarmonicii „George Enescu", care, alături de Missa Solemnis, este testamentul marelui compunist.

În plină epocă modernă, Beethoven reia celebrul Cuvînt al bucuriei nemuritoare ; bucurați-vă, bucurați-vă, viața este mai prețuită de moarte, a fi de acum este cea mai mare bucurie din univers, noaptea a trecut, întunericul s-a destrămat, stelele pălesc, se arată zorii purpurii ai zilei fără sfîrșit, aurora îmbujorează răsăritul, soarele biruitor pune stăpînire peste lume. Schiller, poetul de la Weimar, alcătuind acest Imn al bucuriei, la această biruință a lumii se referă, ea fiind temelia jertfitoare a înfrățirii omenirii.

Alcătuită din patru părți, simfonia, în primele trei vorbesc numai instrumentele. Este întruchipată astfel

Ioan Alexandru

Continuare din pag. a 2-a

Manifestări de tinerețe creatoare

Cine, amintindu-și anii de școală, ambianța spirituală a „anilor de ucenicie", nu încearcă cele mai delicate emoții ? Celor seduși la vremea respectivă, de cîntecul sirenelor literaturii le provoacă, în chip firesc, tulburătoare nostalgii mai ales amintirea propriilor debuturi literare, ocrotite în numeroase cazuri, de publicații scoase de către elevi sau binevoitoare față de aceștia. Unor [illegible] este consacrată cartea, recent apărută, **Reviste literare ale elevilor**, scrisă de un eminent și entuziast dascăl, profesorul Tudor Opriș. Descriind periodicele școlare apărute din 1834 pînă în 1974, ea restaurează implicit întregul climat intelectual și sufletesc al școlii românești în diverse etape istorice și astfel transpune pe oricine o citește în variate medii care, într-un mod sau altul, prin analogie sau prin contrast, îi evocă mediul propriei formări.

Revistelor școlare le revine, incontestabil, meritul de a fi contribuit, în decursul timpului, efectiv la conlucrarea intelectuală a diferitelor generații, la asigurarea continuității eforturilor creatoare și totodată la promovarea spiritului de innoire. Ele — scrie cu dreptate autorul cărții citate — „au luat parte activă la uimitorul salt făcut de literatura noastră modernă, care a reușit, într-un timp scurt, (...) să se sincronizeze cu marile curente europene...". Peste 60 la sută dintre scriitorii români (dintre poeții de după 1900, peste 80 la sută) au debutat editorial între 17 și 22 de ani, datorită tocmai „existenței unei ambiențe de încurajare și cultivare a talentelor", marcată decisiv de apariția unor publicații seca-

Dumitru Micu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN SPIRITUL CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

A ajunge și a porni de la o parabolă

Legătura cu viața... Cuvinte care s-au îmbogățit în zilele Conferinței naționale a scriitorilor, cu semnificații de un acut interes social. În fapt, scriitorul nu se poate despărți niciodată de viață, cărțile însesi, după trecerea în neființă a celui ce le-a zămislit, retrăiesc nu o dată o viață imprevizibilă și spectaculoasă, subordonată unei zodii aleatorii. Și însăși uitarea, uneori, se poate constitui într-o formă de existență explicabilă în toate detaliile ei. Este vorba, însă, despre legătura cu viața a omului viu, despre o relație în care se investește pasiune și care este direcționată spre o finalitate precisă. Și atunci întrebarea cu ce fel de viață păstrăm legătura nu este numai legitimă, și inevitabilă.

În acest sens, reportajul poate fi o cale de acces a scriitorului spre acele lumini ale vieții în contact cu care talentul rodește constructiv și durabil. Și căile însesi ale reportajului sînt nenumărate, dar, ceea ce este mai important, mai devreme sau mai tîrziu toate sau aproape toate converg spre zonele demnității și altitudinii sufletesti. Un exemplu, din acest punct de vedere, ni se pare edificator. Cunosc un tînăr scriitor, îmi place să cred, că sîntem buni prieteni, care timp de cîțiva ani buni ca reporter al unui săptămînal de mare tiraj a investigat cu minuție și probitate profesională mediile sordide ale afaceriștilor mărunți și verosi. Mi se părea iremediabil intrînd într-un cerc vicios. Astăzi sînt în măsură să recunosc faptul că am greșit considerîndu-l intrat într-un cerc vicios. Evident, și prin contactul cu acele medii sordide prietenul meu capitaliza experiență, dar pur și simplu nu puteam înțelege la ce-o să-i folosească și spre ce-l va conduce o astfel de experiență. Răspunsul el însuși mi l-a oferit. După toate — mi-a spus — te cuprinde un dor fără seamăn de a deschide și poarta unei vaste uzine. Și curînd, într-adevăr, prietenul meu a deschis nu numai poarta unei uzine, ci și porțile grădinilor în incinta cărora germinează recoltele țării. Acumulează și acum experiență, fundamental deosebită de cea pe care i-o puteau furniza cafeneaua domnească (?) sau străzile Covaci și Labirint. Și, ceea ce nu este de ignorat, acum dispune de termeni de comparație în aria însăși a experienței sale de viață.

Apoi, poate fi despărțită experiența acumulată în exterior, prin reportaj sau într-un alt fel, de experiența interioară a scriitorului? Nu încape nici o îndoială că faptele de viață, ele însele, acolo, în spațiul eterat în care le rînduiește memoria, își trăiesc propria lor viață, fascinantă uneori, alteori inexpresivă și ternă. Există, cu alte cuvinte, fapte de viață pe care se poate clădi temeinic și fapte de viață care, fatal, se dovedesc a fi prea friabile și prea incerte ca semnificație. Pentru a suporta o construcție spirituală, sau pentru a fi înglobate într-un edificiu literar. Și ce altă experiență interioară a scriitorului îi poate fortifica mai temeinic discernămîntul decît chiar această operație delicată și responsabilă de sortare a întîmplărilor menite să se înlănțuie într-un roman. Adică la o experiență interioară veritabilă mă refer, imposibilă în afara unui contact cu comunitatea și nu la o aventură interioară care, de nutine ori, nu semnifică altceva decît o retire lipsită de sens în jurul unei inimi din care s-a autoexilat sîngele.

Și revenind inerent la parabola cu ulciorul și cu izvorul, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a reamintit-o în deschiderea Conferinței noastre, aceasta nu este o parabolă de la care pornim, ci o parabolă la care ajungem atît prin experiența noastră exterioară, cît și prin cea interioară. Dar, de vreme ce am ajuns la ea, de vreme ce ea exprimă înțelepciunea poporului nostru, desigur, sîntem datori să și pornim de la ea dacă vrem cu adevărat să pătrundem într-o nouă etapă a literaturii române.

Mihai Pelin

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Versuri de Gheorghe Istrate ● Constantin Nisipeanu ● Adrian Popescu ● Dumitru Udrea ● Proză de Dragomir Horomnea ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Viața cărților Semnează ● Ov. Papadima ● Dorin Tudoran ● Dan Cristea ● Teatru ● Film ● TV. ● Radio Plastică ● Muzică ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Profil : Nicolae Damian de Doina Uricariu ● Dreptul la replică ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Lirică din R.S. Cehoslovacă ● Mapamond : „Poema ex Ponto" de Gerald Bisinger în traducerea lui Gheorghe Pituț ● Confruntări de Romul Munteanu ● Repere de Aurel-Dragoș Munteanu ● Cultura românească în lume ● Revista străină ● Sport.

Eugen Jebeleanu
Arena

Clara

lui Joska M.

Oh, o văd spînzurată
Dar nu s'a spînzurat
deși poate ar fi fost mai bine,
ar fi rămas frumoasă
precum era
mai înainte :
măr domnesc
sub un pom
cu obrajii ei atît de curați
atît de transparenți
rotundă flacără a vieții.
Unde-și arunca ochii
creștea iarba,
cartofii își comunicau complice
priviri fericite,
grâul își sălta sprînceana
chiar și pe vremuri de secetă.
Dar nu s'a spînzurat
Nu atîrnă nici de creanga unui pom,
nici de semnul de întrebare al unui
cârlig.
Nu s'a spînzurat
A sburat, s'a aruncat din pupila unui
etaj
spre pămîntul pe care-l făcea să
rodească
N'a vrut să rămînă nici în aer
nici pe pămîntul pe care-l iubea
A vrut să nu mai fie nimic
Nici măr, nici flacără rotundă,
nici nimic.
Nimic.
Și nu era vinovată cu nimic.

TINEREȚEA CLASICILOR

Ritualul călătoriilor ironice la Caragiale

Pe lîngă localul „de consumațiune", cadrul pe care îl întîlnim frecvent în povestirile lui Caragiale, codul topologic caragialian cunoaște și alte ipostaze „spațiale" dintre care ieșe în evidență, prin implicațiile și semnificațiile lui, compartimentul de tren. Natura sa e dublă : pe de o parte, ca și cafeneaua, e un spațiu închis, (de)limitat, permițînd conversațiile și contactele umane, fie ele și efemere ; pe de altă parte, compartimentul este integrat unui ansamblu în mișcare, ceea ce face ca el să fie în același timp cadru fix și cadru mobil (situație pe care a exploatat-o în roman, cu rezultatele cunoscute, Michel Butor în **La Modification**). La Caragiale, compartimentul de tren este mai întîi o „prelungire" firească a cafenelei. Amicul X. continuă în vagonul de clasa a treia al trenului de plăcere pentru Sinaia, în fața unor negustori „cari îi sorb cu mult nesațiu vorbele prețioase", confidențele despre Take, Nicu, Barbu etc. și discuțiile politice pe care le poartă la Capșa sau la Gambrinus. Regăsim și conversația mondenă, favorizată de prezența în compartiment a unei „coconițe" volubile : **Întîrziere, Bubico**. Și la Cehov, observa Șklovski, compartimentul de clasa întîi este un decor tradițional „pentru a introduce o eroină mondenă" (**Despre teoria prozei** 1929 ; tr. fr., 1973, p. 91). Dar în ceea ce privește relația dintre cele două cadre narative, cu siguranță că **C.F.R.** este textul exemplar : discuția din berărie dintre Niță, Ghiță și „Amicul" jovial este generată și punctată de etapele călătoriei pe care o fac, în cupeu de serviciu, Mița și „șeful" cel chipeș ; urmărirea imaginară a călătoriei celor doi dă „mișcare" și tensiune echivocă acestei schițe ce se petrece într-un cadru fix.

Dar trenul intră, la Caragiale, într-o rețea tematică și simbolică mult mai complexă. În **25 de minute...**, oprirea trenului domnesc în gara orășelului Z. devine un eveniment memorabil, mobilizînd energiile și zgîndărind orgoliile locale. Pentru entuziastul primar Leonida Condeescu, oprirea în urbea sa a expresului București—Berlin reprezintă o chestiune vitală, semnificînd intrarea orașului într-un circuit european. Cîteva povestiri, pe care editorii lui Caragiale le includ, cu umor, în „ciclul literaturii ceferiste" (**Opere**, II, p. 708), și anume **Identitate**, **Poveste dă contrahandă**, **Acceleratul No. 17** sînt adevărate istorii polițiste, cu anarhiști ce procură pașapoarte false, cu contrabandiști de dantele de Bruxelles și cu pungași ce s-au specializat „operînd" în trenuri. **Luna de miere** și, mai ales, „anecdota realistă" **În tren accelerat** sînt istorisiri ce cultivă echivocul, aluzia licențioasă (compartimentul de tren pare să faciliteze încălcarea unor vechi tabu-uri și convenințe morale).

Al. Călinescu

Continuare în pag. a 4-a

Scrisoare unui tînăr prieten

Dialog neîntrerupt

Nefiind prea bătrîn, nu voi putea să-ți spun prea multe lucruri. Nu te voi dadaci, în orice caz. Știu că tinereții nu-i place să fie dădăcită. Scriitorului, în genere, nu-i place să fie dădăcit, scriitorului autentic, desigur. Îmi îngădui totuși să-ți spun, să te îndemn, nu să te sfătuiesc, să nu confunzi agresivitatea cu combativitatea, să nu devii un campion al dărîmărilor („dărîmările" vin de la sine, dacă literatura dumitale este exemplară). Nu aborda literatura din punctul de vedere al funcțiilor și al posturilor administrativ-literare. Abordeaz-o din punctul de vedere al dăruirii, al muncii, singurul punct de vedere fertil, singura posibilitate reală de a te realiza pe deplin, oricît ar fi ea de dificilă.

Există scriitori care s-au realizat altcum (e un fel de a zice că s-au realizat). Există și „clasici ai imposturii", nu numai „clasici în viață". Există un anumit tip de scriitor, care a fost frate cu toate conjuncturile, fiind, în același timp, astăzi ca și ieri, un fel de „opozant", lăfăindu-se, pe de o parte, în onoruri și în *beneficii*, creînd, pe de altă parte, impresia că ar avea rezerve față de „anumite lucruri", amenințînd la nevoie, pentru ca după aceea, dacă vede că interesele îi sînt satisfăcute, să se domolească, păstrîndu-și „revoltele" pentru altă ocazie, păzindu-și totodată, cu strășnicie, avantajele și *dobînzile*.

Nu-l urma, nu merge pe această cale, deoarece duplicitatea a născut și naște monștri, a preschimbat în simple sălbăticiuni oameni care ar fi putut evolua firesc și frumos, dacă nu s-ar fi robit satisfacțiilor de moment, dacă n-ar fi intrat în *cursa* realizărilor extra și anti-literare.

Nu urma pe nimeni, aș îndrăzni eu să mai spun, urmează-ți propria chemare. Ia de la alții ceea ce e bun, indiferent cine sînt ei. Învață de la cei ce s-au edificat pe ei înșiși, edificînd totodată o *operă*, nu te uita însă cu dispreț nici la cei cè n-au reușit, pentru că eșecurile pot fi citeodată mai pilduitoare decît izbînzile. Urmează-i, cu fapta dumitale și cu gîndul dumitale pe cei buni și puternici, pe cei ce n-au cunoscut altă satisfacție în viață, în afara *dăruirii*, nu-i uita însă nici pe netrebnici, pe cei ce s-au încurcat în fel de fel de hătișuri, pe cei ce și-au îmbrăcat talentul (crispat și slab) în armurile zornăitoare ale agresivității, pe cei ce s-au preocupat, în

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Adrian Popescu: „Cîmpiile magnetice"

Un elegiac subtil și suav este Adrian Popescu și în **Cîmpiile magnetice.** El scria în **Focul și sărbătoarea** despre Vara decimată, despre puterea Nopții, despre Zmeura care arde ca o luminare cu o nostalgie vibrantă care acordă poeziei lui un subtext sugestiv. Vara, Noaptea, Zmeura sînt mai mult decît spun cuvintele și, pentru a le marca semnificația, poetul folosește majuscula. „Vara e scurtă în munți, ne aruncă / Rizînd, odată stăpîneam și în Luncă. / Pe fratele meu pe mine pe nume ne strigă" **(Zmeura, Focul și sărbătoarea).** În **Cîmpiile magnetice** teritoriul scris cu majusculă e Valea Copilăriei: „Să desfaci piatră cu piatră încheieturile unui castel / Din Valea Copilăriei, cu mușchiul prins la crăpături / În volbura și iedera sa, cu turle și tainițe, cu fantasme, / Nu e numai nebunie de milionar plictisit / Cum seamănă cu nebunia poetului. / Drumul de acolo pînă acolo trece peste Ocean. / Iar să zidești din nou e numai un fel de a spune. / O, piatra din capul unghiului, căpriorii zăpeziți. Temelia / Și noi rîuri de lapte și miere, curgînd în somn. / Decembrie ninge în iulie și cei duși se întorc" **(Din Valea Copilăriei).** Valea Copilăriei e aici un spațiu simbolic, cum simbolice sînt și Vara și Zmeura și Noaptea și Lunca, către care se întoarce sufletul poetului. Trecutul poate fi doar evocat, recompus din detalii la fel de simbolice ca și Valea Copilăriei. Vara decimată și celelalte, pentru că „să zidești din nou e un fel de a spune". Regretul după vîrsta paradisiacă răsună și în următoarele versuri: „Vara-n declin ca o roză / August luminînd / albastrele ripi ale copilăriei // Pelinul strivit pe coaste / și mormîntul soldatului / un ou de privighetoare / între ierburi înalte și frunze. // Cît un pumn de uriaș. / Pe aici le-a fost țara / numai că neamul lor / s-a fost stins de mult. // Mierea copilăriei mele: / i-o mai amintește / Așa cum soldatul / îngropat în pămîntul strămoșilor / își amintește patria" **(Vara-n declin ca o roză).** Adrian Popescu glorifică blînd un spațiu al ființei fără vîrstă în care vecini îi sînt un „Hrib sfios, o Minătarcă", unde pajiștile semănau cu un fiord, iar griul făcea părul să lumineze mai blond. Tema e în fond a trecerii timpului: „Da, vocile ne-ntorc pe mal de rîu / Urzici și mure. Altă dată-n griu, / Mai blonzi ca azi. Hotar neabătut. / Pe care fără veste l-am trecut" **(Aveam ferestre spre soare apune).** Poezia lui Adrian Popescu afirmă prin toate canalele ei că universul poetului e altul decît al realității, că în acest univers liric realitatea se distilează, capătă alt chip, se înnobilează de un aer nou vorbind despre ceea ce e etern. Altundeva, plecînd de la despicarea unui pește, imaginația poetului călătorește fără oprire: „Lanțeta despică un pește fabulos / numai icre, mărgele, inele: / Ochiul sticlos / e plin de corăbii din Țările de jos. // Orvieto, Ragusa, Firenze. / Colinele dulci, suave absente, / terasele, oleandrii, golful albastru, / șoseaua de calcar / drept înainte / semn că poetul își aduce/ pururi aminte". Poezia se numește **Călătorii imaginare** și titlul s-ar potrivi tuturor poeziilor scrise pînă acum de Adrian Popescu. Nu e vorba de setea după teritorii exotice, ci după ascunsele spații interioare în care pulsează sensibilă armonia sublimă a vieții.

O definiție a poeziei găsim în **Dicționar întredeschis.** Vîntul întoarce paginile cărții. Vara citește. De aici încolo poetul proiectează imaginea pe un ecran imens: „Vara citește. Stele se aprind pe o axă. / Finul celest din pajiști alpine / Trimite în lume sublima sintaxă. // Ochiul iazului vede pentru noi, / O codobatură lîngă axioma celebră / Platon între plante mediteranee / Un turn himeric naște o zebră. / Totul se declină ușor, cuvinte poroase, / Bureții de rouă, bureții de mare, / Un cazinou în stînca unui Ou, / Un substantiv apune, altul răsare". Aici facultatea de a citi nu mai aparține omului și înseamnă descifrare a universului de către sine. Sintaxa o face finul pajiștilor alpine, universul e văzut și înțeles cu globii enormi ai lacurilor, cuvintele cu concretețea materiei pe care o semnifică, declinările sînt ușoare în natură unde totul se află într-o eternă mișcare. Substantivele fiind aici vii: unele mor, altele răsar. Semnificația elegiacă este mai puternică decît acolo unde poetul pare a rîvni edenul copilăriei. În **Dicționar deschis** este cîntat un teritoriu în care cuvintele, limba nu și-au pierdut funcția originară, în care natura, materia nu mai trec pe lîngă cuvinte ca pe lîngă o realitate străină lor, ci le emană, le trăiesc. Dar și acest univers originar al marii comuniuni dintre cuvinte și viață este un paradis pierdut. „Totdeauna pe ploaie ți-am scris / Spori [illegible] primare [illegible] fire. / Nevăzute, [illegible] / miceliii din vis / Răzbat în cristalul numit Amintire. // Ca stolul de păsări [illegible] în văzduh. / Din joasele ierburi, din tufișuri ascunse / [illegible] frunze". Rostul poemului este să refacă această comuniune primară dintre lucruri și cuvinte, să realizeze cu alte cuvinte poezia.

„Dacă am vedea cu lacurile, / stelele s-ar apropia / întîmpinîndu-ne la drumul jumătate" scria Lucian Blaga. Recunoaștem în versurile lui Adrian Popescu aspirația care străbate poezia lui Lucian Blaga. Dincolo de coincidențe se impune însă atmosfera din **Cîmpiile magnetice,** carte saturată atît de sensibilitate cît și de lirism, trecut, de cele mai multe ori, printr-un filtru livresc. Un răsunet blagian găsim chiar în **Cîmpiile magnetice:** „Sîntem în Cîmpiile magnetice unde dorm / Străbunii noștri somnul de veci / Spiritul și armele noastre se lipesc de ei / cu o dragoste mai presus de fire". Distanța dintre sîngele care ne trage înapoi în părinți și dintre forța magnetică care ne ține aproape de ei ne dă și deosebirea de esență dintre tînărul emul și marele său maestru. La Lucian Blaga comuniunea cu spațiile originare există în forme plenare. În **Cîmpiile magnetice** ea este enunțul conștient al unei aspirații. Între poet și grădina rîvnită se află pădurile poeziei care i l-au revelat și care i l-au descris. Poetul suferă de presiunea lecturilor și înaintează către visata comuniune, conștient de asediul cărților. Miracolele sînt tot mai înlănțuite de un spațiu care a distrus miracolul. Acesta se retrage în lunci izolate, lăsîndu-se minuit de ființe care nu și-au pierdut copilăria, dar care comercializează minunile naturii. Tema declarată de la început e aceea a „mașinilor veacului" pe care le găsim și la Blaga: „Pe serpentinele muntelui mașinile veacului / la Polana Stampei, în Luncile Tiparului etern, / ruloase bombate, broaște agile, carapace / străinii cu plete aurii se mută mai mult / coama noastră neagră-n rășini e mai încîlcită. // De unde începe [illegible] / [illegible] Zmeurei [illegible] / [illegible] / la Polana Stampei, în luncile Tiparului etern" **(La Polana Stampei).** Elegiacă [illegible] este **Închinare lui Mihai Eminescu:** „Oh, cine știe unde-s verii / mei dulci, giullarii și truverii, / pe care drum s-au mînecat, / pe ce cărări s-au depărtat? / Eu, cîntăreț, cu aspru grai, / dup-a lor ceată mă luai, / pe jos umblau, nu aveau cai; oh, era unul mai bălai, / cînd murmura trezea un rai / cu toții îl strigau: Mihai! // El se plimba din veac în veac / numa-ntr-o haină de șiac, / scria pe-o scoarță de copac, / în stele sta, în lan de mac, / și paseri îi cîntau pe plac, / privighetori, un pitpalac. // Oh, doamne, tare am mai rîs, / cînd două vulpi și domnul Rîs, / i-au pus pe creștet o cunună / de laur antic și arvună / i-au dat în pungă o alună. / El s-a-nchinat cu voie bună. // Oh, cine-mi spune, unde-s verii / mei dulci, giullarii și truverii, / cum s-au pierdut ciorchini, puzderii, / duși de noroc, de vîntul verii". Imaginea poetului e neconvențională și e depărtată de locul comun. Adrian Popescu închipuie un Eminescu al poeziilor fremătînd de ierburi, de vietăți ale pădurii, mediu în care se încadrează firesc și copilul care bate pădurile și bărbatul care refuză convențiile din castelul Dalilei. Autorul **Cîmpiilor magnetice** extrage din personalitatea și poezia lui Eminescu o imagine care să poată prezida lirismul Văii Copilăriei, a Verii decimate, a Zmeurei, a Hribului și a Minătarcii. „Și dintre toți era ales / căci nu iubea cum nu iubesc mătăsuri grele și învoalte / castele, bani și celelalte / ci lacuri, stele și dumbrăvi / și vulturul ce piere-n slăvi". Ca la aproape toți poeții de excepție ai literaturii de azi, spiritele tutelare ale poeziei lui Adrian Popescu sînt Mihai Eminescu și Lucian Blaga. Alte influențe s-au dovedit trecătoare, fără o înrîurire profundă în poezia contemporană. Dacă s-a zis că poezia anilor '60 a restabilit contactul cu poezia românească din perioada interbelică, putem adăuga că o adevărată reîntoarcere la izvoarele poeziei românești se petrece și sub ochii noștri printr-o mai profundă asimilare a liricii lui Eminescu și Blaga. Admirator al poeziei lui Mihai Eminescu, Adrian Popescu evocă și el un teritoriu arhaic, al strămoșilor care ne cheamă „magnetic" către spiritul lor: „În mine-un grai uitat sălbăticește / ca visul vechi din amforă deschis / într-o lumină crudă, ce-l [illegible] / în Umbra mă-ntorc numai în vis. // Vorbesc o limbă aspră [illegible] prea dulce. / cum o știură vreo cîțiva [illegible] Donaris, maica mea, așteaptă să se [illegible] / la mare soarele, acolo-s frații mei // Sînt pămînteni, păstor de albe turme / [illegible]

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Poezia ca viață

Cu volumul de-acum *), Ioanid Romanescu se află la cea de-a zecea carte a sa de poezii. **Energia visului** seamănă și se deosebește de toate celelalte volume ale poetului. Proporțiile nefiind însă ușor de stabilit, nu ne-am grăbi să spunem că e vorba de o **ruptură.** Aparent, s-ar zice că Ioanid Romanescu concede la o împăcare cu sine (cu și prin cuvînt, cu și în interiorul condiției poeziei și poetului, așa cum le-a „acuzat" de-atîta vreme) dar, mai degrabă, s-ar putea ca poetul să ne întindă o „cursă" și scriind astfel să ne „distragă" atenția pentru a avea vreme să-și ascută în taină armele: „Am devenit și eu bătrînul înțelept / nu mai regret nimic nu mai aștept // mă las purtat de ziua care vine / și tuturor le spun că-mi este bine // dorm în oricare clipă de răgaz / ca și cum numai somnul mi-a rămas // din tot ce am iubit dumnezeiesc / doar numele cuiva mi-l amintesc // azi fluviul e adînc și curge lent / prin marele pustiu din Orient".

Dacă n-ar fi poetul autentic și viforos, polemic și totdeauna minuind proteste împotriva existenței prin conformism, Ioanid Romanescu ar fi putut fi bănuit, de mult, drept autor de „poezie a poeziei", într-atît de mult cărțile sale își aleg ca **temă** poezia ca mod de viață și poezia ca producătoare de viață: ca viață în sine, adică. Așadar, nu doar acest volum se vrea un mic tratat liric despre poezie, ci, mai degrabă, superioritatea **Energiei visului** — dacă ea există în absolut — față de precedentele volume ale poetului stă în plusul de rigoare cu care Ioanid Romanescu își urmărește tema, în răbdarea de-a nu arunca o petardă prin fiecare vers al său. A nu se înțelege de aici că fronda s-a clasicizat, mușcătura versului s-a transformat într-un blînd și resemnat surîs, strigătul împotriva alienării ar fi devenit o confesiune cvasi-sentimentală, depănată la „gura sobei".

Sigur, cartea de-acum este un bilanț, o trecere în revistă a propriei metode de-a înțelege viața și poezia, dar ea nu respinge nimic din virulențele „de altădată". Numai că, de astă dată, incendiile nu mai sînt produse de praful de pușcă așezat pe creștetul fiecărui cuvînt, ci spectacolul se mută spre interiorul cuvîntului. Poetul pare a fi prins urma acelui fir de apă subteran, care poate mina liniștea „burgheză" mai puternic decît fluviile de sfidare trimise de-atîtea ori împotriva confortului sufletesc. Imaginile cheie rămîn aceleași, multe din ele de origine romantică, altele trecute prin filiera generațiilor moderniste și modernizante (poetul ca soare al nopții, poetul îmbrăcat mereu în cămașa poeziei, poetul care nu scrie poezia, ci poezia-l scrie pe el, anticalofilia declarată și declamată, prezentă acum prin „deosebirea dintre cel ce gîndește și cel care caligrafiază", poetul răspunzînd în fața vieții nu prin poezie, ci prin viață, etc., etc.) Ioanid Romanescu cîștigînd acum în răbdarea de-a le lansa și exploata.

În **Energia visului** poetul nu-și mai biciuie, la tot pasul, imaginația pentru a obține efecte imediate, șocante. Poemului programatic, **Drumul** (frumoasă justificare a existenței poetice prin fațetele cristalului „biografic"), i se alătură, cu mai mult firesc decît altădată, un cîntec „naiv", **Splendoare pe tema cartofului roz.** Strigătul împotriva singurătății, **De-a surda,** cheamă, parcă, acele cîteva erotice de nobilă gravitate, **Împovărat ca un fluviu, Ninsoarea mea cu fluturi dulci,** etc. Gradul mai ridicat de rigoare înregistrat de economia acestui volum nu face să rămînă la o parte poezii vorbind despre constanta plăcere a poetului de-a îmbina ironia cu auto-persiflarea, orgoliul egocentric cu o crîncenă îndoială față de sine. **Suprapoemul** este una din aceste poezii: „Parcă aș fi un supraeu / — încă vă spun supracuvinte — / în supranoapte îmi înfig / privirea ca un supradinte /.../ căci numai suprapoezia / a ars cămașa mea de mire, / predestinînd singurătății / un loc de supraviețuire".

Sigur, nu lipsesc cu desăvîrșire nici acum ostentațiile, excesele, voluptatea versului „decisiv-aforistic", numai că, așa cum o probează un poem, și el programatic, **Casa vîntului,** de data aceasta, poetul știe să țină mai dreaptă cumpăna cuvîntului.

Ioanid Romanescu a optat decisiv încă de la bun început pentru un mod de a scrie și trăi poezia. De aceea, o ruptură, o răscruce adîncă îmi par puțin probabile în cazul său. Este evident însă că **Energia visului** reprezintă credo-ul cel mai explicit (tocmai datorită suprimării verbozității), cel mai rotund exprimat (tocmai datorită impunerii unei autocenzuri ce nu trădează cu nimic esența poeziei) al unui poet terorizat nu doar de realitate, ci și de puterea visului (imaginației) de-a construi realități, de a compara realități: „o, prag de sus, realitate lentă / a ceea ce împiedică visul! / sînt energii ce nu încap pe nici o ușă, / căci visul se naște indiferent de mărimea ușii // dezlănțuite sînt energiile visului / și orice opreliște nu face decît să-l sporească — / pentru că nu există o mai mare forță / decît coborîrea în realitate a visului".

Dorin Tudoran

*) **Ioanid Romanescu, „Energia visului", Editura „Junimea", 1977.**

Antologia unui ritual

Pentru **Nunta la români,** apărută recent, îi aducem [illegible] — tînărul [illegible] folclorist Ion Moanță. De asemenea, și prefațatorului ei, poetul Mihai Beniuc — pe care îl știm legat prin multe fibre cu viața și creația populară — ca și ilustratorului ei, pictorul C. Dipse. Nu mai puțin colaboratorii Editurii **Minerva,** celor doi lectori ai cărții — Victor Iova și Ioan Șerbea și tehnoredactorului Dumitru Verdeș, care cu toții s-au ostenit să-i dea cărții sărbătoreasca înfățișare grafică pe care o merita. N-aș putea spune nici că e cea dintîi carte a nunții românești, nici cea mai bună. Complexul de obiceiuri al nunții — care a generat o poezie tot atît de complexă, în a cărei desfășurare întîlnim adeseori scînteieri de mare artă — a atras de mult atenția etnografilor și a folcloriștilor. Dacă ar fi să cităm aici numai titlurile culegerilor și monografiilor cu acest subiect — începînd cu masiva monografie, devenită clasică, a lui Simeon Florea Marian, **Nunta la români,** apărută în 1890, pînă la monografia lui Ioan Meițoiu, **Spectacolul nunților,** dată la lumină în 1969 — am epuiza mult din spațiul prezentării noastre de acum. Cît despre numărul culegerilor care cuprind masiv și folclorul nunții la noi, el este de ordinul zecilor. Atunci, — care e noutatea pe care o aduce cartea lui Ion Moanță? Ea nu e nici culegere, nici studiu monografic, — ci o antologie din poezia nunții românești. Însuși bimilenarul concept de **antologie** include obligația unei selecții riguroase a textelor, sub semnul valorii estetice. Nu s-ar putea spune că antologia realizată de Ion Moanță este absolut ireproșabilă din acest punct de vedere, — că textele alese de autor din diverse culegeri și monografii ar fi toate egale ca nivel de artă și că ar cuprinde toate aspectele folclorului poetic al nunții. Așa ceva ar fi cvasiimposibil, — unele momente ale ceremonialului nunții generînd simple dialoguri în proză; iar altele, versuri de factură artistică mai puțin memorabilă. Ceea ce se poate însă afirma cu certitudine e faptul că Ion Moanță a căutat să aleagă și să includă — într-un volum ale cărui dimensiuni nu trebuiau să fie prea mari — ceea ce i s-a părut mai frumos ca artă poetică și mai valoros ca ținută etică. Pentru a realiza acest volum, autorul a parcurs răbdător o bogată literatură a subiectului — dovadă, bibliografia de la sfîrșitul volumului, incluzînd culegeri de la cele mai vechi, precum cea a lui Pauleti, din 1838, pînă la aceea a lui C. Mohanu, din 1975. Iar aceste culegeri acoperă toată suprafața pămîntului românesc. Ion Moanță nu s-a sfiit să lase la o parte ceea ce nu era o reușită artistică, precum nu s-a sfiit să includă texte ilustrînd același moment al nunții, adeseori cu identități de structură atît de accentuate, încît ele nu ar putea fi considerate nici ca variante. Și bine a făcut. Întîi, pentru că textele acestea sînt egale în fața gustului său pentru frumos. În al doilea rînd — și mai important — pentru că identitățile și asemănările acestor texte, venind din diferite zone folclorice ale patriei noastre, atestă unitatea profundă și străveche a culturii noastre populare, cu toată recunoscuta ei bogăție de nuanțe, indubitabil semn al vitalității ei.

Un alt merit al antologiei de față este faptul că autorul ei a știut să reziste falsei idei — devenita modă în ultimul timp — că nunta ar fi în primul rînd **un spectacol,** bun de adus pe scenă. Poporul român a considerat întotdeauna nunta ca un eveniment decisiv, de o mare gravitate în viața omului. E adevărat că vitalitatea și optimismul poporului român impuneau nunta și ca un rar prilej de petrecere, de explozie a acestei vitalități în veselie. E tot atît de adevărat că, în zilele noastre, schimbările în bine din viața satelor au atenuat mult momentele de jale ale ceremonialului nunții. Dar caracterul grav, exemplar, al acestui ceremonial se perpetuează cu noi nuanțe. Unul din meritele antologiei realizate de Ion Moanță este și acela de a fi o expresie fidelă a acestui profil grav și exemplar, chiar în momentele de veselie ale nunții. Urmîndu-i fidel desfășurarea, a demonstrat — prin însăși alegerea și gruparea textelor — că nunta nu este **spectacol.**

Ovidiu Papadima

critică

Alecsandri – portret interior

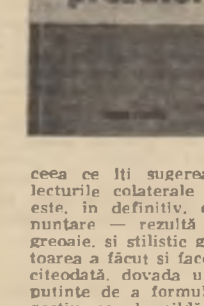

O critică eseistică, adeseori subtilă și imaginativă în propunerile de lectură, pe de o parte, și o critică de specialitate, burdușită de citate, de surse, de filiații și paralelisme, pe de altă parte, își dispută terenul în noua carte a Doinei Curticăpeanu *), care, pornind de la datele [illegible] de proza și corespondența scriitorului, își propune, de fapt, conturarea unui Alecsandri *par lui-même.*

Firește, și sperăm să nu se înțeleagă altfel, că nu pledăm pentru un eseu rupt de baza lui materială, construcție hazardată și în gol, dar există, cu toate astea, o limpiditate și o suplețe a eseului, absolut necesare și care, în lucrarea de față, riscă să fie de multe ori înăbușite de vegetația stufoasă a dovezilor de tot soiul întîlnite în cale și atunci cînd trebuie, și atunci cînd nu trebuie, mai ales. Pe marginea sau în atingere cu subiectul propus, autoarea spune multe lucruri interesante și de certă nuanță, unele din ele putînd fi chiar dezvoltate în studii aparte, însă tocmai crisparea de a spune tot ceea ce știe și tot ceea ce a fișat sîrguincios, constrîngerea de a nu uita nici un detaliu pe drum și probabila timiditate de a nu nedreptăți pe nimeni și nimic prin omitere fac ca textul să sufere de o excesivă dilatare. Cu atenția prea absorbită de aspectele și de datele pe care le are în față, Doina Curticăpeanu ne poartă prin numeroase meandre pînă la a pune punctul pe i și pînă la a prinde firul conducător al ideii. Din această imposibilitate de a renunța la tot ceea ce îți sugerează un text și lecturile colaterale lui — și eseul este, în definitiv, o astfel de renunțare — rezultă o analiză cam greoaie, și stilistic greoaie, deși autoarea a făcut și face chiar și acum, cîteodată, dovada unei remarcabile putințe de a formula fericit și sugestiv, ca, de pildă: „Spre deosebire de Golescu, scriitorul a cărui perspectivă deficientă face ca lucrurile să se scufunde în „mărunta materialitate a detaliilor". Alecsandri introduce în proză *dimensiunea infinită*"; „Cu Alecsandri și Kogălniceanu, norii, avînd deja o zestre de „amintiri", pătrund în proza noastră..."; „Cu Alecsandri ne găsim înaintea scriitorului pentru care lumea este în chip esențial *priveliște.* Propensiunea ființei spre „albastra și mult măreața întindere a mării", contemplarea statornică a „tainicei nemărginiri a cerului" determină un *regim al privirii,* hotărît astfel încă din primii ani ai copilăriei scriitorului"; și, în fine: „Dacă proza lui Dinicu Golescu este, în aglomerarea detaliilor ce ne întîmpină pretutindeni în paginile *Însemnării,* efectul unui mod meticulos al căutăturii acestui scriitor obsedat de numărătoarea pașilor proprii, stînjeniți încă de poalele straiului turcesc, la Alecsandri privirea — descătușată, mobilă — trasează rapid desenul lumii, esențiale fiind linia, conturul, pata de culoare".

Acuzînd eseul Doinei Curticăpeanu de lipsă de decantare și de un prea apăsat zigzag al analizei la text, temător de a nu pierde din vedere nici ultima virgulă, nu înseamnă totodată că, pe porțiuni, acesta nu cuprinde observații din cele mai pertinente. Ca o probă că necesitatea de a generaliza amănuntele dă, în cazul autoarei, rezultate bune, iată că tocmai partea introductivă a lucrării, punerea în temă cu alte cuvinte este și cea mai generoasă în asemenea observații. Remarcile autoarei cu privire la „modul conversativ de existență" al generației lui Alecsandri, cele în legătură cu caracterul eminamente cordial și sociabil al prozei practicate atît de bardul de la Mircești, cît și de congenerii săi, tabloul climatului afectiv și spiritual al tinerilor de la 1840, al felului lor de a fi în care sentimentul prieteniei sau acela al apartenenței la o generație joacă un rol deosebit și care, pe alte planuri, duc la instaurarea unui nou umanism românesc, toate acestea, bine formulate și nuanțat susținute, atrag fără îndoială luarea aminte.

Partea dedicată portretului interior al lui Alecsandri („profilul memorialistului", precizează autoarea) pleacă, în genere, așa cum se și recunoaște de altfel, de la afirmații deja intrate, în mare parte, într-un consens unanim, atît în ceea ce privește structura sufletească a scriitorului, cît și în privința trăsăturilor distinctive ale prozei sale. Nu-i mai puțin adevărat că Doina Curticăpeanu supune aceste afirmații unor migăloase verificări și confruntări, descifrînd „semnele esențiale", „metaforele primordiale", ca și „seriile sufletești" în care poate intra autorul *Călătoriei în Africa.* Operația, ținînd în sensul ei principal de o critică tematică, nu e lipsită de interes, dovedind gust și pricepere, atunci mai ales cînd e ajutată și de imaginația formulării critice, dar, cum spuneam, apare pulverizată și cam fără nerv. Parcă de acum înainte ar trebui scrisă o nouă carte despre același subiect și preferințele autoarei, ca și tipul de sensibilitate la care aderă, întrupat de Alecsandri și generația sa, ne îndeamnă să credem că dacă nu chiar aceasta, o alta asemănătoare îi stă în față.

Dan Cristea

*) **Doina Curticăpeanu: „Vasile Alecsandri prozator" (Profilul memorialistului), Editura „Minerva", — 1977.**

cartea de debut

Copilul și Patria

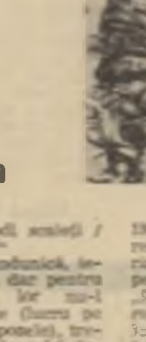

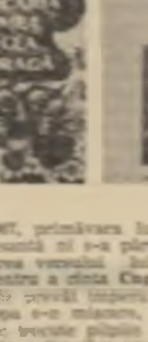

Citesc rar literatură scrisă pentru copii de autori care nu fac și altfel de cărți, ca Arghezi. După mine literatura e fără vîrstă și cine scrie bine poate să scrie cărți bune și pentru copii, dacă nu le dedică exclusiv copiilor. Nu există o literatură bună pentru copii și rea pentru maturi, cărți care plac copiilor, dar nu plac adulților. Am văzut un copil foarte supărat pe cartea **Piuici și frații lui mici.** Nu-i plăcuse nici **Ce o să fie Bondocel,** fiind și el puțin bondoc, lucru care-l afecta.

Vasile Versavia, redactor la revista **Orizont,** îmi trimite cartea sa de debut, **Jucăria mea cea dragă,** cu ilustrații de Tatiana Apahideanu, publicată de Editura „Facla" din Timișoara. Volumul se începe cu poezia **Țara mea,** onorabilă ca intenție, dar prea complicată metaforic pentru copii. Mai simplă e poezia **Mama:** „Sus pe cerul țării mele / arde chipul unei stele. / Chipul mamei drag și sfînt / luminează pe pămînt".

Jucăria cea dragă a copilului e bunicul dinspre tată cu ochelari („sticle cu lumini"), mustață și lulea scoțînd nori, căciulă ca o cioară, iarna, și pălărie cît o pitulice, vara. Descrierea e săracă. Copiii sînt atrași mai mult de epică, decît de lirism, desigur, de povești. Vasile Versavia spune despre un moș și-o babă care neavînd copii iau de suflet un șoarece, însă acesta, lacom, se bagă în sacul cu făină și e fiert în mămăligă. Cam dizgrațios! Mai reușită e consecința dedusă din fabula **Greierele și furnica:** „Greier drag, cînd iarna vine / și cînd știi că-i rea furnica, / vină să mănînci la mine, am vorbit eu cu mămica". Se pot face variații pe aceeași temă și în povești. La Vasile Versavia capra merge să aducă de mîncare iedului Luchi. Lupul o sfîșie, iar iedul e salvat de un pădurar care împușcă lupul. Melcul ajunge la școală abia cînd se dă vacanță. **Mica publicitate** conține un fel de cimilituri: „Doamnă serioasă, fină / îngrijesc pui de găină, / predau și-o limbă străină. / treceți pe la vizuină" **(Vulpea);** „Specialist apicultor. / telefon: mîr-mîr-mormor, / fără bani, doar din plăcere / vă-nvăț cum se gustă miere; predau ore orișicui / dar cu mierea clientului" **(Ursul).**

Cum să învățăm copiii să nu mintă? Arătîndu-le ce s-ar întîmpla dacă natura ar proceda la fel: „Ce-ar fi dacă-n loc de prună / pruna-ar face mătrăgună, / părul ar rodi [illegible] / și caisul [illegible]!"

Mielul, puiul de rîndunică, iepurii atrag pe copii, dar pentru a-i fixa în mintea lor nu-i deajuns a-i descrie (lucru pe care-l face mai bine poezia), trebuie să-i implicăm în mici întîmplări. Acestea lipsesc la Vasile Versavia, poet liric, mai preocupat în continuare să vorbească despre cele patru anotimpuri.

Radu Felix debutează la Editura Militară cu un volum de poezii patriotice **Memoria lirei.** Nu este vorba de confecție facilă, ci de lucru mai foarte în serios, de încercarea de înlăturare a clișeelor și de voința de exprimare a unor sentimente sincere. Autorul retrăiește marile momente istorice, vremea dacilor **(Daci inhaerent montibus, De bello dacico),** vremea lui Ștefan cel Mare **(Ghenar, 1475),** a lui Dimitrie Cantemir, a lui Tudor Vladimirescu, anul 1848, anul 1877, anul 1907, primăvara lui 1945. Interesantă ni s-a părut redescoperirea versului lui Alecsandri pentru a cînta **Cuptorul lui 1848:** [illegible] „Europa s-a mișcat, / [illegible] / al nostru neam". Radu Felix e în situația pianistului care trebuie să interpreteze corect o partitură veche. Ceea ce nu înseamnă că nu știe să cînte și după stilul modern, liber **(Avram Iancu):** „El a fost cîntărețul vizionar / despre care se știu puține lucruri / dar foarte multe poeme. / Cel mai important lucru a fost / fluierul acela de lemn pe care / ascultîndu-l împăratul [illegible] / a lăcrimat. / A făcut multe drumuri pe jos / către inima de apus a împărăției / de unde nu o dată am așteptat [illegible] / A fost tribun al românilor / refuzat de împărăție / pentru că vorbea / în limba afînă a adevărului / și [illegible]

[illegible] „Fericită bucuria pădurii / fericită [illegible] / pămîntul acesta [illegible] rodește / păsări [illegible] în zarea minunii".

Al. Piru

Oda bucuriei

Urmare din pag. 1

istoria în cele trei faze lucrătoare ale ei: trecutul, prezentul și viitorul, este truda istoriei, lucrarea pe firea lumii în care sînt descifrate rațiunile mai adînci în stare de cîntec.

Partea a patra, simbolul timpului ieșit în odihna sărbătorii, transfigurînd sbuciumul istoriei într-o străfulgerătoare înnoire, este expresia încoronării ființei omenești ca podoabă a universului. Ceea ce instrumentele, simbolizînd natura, murmurau nedeslușit, acest cosmic instrument al iubirii, care este omul, va vesti de pe acoperișe: bucurie, bucurie de la prunc la vîrstnic, tînăr și bărbat, fecioară și femeie, toată suflarea este cuprinsă în această doxologie a laudei, în această ofrandă a buzelor împurpurate de biruința cuvîntului. Spre cuvînt tind toate în univers, în el își află odihna toate făpturile, el este începătura și împlinirea tuturor, și numai dincolo de cuvînt poate începe odihna tăcerii, muta adoratoare vedere față către față.

Întîi este natura, ajunsă în stare de cîntec. Lemnul devenit, prin mîna înțeleaptă a omului, instrument al armoniei, făptură a luminii, gard ocrotitor, grădină unde omul își poate afla odihna vederii, apoi apare acest crin desăvîrșit, trandafirul purpuriu al graiului omenesc împlinind lucrarea naturii, inveșnicindu-i potențele creatoare în bucuria cuvîntului. În acest sens, Simfonia a noua este o cosmologie, dincolo de epoci și curente, mereu de-o vitală actualitate pe care omenirea o va primi ca pe o mărturisire nemuritoare a adevărului existenței cît vor fi veacurile.

atelier literar

poșta redacției

M. MLADIAN : Sînt elemente promițătoare de poezie, încă nu tocmai bine puse în valoare, datorită unei discursivități insuficient strunite, unei risipe de vorbe, parazitare, etc. Mai puțin discontinuă, ceva mai bine „organizată", „Pentru cei ce-au purtat" păcătuiește, însă, printr-un exces retoric. Dintre celelalte, ceva mai bune ni s-au părut (fie chiar parțial) „Colorind vise", „Să-ți spui rugăciunea" și pagina care începe cu „fără risipă". Să vedem ce mai urmează.

EMA VALERIA : Versurile n-aduc nimic nou, față de cele trimise anterior. Scrisoarea aduce, în schimb, destule confuzii. „Nu pot suferi — spuneți — cînd se zice : n-are rost să-i (n.n. corect : să-i !...) întreținem iluzia că are talent"... etc. Și ce-ar avea de cîștigat, pe termen lung, cel în cauză, din întreținerea (nemotivată) a acestei iluzii — v-ați gîndit oare? (...inevitabil o deziluzie, care uneori capătă adevărate proporții de tragedie !). În ce privește îndemnul la lectură, adresat adesea celor ce se află la primele lor încercări, nici în această privință părerea dv. nu e mai judicioasă. Chiar această „subiectivitate inerentă", de care vorbiți (aprecierea disproporționat de favorabilă a propriilor lucrări) poate fi, în multe cazuri, amendată, corectată, supusă educării, în timp, prin lectură și studiu (care fac ca elementele de comparație să se înmulțească, criteriile, gustul, capacitatea gîndirii și spiritul critic, etc. să se ameliореze). Ca să nu mai vorbim de alte, nenumărate, efecte favorabile ! (lectura și studiul mai pot corecta, bunăoară, și neajunsurile unei școlarități superficiale sau incomplete, lacune de informație sau deprinderi greșite — cum ar fi, de pildă, în domeniul ortografiei, folosirea formei agramate „expediator", în loc de expeditor, și așa mai departe...).

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Alunecări spre un metaforism dezordonat, în căutare de „efecte" ostentative (în dauna substanței lirice și a semnificației).

D. HRENCIUC : N-avem nici acum, din păcate, prilejul să vă dăm un răspuns mai bun. Cele două plicuri nu ne-aduc lucruri noi, deși o anumită schimbare în bine se simte pe undeva. Predomină, însă, și acum, dezlănțuirea delirantă a vorbelor și imaginilor, infrigurarea, lipsa de atenție asupra

condeiului, metaforismul aglomerat și incilcit, uneori fără sens (de pildă : „Pămîntul / E fîntîna în care / Ochiul cerului / netezit / Doarme-n uleiorul / Neîmbătat de gura / Drumețului" (? !)... etc.). Două lucruri sînt ceva mai limpezi, mai coerente, mai aproape de poezie : „Definiție", „Iubirii".

PROF. P. P. MILU : Felicitări pentru buna inițiativă și mulțumiri pentru invitație. Poate că sprijinul cel mai calificat l-ați putea obține din partea Muzeului literaturii române.

ST. VERGU : Sînt lucruri demne de atenție și pline de promisiuni (mai ales I și II). Să vedem ce mai urmează.

I. DIACONU : Sînt pagini ale unui om inteligent, sensibil și, după toate semnele, talentat (chiar dacă, în acest sens, „mostrele" sînt cam puține și nu definitiv concludente). „Poveste" e, desigur, la nivelul vîrstei, dar isteață, insolită cumva. Fragmentul, însă, „umblă" destul de bine (deși finalul într-adevăr cam scîrțîie, cum ziceți). Dar nu trebuie să vă luați sută la sută după „Anexă", care, deși subtilă și judicioasă, în general, e, totuși, de multe ori, prea aspră, în căutare de noduri în papură. Nu trebuie nici să vă pară rău — cum spuneți — pentru acest demers (mai de grabă, pentru prea multele suspensii și jumătăți de vorbe, care-l fac uneori greu, sau chiar imposibil de înțeles) : dați-i înainte cu curaj și contați pe „asistența" noastră amicală.

ALDO PAMORO : Lucrurile merg pe o cale greșită, alunecînd spre un joc metaforic delirant, spre o frenezie verbală incoerentă, cu performanțe uneori triste (dacă nu comice) de genul : „Jefuiți-mi carnea din pletele minții / ce-atîrnă sub arterele tălpilor / aidoma unui pește-n năvod" (? !), etc., etc. Rugămintea dv. nu e actuală (sperăm să fie, într-o bună zi, dar numai în funcție de calitatea manuscriselor pe care ni le veți mai trimite).

DAN ANTOHI : Nu sînt lucruri noi — observațiile anterioare rămîn valabile. Pîlcurile adunate „Atelierului", sau „Poetei", sau nominal postasului ajung la noi nedesfăcute : încurcătura, deci, vă aparține în întregime. Pe viitor, vă rugăm să nu ne mai trimiteți tot ce scrieți, ci maximum 10 poezii, alese cu toată exigența și scrise citeț, de preferință la mașină.

MARIN ION : Lucruri interesante, promițătoare : „Prima elegie", „Ars poetica".

Gee Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Pămîntul viu

Balsamuri prelungi
Se zvîntă sărat sub pleoapa bolnavă
De țipăt, nesomn,
Și strigătul orei
Ce-abia se mai rabdă
Uitată-n fertilul miracol !
Scincește o gură flămîndă
Planeta leagănă-ncet
Femeia înflorescentă,
Laptele se oțiță
În forma rotundă !...

ANGELA NACHE

Joc

Să poți spune :
Mai împușcă-mă
Nițel, nu am
Murit destul, nu
Am murit pentru
Toate lucrurile,
Pentru toate speranțele,
Pentru focul cu
Cenușă albastră.
Să poți să repeți
Moartea aceea copilărească :
„Poc-poc, tu ești mort !"
Și el să răspundă :
„Poc-poc, am avut
Glonț în dreptul inimii !"
Să poți spune :
„Poc-poc, prietene,
Hai mai bine să
Facem baie în rîu !"
Și el să-ți răspundă,
Ridicîndu-se glonțos
Din tranșeea memoriei :
„Acum sînt călare
Pe calul Inaripat
Și mă duc puțin
Pînă-n soare !"

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Flearea de colț

Îți mărturisesc uneori
Sufletul meu printre
Rîndurile unei coli de hîrtie
Încă îți mai puteam scrie
Dragă mea
Iubirea ta încă era
Un fel de seară solidă
Noapte de noapte urcam
Cele mai înalte piscuri
Un fel de alpinist cuceind
Mereu iubirea ta
Rămînînd floare de colț.

MARIAN VITIUC

Descoperire

Cobor în adîncul
lucrurilor
pe o scară de frînghii
dibuind
din cauză în cauză
pînă descopăr
gălbenușul de viață
și-l aduc la lumină
cum scoți inima aburindă
din trupul unui animal
abia tăiat.

ALEXANDRU HORIA

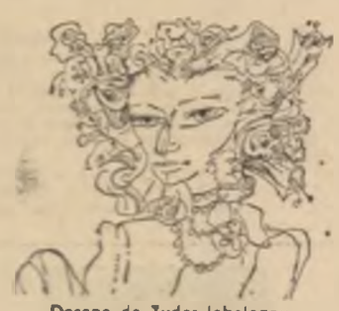

Desene de Tudor Jebeleanu

Lecție

Învață tu rodul, iubirea
tăcerea tese stele reci
sub poduri apa este un
animal blînd
noaptea umblă ca un paznic
prin oraș
mai rămîne mecanica pură
a visului
cineva îmi pipăie sufletul
cu degete invizibile
tu ești o răsuflare
un abur abia al sîngelui
meu în mirare.

CRISTINEL PRICOP

Există

O ușoară adiere cuvintele
prin sînge
năvălind blînd mimetism
un cîntec există
deasupra tăcerii
cum deasupra florii miresmă
[illegible]

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Ivan Turbincă

A venit la mine într-o seară.
Nu am fost acasă, nu i-am putut deschide.
Prin grădină trecea moartea călare.
Nu am fost acasă, nu i-am putut deschide.
Dumnezeu trecea strada, urma să vină.
Nu am fost acasă, nu i-am putut deschide.
Noaptea scutura prunii din grădină.
Părintele făcea mătănii ceva mai încolo.
Miezul nopții întîrzia ca întotdeauna.

ION MONORAN

Prima elegie

Frați de cruce să fim
Copac singuratic
Părăsit într-o noapte
De mierla ta,
Proprietate privată.

Cruce și roșă să-mi fii
Copac singuratic
De nimeni iubit
Părăsit la marginea firii,
Tu ce toate le știi
Inabordabil
Ca steaua Polară.

MARIN ION

Călugărenii

Mlaștina se lățește pe lacrima
neistovită a nopții.
Soarele ascute piramida
cu temelille-n moarte.

Ei se mai caută pe fața cîmpiei, mirați.

Cine-s tăiații, împunșii, striviții,
călugării și profeții acestor pîini
care-și desfac rănile stinse
ridicînd răsărituri de sînge prin urzelile
ierbii ?

Un aer deja răspînit inventează oglinzi,
născocește icoane,
le fură chipurile,
îi ridică la cer.

În firidele beznei Tu încă-l dezbraci
și le mai măsori poate cornea
dar privește-mă, Doamnă,
prin frigul tău
însumată vigoare a vîrstei mele
îi recunoști unul cîte unul
îi îmbrățișează
îi acoperă
se încolăcește pe oasele lor

NELU STANCIU

Lirică din R.S.Cehoslovacă

JIRI TAUFER

Fiecare atom al lumii noastre

Fiecare atom al lumii noastre aparține mîinilor,
care nu sînt doar extremități ce se leagănă-n
vînt.

Care au făcut din capul omului un stup de idei,
din ochi speriați, ochi veseli ce-nfrează,
din guri bune de mestecat, guri care cîntă.

Care i-a dat omului aripi
și cuvîntul.

Mîinilor care sparesc bîrnele,
care prelucrează și seamănă,
care știu să apropie ochii de stele
și moartea s-o scoată din inimi
în superbe bătălii pe mese de-operații.

Mîinilor
modelate de un sculptor genial :
MUNCA.

MILOSLAV BUREȘ

Deschiderea pietrei

Întocmai unui sculptor iscusit
deschide piatra
și însuflețește lutul
îndepărtează straturi vechi
și ascultă bătăile inimii
și simte pulsul
îmbătrînirii pietre
care, cîndva, visase
să devină fier.

VLADIMIR BRANDEJS

Mărul

În sămînță
doarme vîntul rece,
rumenul albinelor,
năprasnice furtuni de vară.

Gustul simburelui
vine din răcoarea izvoarelor,
din zori și-nfrățiri,
din toate darurile pămîntului.

JAN ŠNOBR

Destin simplu

Să numeri pași valurile mării
grăunțele nisipului
stelele de pe cer —
nu vei ajunge la capăt niciînd !

Și vei începe din nou și mereu
ca-n dragoste
ca-n viață
vei arde cu flacără curată
sub vegheea constelațiilor
pentru mîine
pentru veșnicia a tot ce porți în tine
ca s-o voințe te de-a gît și-a cunoaște
de-o fi în tot
ce curge înainte și trăiește pleoar
ca valul, ca nisipul, ca pralul stelor
ca sămînța de brazi din țărîtul natal.

În românește de
Nicolae Niculară

Manifestări de tinerețe creatoare

Urmare din pag. 1

se de către elevi. Aceste publicații, în număr de aproape 2 000, reprezintă o extrem de prețioasă sursă documentară pentru temperatura spirituală a tineretului studios în decursul timpului, în cuprinsul lor găsindu-și reflectarea atitudinile, reacțiile specifice ale celor mai tinere generații intelectuale față de problemele culturii și ale vieții social-istorice, față de curentele de idei, față de punctele de vedere exprimate în cadrul unor discuții, al marilor polemici care au mobilizat în anumite momente conștiințele.

Presa școlară românească, stabilește Tudor Opriș, își are leagănul la Blaj, prima publicație fiind Aurora (1834—1836), redactată de elevul Nicolae Pauletti, același cu alcătuitorul (tot în 1834) al unei antologii (rămasă în manuscris) de poezii recoltate din revistele și din volumele unor scriitori ai timpului, un fel (zice Dan Simonescu) de **Floare a darurilor**. Descriind și analizînd minuțios revistele scoase de elevi, sub îndrumarea, de regulă, a profesorilor și cu sprijinul susținut al directorilor de școli (**Zefirul, Speranța, Dacia ferice, Filomela, Steluța, Diorile pentru Minte și inimă, Viața, Conversațiuni, Deprinderea, Chemarea, Musa someșană, Progresul** ș.a.), profesorul Tudor Opriș își extinde cercetarea și asupra altor publicațiuni, precum antologia **Versuințe romane adeca : culesiune versuaria din foile nationale de la anul 1838** sau almanahurile **Diorile Bihorului și Fenicele**, nu fără a comunica interesante date despre diferitele societăți culturale școlare, în cadrul cărora au fost elaborate periodicele în cauză, și în general despre viața culturală din Transilvania și din toate ținuturile românești cuprinse în imperiul austro-ungar. Avem, de fapt, în **Reviste literare ale elevilor**, o diagramă a spiritualității românești ardelene, bănățene și bucovinene, axată pe studiul periodicelor școlare.

Trecînd la publicațiile din Principate, cercetătorul își începe expunerea cu specificarea că aici situația a fost, pînă la reforma lui Haret din 1901, cu totul alta decît în Transilvania. Departe de a încuraja, sprijini și orienta manifestările publicistice ale elevilor, direcțiile școlilor din vechea Românie (cu puține onorabile excepții) le-au considerat, vreme îndelungată, abateri de la disciplina instituțională și le-au tratat ca atare. Drept consecință, reviste ca **Zig-zag** a lui Grigore Pișculescu (viitorul Gala Galaction) au fost redactate și difuzate clandestin, iar Ibrăileanu și Raicu Ionescu au fost nevoiți să se ascundă, în **Școala nouă**, publicație scoasă de ei și de Eugen Vaian în 1889—1890, sub pseudonime. De existența celor mai multe asemenea periodice avem cunoștință doar din rememorările celor ce le-au întemeiat sau au scris în paginile lor. Publicațiile „legale" n-au lipsit, totuși, nici înainte de 1901, și în cuprinsul cărții sînt descrise **Revista societății Tinerimea română**, apărută în 1882, **Revista școalei** (1891), la care au colaborat Macedonski și Traian Demetrescu și a debutat Șt. O. Iosif, **Revista „Societății elevilor institutori"**, **Școală nouă** aceasta din urmă ghidată de principiile mișcării socialiste. După reforma înfăptuită de Spiru Haret încep să apară publicații școlare în toată țara, unele sub conducerea unor viitori scriitori de notorietate. Astfel, **Din lume** (1906), publică „ghidușiile elevului Horia Furtună". **Constache Negruzzi**, revista lunară „științifico-literară" a Liceului internat din Iași, gîndește debutul lui I. I. Mironescu. **Spre lumină** (1903—1906) lansează pe I. M. Rascu și N. I. Apostolescu, la **Revista noastră 1912—1913** din Focșani debutează Victor Ion Popa. **Cămărașul Horei** (1906) din Tulcea, numără printre colaboratori pe Alice Călugăru, Tudor Pamfile, C. Rimleț, O. Tafrali, în **Curierul liceului Sf. Petru și Pavel** din Ploiești întîlnim semnătura lui Alexandru Cosbuc. **Speranța** (1904—1905) e scoasă de Victor Eftimiu, în fine, trecînd peste alte apariții, redactorul **Simbolului** din 1912, Tristan Tzara, Ion Vinea (pe atunci Samy Rosenstock, I. Iovanschi) și Marcel Iancu, erau la data respectivă elevi.

Pe tot cuprinsul României, presa școlară a luat avînt în perioada interbelică. Reconstituind faptele, cu minuție, cercetătorul proiectează (ca de altfel și în precedentele pagini ale lucrării sale) analiza obiectului de studiu pe fondul realităților istorico-sociale și al creației culturale specifice respectivei perioade, înfățișînd „factorii de emulație și formare culturală", urmărind ecourile și manifestările în școli ale ideologiei și luptei clasei muncitoare, menționînd participarea revistelor scrise de elevi la disputele literare din epocă.

Dintre periodicele școlare din deceniile interbelice, cîteva beneficiază, pe bună dreptate, de prezentări detaliate. E vorba, îndeosebi, de **Revista literară** (1927—1941) a liceului **Sf. Sava**, „adevărată pepinieră de personalități literare", loc al debuturilor lui Eugen Ionescu, Octav Sulițiu, C. Fîntîneru, G. Macovescu, găzduitoare a scrisului juvenil al lui C. Noica, Mihail Steriade, Mircea Ștefănescu, de **Vlăstarul**, revista liceului **Spiru Haret**, scrisă în bună parte de Mircea Eliade și în al cărui spațiu se mai remarcă, între alții, Al. Ciorănescu, Barbu Brezianu, Al. Elian, C. Noica, mai tîrziu Dinu Pillat, de un alt **Vlăstar**, apărut în 1919—1922 și 1925 la Tîrgoviște, cu colaborarea lui Ioan Ciorănescu și Cicerone Theodorescu, de **Saharul** (1935—1937) din Găiești, animat de Mihail Ilovici, de **Anuarul Societății literare „Gr. Alexandrescu" a elevilor de curs superior din liceul „Unirea", Focșani** (1919—1922), alcătuit de I. M. Rascu și Virgil Huzum, de **Luceafărul** clujan (1938), la care colaborează F. Păcurariu și I. Negoițescu, de **Îndemnul** de la Tîrgu-Mureș (1924—1927), animat în special de elevul Ovidiu Papadima, de, în sfîrșit, (lăsînd multe altele la o parte), **Primăvara Banatului** (1928—1930, 1941—1944), legată de numele lui Al. Bistrițeanu. Doar menționată e, deși merita, poate, o descriere, **Laboremus**, revista liceului „Moise Nicoară" din Arad, în care a debutat M. Beniuc. Înfățișînd revistele, fie din deceniile interbelice, fie din alte perioade, Tudor Opriș nu se limitează la expunerea de date. Analitic și interpretativ, demersul său este punctat de caracterizări substanțiale, se stabilesc ponderea și profilul specific al fiecărei publicații în miscarea culturală a epocii.

Un larg spațiu se acordă în lucrare publicațiilor școlare de după 1944, cercetate, și acestea, natural, în strînsă relație cu evoluția întregii culturi, pe coordonatele create de revoluția socialistă. Studiul delimitează etapele parcurse de națiunea noastră pe calea edificării noii societăți, dezvăluind implicit situația revistelor în fiecare etapă. Un nou reviriment se produce după această dată și, în anii ce urmează, găsim la o eflorescență revistică fără precedent, marcată de titluri ca **Țara visurilor noastre** (Oradea), **Revista noastră** (Focșani), **Licăriri** (Craiova), **Muguri Adolescenți**, **Speranța**, **Luceafărul** (București), **Generații** (Tg. Mureș), **Zorile** (Cluj) și multe altele. În acești ani apar de asemenea o seamă de antologii (**Copii-poeți**, **Din prag**, **Crisalida**, **Excelsior** ș.a.), iar **Scînteia tineretului** scoate un supliment pentru elevi, **Preludiu**.

Lucrare unică în genul ei nu numai la noi, dar, aproape sigur, și pe plan internațional, cartea lui Tudor Opriș, rodul unei îndelungate și complexe munci de cercetare științifică, implicînd traversarea a peste 1 400 de periodice, pentru a căror consultare au fost necesare deplasări la biblioteci și arhive dispersate pe tot întinsul țării, luminează un teritoriu aproape deloc cercetat al patrimoniului nostru cultural, făcînd cunoscute eforturi de creație ce n-au rămas fără urmări. Ea va constitui, fără îndoială, un stimul pentru numeroși cercetători virtuali : un stimul ce merită a fi sprijinit. Căci a sufla colbul de pe orice filă ce atestă sforțări de a spori zestrea spirituală a națiunii este un act patriotic.

Dialog neîntrerupt

Urmare din pag. 1

[illegible] de cariera lor literară, nu de *operă*, pentru că se poate învăța enorm de mult și din aceste [illegible], din încercările acestea gălăgioase și pustiitoare.

Fă tot posibilul, oricît îți va fi de greu, să nu intri în cioc a „mocii". Nu uita că polarizările care se petrec în viața literară nu se mai sprijină demult pe afinități, nu la bază, cel mai adesea, altfel de oameni, mai nemărginiți, fapt care a dus și duce la înlocuirea luptei de idei cu lupta pentru altceva — pentru posturi și pentru dominarea administrativă a literaturii, pentru un anumit fel de supremație. Vei vedea, dacă te vei „documenta" puțin, că tineretul a fost preschimbat în anumite perioade ale evoluției vieții literare în simplă „masă de manevră", fiind nu să ceară și să facă ceea ce doreau alții. Fiind lăsat acoi să se descurce cum o putea, după ce cuminții diplocarilor și ai „demolărilor" și-au atins idealurile estetice pe care le aveau, [illegible], în un [illegible] mai bun punctor și la avantaje mai mari, de unde se poate deduce că vechea taxonă a futuriștilor nu a dispărut încă de pe lume.

Nu te rupe de „viața literară", dar nici nu te lăsa în perimetrul ei, dăunînd de [illegible] din păcate, limitat nu o dată la ce „a făt" unii despre altul, ce a scris celălalt despre un al patrulea, la faptul că unul e „văzut bine" (i-au crescut *acțiunile*), iar altul „e văzut prost" (s-a terminat cu el), etc., etc. Stai cu fața către viață, în primul rînd, către viața cea mare și adevărată a poporului, fiindcă izvoarele literaturii numai acolo se află, numai de acolo poate veni prospețimea. Mai mult decît atîta, cred că numai de acolo poate veni către noi adevărata lectie de etică. Fiindcă dacă noi scriitorii am ști mai mult și mai multe despre viață, am nutri preocupări mai intense în acest sens, am fi mai concesivi unii față de alții (în sensul bun și superior al acestui cuvînt), nu am avea senzația pe care o au acum unii dintre noi, de hubesuială, de aglomerație mare (e adevărat că această senzație nu crește decît acolo unde lipsește înzestrarea, dar asta e altceva).

Nu fi prea modest, fiindcă modestia poate fi egală cu sinuciderea, într-un context în care apucăturile de un anumit tip au încă o pondere destul de mare. Dar nu fi nici prea impetuos, nu sfida pe nimeni, cu vorba sau cu fapta. Cere tuturor respect și considerație, onestitate și sinceritate, oferind tuturor ceea ce le ceri, în chip constant însă, nu numai la anumite date, în preajma unor conferințe, ori cînd au loc altfel de „schimbări de temperatură" în jurul unui om. Numai în felul acesta poate fi rupt și aruncat la gunoi, o dată și pentru totdeauna, lanțul *reușitelor* de un anumit fel, șirul acela aproape sinistru al „dărîmărilor" și al „demolărilor", de pe urma cărora au profitat, de fiecare dată, oamenii fără talent sau cu talent puțin, nonvalorile care s-au intitulat, singure, mari valori, carieriștii care și-au atribuit, singuri, titlurile răsunătoare de reformatori și de creatori de climat.

Nu e bine, să știi, dacă un scriitor domină o adunare a obștei, vorbind de cinci sau de zece ori, de cîte ori vrea, în timp ce altul nu se poate apropia de adunarea respectivă. „Excluderile" din literatură, nu a nonvalorilor (nonvalorile triumfă în asemenea împrejurări, se lățesc și se îngrașă), ci a unor scriitori peste care nu se poate, „trece nici cu tancul", sînt o rămășiță a anilor 1950—1960, cu deosebirea că atunci ele erau practicate în numele unor „foruri", iar acum sînt realizate de către „confrați". Dar tot nedrepte sînt, tot aberante, pentru că e absurd și aberant să crezi că un scriitor nu mai există, dacă nu-l recunoști, dacă ai reușit să-l „scoți" dintr-o sală, dacă i-ai luat locul într-un prezidiu. Așa credeau și cei care l-au interzis pe Blaga și i-au făcut zile fripte lui Arghezi (unii dintre campionii de astăzi ai acestor obiceiuri erau „mari" și atunci), așa gîndeau cei care au jucat rolul principal în realizarea acestor excluderi. Iar cei ce îi sprijineau, fiindcă a existat și atunci un fel de majoritate, ca și astăzi, tot cam așa ziceau, sperînd, ba chiar crezînd unii dintre ei, că sînt mari și că locurile pe care le-au ocupat prin contrafacere li se cuvin cu adevărat, după dreptate. Istoria i-a contrazis, aruncîndu-i pe vreo cîțiva în neantul uitării, lăsîndu-i pe alții să trăiască (uneori e foarte îngăduitoare această *istorie*), fără a-i zgudui suficient, drept pentru care ei au crezut și cred că pot să învrtească la infinit *caruselul intoleranței*, „torpilînd" astăzi pe unul, „dărîmînd" mîine pe altul, nemaipuțin trăi dacă nu au măcar „o victimă", dacă nu au băgat pe cineva în „moara erodărilor".

Nu e cazul, îmi vei spune dumneata, astăzi nu mai avem asemenea situații. Nu trebuie să mai avem, as spune eu, nu e voie să mai avem, nu e bine să perpetuăm la infinit situații și împrejurări din care literatura și cultura au ieșit sărăcite. Tendința lor firească este să stărue și să se perpetueze, adaptîndu-se noilor cerințe, împreună cu cei ce le creează, împreună cu promotorii falselor dispute. Datoria noastră, însă, a dumitale, în primul rînd, e de a întrerupe și de a rupe lanțul acesta de „dărîmări" și de erodări și de a-l azvîrli la gunoi, cum ziceam mai înainte. Creația și numai creația trebuie să stea în prim-planul preocupărilor noastre.

Nu fi zgîrcit deloc în privința aceasta, nu-ți drămui forțele și nu-ți irosi timpul de pomană. Gîndește-te de acum că nu ai la dispoziție, pentru scris, decît un anumit număr de ani și că dacă nu folosești „din plin" acești ani nu-i vei mai întîlni niciodată. Gîndește-te, pe de altă parte, că nimeni nu va putea scrie cărțile pe care le vei scrie dumneata, că realizarea *operei* la care visezi uneori stă numai și numai în puterile dumitale, depinde de felul cum îți vei orîndui timpul, depinde de felul cum vei trăi și cum vei fi, fiindcă nu om nelepădrăvit nu va putea da la iveală un lucru „finit" — o *operă*, să zicem — un om imoral nu va putea răspîndi moralitate în jurul lui, nu va putea face literatură, deoarece literatura, arta, în genere, are un caracter profund moral, oricît ar fi de sublimată, oricît ar fi de ascuns în miezul imaginii germenele acesta de uraniu, al moralității.

Nici nu-i nevoie, la urma-urmei, să iei exemplu de la alții, mai „hătrîni", vei găsi chiar în generația dumitale oameni excepționali, direcționați de timpuriu spre muncă și spre dăruire, gravi și temerari. Poate că și dumneata faci parte dintre ei, dar nu te consideri ca atare. Consideră-te, asumă-ți gravitatea răspunderii, nu amîna sorocul hotărîrilor capitale. Ține cont de faptul că nu vei avea mereu douăzeci sau treizeci de ani. Nu socoti însă *amînarea* ca pe un lucru rezolvat odată și pentru totdeauna, într-o anumită zi și la un anumit ceas al vieții dumitale. Socotește-o, dimpotrivă, ca pe un lucru de durată, deschis înnoirilor, deschis noilor cerințe ce se vor ivi, al cărui număr îl vei spori chiar dumneata, fiindcă odată intrat în apa limpede și profund generatoare a gravității, îți vei cere din ce în ce mai mult și mai multe, sporindu-ți, singur, povara răspunderilor, călindu-te în muncă.

Aceasta este, după socotința mea, adevărata *angajare* : cea care stă mereu cu fața către viață, împrospătîndu-se și înviorîndu-se în permanență ; cea care nu se limitează la însușirea școlărească a unei *idei*; cea care se adapă cu o sete crescîndă din viața de ieri și de azi a poporului ; cea care a palpitat și palpită alături de destinul miraculos al poporului, și nu alături, de fapt, ci în miezul de foc al acestui destin, fiind parte dintr-un întreg de nedesfăcut ; cea care nu a rămas la stadiul juvenil al entuziasmelor de suprafață, trecînd prin sita lucidității tot ce se întîmplă în jur, căutînd sensurile de profunzime ale schimbărilor și transformărilor în care sîntem angrenați.

Dacă îți va fi greu vreodată, gîndește-te la cei care s-au sacrificat efectiv pentru ca literatura română și cultura română să aibă strălucirea pe care o au astăzi. Iar dacă îți va fi ușor, dacă vei vedea că îți merg toate din plin și mult prea repede, întreabă-te dacă n-ai luat-o pe alături de drum, dacă nu mergi cumva pe cărări bătute și înguste, dacă nu ești cumva un simplu și cam desuet „făcător de literatură". Să nu uiți nici o clipă că ai în spatele dumitale o mare și glorioasă literatură (o spun fără a avea sentimentul unei supralicitări, dimpotrivă) și că înaintea dumitale se deschid orizonturi nebănuite. Sfințește-le și cucerește-le, sfințește tradiția și cucerește-ți orizonturile proprii, care vor deveni, sînt sigur de asta, noi deschideri și noi pîrtii de glorii stelare pentru poporul din care te tragi.

Apoi, cînd vei fi bătrîn, mai bătrîn decît sînt eu acum, mai cumpănit și mai înțelept, pune mîna pe condei și lasă cîteva rînduri pentru un alt confrate, care s-ar putea să fie mai înzestrat decît dumneata și decît mine, decît noi toți. Trebuie să te gîndești și la acest aspect, trebuie să admiți că lumea nu începe cu dumneata (nici literatura) și că nu ești „capăt de linie", — nu e voie să fii așa ceva, dacă ești sortit cu adevărat marilor dăruiri.

Acesta să-ți fie crezul, acesta să-ți fie idealul !

sport

Ce se întîmplă cu Rapidul ?

● După partida de duminică terminată la egalitate (1—1) cu **Sportul studențesc**, rapidiștii, jucători, antrenori și suporteri, nu mai speră decît într-o minune care să-i salveze de la retrogradare. De ce ? La această întrebare răspunsurile pot fi nenumărate, de la cele mai argumentate pînă la cele mai fantaziste. O echipă de „inimă" a bucureștenilor, reprezentantă a unui centru muncitoresc de mare tradiție în sportul nostru, cu jucători de valoare ca Ioniță, Manea, Neagu, Marin Stelian și proaspătul Cojocaru și cu mari speranțe într-o vreme ca Ad. Dumitru Grigoraș și Rișnița trădează încă o dată ambițiile susținătorilor săi, aruncîndu-i în deznădejdea cea mai neagră. Garnitura **Rapidului** dacă nu este cea mai bună din divizie, nu este, după părerea noastră nici cea mai slabă, astfel încît motivele eșecului trebuiesc căutate în altă parte decît în valoarea ei intrinsecă. Neputința echipei de a juca de la o săptămînă la alta cu aceeași consecvență, „ululoarele" sale contraperformanțe, ca și surprizele, destule, pe care le-a făcut unor echipe cu pretenții, au creat „mitul" acestei formații specializată în inculcatorile Pronosportului, făcînd din ea un copil teribil al fotbalului nostru, alintat, răsfățat chiar, căruia i se iartă orice din moment ce mai devreme sau mai tîrziu, se pedepsește singur. Antrenorul din ultimii ani, Motroc, nu este nici el însuși departe de această imagine, declarațiile și „schemele" sale tactice, cîte au fost, fiind cel puțin surprinzătoare. Nu întîmplător, poate, acestea sînt contrazise de golaverajul echipei atît de slab datorat apărării, compartiment care era de bănuit că va merge bine din moment ce Motroc a jucat atîția ani de zile, și bine, ca fundaș central, iar apărătorii la echipă nu i-au lipsit, gîndindu-ne numai la Pîrvu, Ad. Dumitru, Zalupca, Pop, Niță, Grigoraș și Ioniță. Sînt apoi bizarerii ca retragerea lui Teleșpan fundaș, și dispariția lui Șutru din atac. A încălzi rezervele „pînă dau în clocot", cum zice tribuna, a introduce în teren mulți apărători cînd evoluezi acasă și ai nevoie de victorie, a schimba posturile jucătorilor la întîmplare și a te agita pe marginea terenului sînt, în sine, gesturi spectaculoase, fără rezultatele așteptate. De aceea susținem că echipei giuleștene i-a lipsit în acest campionat fermitatea, forța de a-și învinge prin voință și dăruire echipele de formă și, nu în ultimul rînd, previziunea finalului de campionat în care punctele nu numai se adună, dar se și împart.

Discobol

Circulația ideilor și spiritul critic (II)

nevoia stimulului cultural, mediat de cărțile traduse, de școală, de dascălii de mare prestigiu, reprezintă o trăsătură constantă a istoriei vieții noastre spirituale. În **Înștiințarea** din 1975, de la Sibiu, care era prospectul unei publicații ce n-a apărut, întîlnim un adevărat elogiu al puterii exemplului în cultură: **„După cum cetim că vestesc istoriile cele vechi, mai virtos toate neamurile au avut sîrguința ca să-și împodobească stilul limbii sale cu usebita și înțeleaptă cuvîntare, cît putem zice că prin pilirea stilului și deprinderea în învățături s-au înălțat firea, a mai multor neamuri, pînă la cea mai înaltă stare a nemuririi".**

Nevoia de luminare a oamenilor prin cultură apare astfel ca o cerință firească. Învățatu **Scoții ardelene** care au pus temeliile culturii române moderne făceau traduceri de opere științifice și filozofice. Ion Heliade Rădulescu pusese temeliile unui program al **Bibliotecii românești** care urma să însumeze traduceri de la Homer pînă la Balzac și Hegel.

Ostil față de orice imitații facile, Titu Maiorescu releva valoarea literaturii române din acea vreme prin însăși originalitatea ei specifică. În cultura noastră, traducerile au deținut întotdeauna un loc de seamă în procesul de formare a gustului public. Marii poeți ca St. O. Iosif, Ion Pillat, Lucian Blaga, Alexandru Philippide ș.a. au fost întotdeauna și niște entuziaști traducători ai scriitorilor de pe diferite meridiane ale globului. Scriitorii și criticii din perioada interbelică, ca N. Davidescu, P. Zarifopol, M. Ralea, Vladimir Streinu, Camil Petrescu, au fost, în același timp, excelenți comentatori ai scriitorilor străini ce se afirmau în diferite țări. Proust, Gide, Rilke au beneficiat de studii subtile, scrise încă în perioada în care acestia se afirmau pe plan european.

În ultimele decenii, spațiul acesta de informare s-a lărgit în mod sensibil. Fenomenul este de altfel firesc. Orice om știe că astăzi trăim într-o eră de explozie a informațiilor. Orice individ, conectat la mijloacele moderne de comunicare, are sentimentul unei participări la o adevărată conștiință planetară. Putem spune că, în această eră de competiție între civilizația scrisului și civilizația imaginii, traducerile imense indică semnul major al comunicării mondiale dintre oameni, a posibilității fiecărui individ de a ști tot ce se înfăptuiește în lume, în cele mai diferite domenii.

Cine urmărește harta culturală a traducerilor literare, realizate în țara noastră în ultimele decenii, poate constata că nu a rămas nici un

confruntări

scriitor de valoare de pe nici un meridian al globului care să nu vadă lumina tiparului în editurile românești.

În această etapă a policentrismului cultural, valorile literare nu mai pot fi căutate doar în zonele europene cu îndelungate tradiții literare. Bursa valorilor artistice se modifică mereu. Evoluția civilizației, accesul tot mai larg la cultură a unor popoare, care pînă nu demult au fost colonii, fac ca noi scriitori de seamă să apară în unele arii geografice, pînă nu de multă vreme, neexplorate. Se aud tot mai pregnant vocile unor poeți africani, țările din America latină au impus un gen de roman care tinde să obțină primatul pe glob în țările socialiste s-au afirmat poeți și romancieri de talie universală. Scriitorii mari nu mai apar pe multă vreme doar în țările cu spații geografice foarte întinse sau în centrele artistice cu străvechi tradiții de artă. În stadiul actual al civilizației, talentul unui scriitor nu mai poate fi determinat de dimensiunile mici ale țării. Elveția a dat scriitori de talie mondială. România socialistă are poeți și romancieri de valoare universală.

În acest concert universal al valorilor și context al vitezei uriașe a informațiilor, ideile nu mai vin doar din anumite direcții, iar modele literare unice nu se mai formează doar în unele țări, supraevaluate din cauza modei și prejudecăților pe scara valorilor.

Schimbul de idei și de valori urmează, din păcate, în numeroase cazuri, o cale învechită și, în mare măsură, unilaterală. În vreme ce noi traducem enorm de mult, scriitorilor noștri nu li se acordă aceeași sansă de editurile străine. În unele țări occidentale, interesează mai mult biografia **„spectaculară"** sau **„publicitară"** a unor scriitori din țările socialiste, decît opera de autentică valoare. Opțiunile unor editori occidentali merg cu precădere spre un gen unic de carte asa-zis contestatară din țările socialiste, spre romanul cu implicații politice de **„scandal"** imaginar, declarîndu-se capodopere niște cărți ce nu depășesc locurile comune, iar asupra unor scriitori mari se îndreaptă arareori o privire binevoitoare.

Complexul fals de superioritate al unor țări saturate de informație în mod artificial le face ooace, impermeabile față de valorile artistice ale unor popoare cu o cultură mai tînără, în vreme ce scriitori minori, din țări cu un prestigiu artistic cîștigat de multă vreme, sînt răsplătiți doar datorită modei și prejudecăților.

Într-o democrație reală în viața culturală universală, circuitul valorilor trebuie să beneficieze de dreptul reciprocității. Ieșirea din climatul local și integrarea în această conștiință planetară nu se pot înfăptui decît printr-o liberă și largă circulație a tuturor valorilor artistice, progresiste, nu prin menținerea artificială a unor bariere și hegemonii culturale, aberante pentru spiritul epocii în care trăim.

Romul Munteanu

cultura românească în lume

● La Dortmund s-au deschis **„Zilele culturii românești"**, amplă manifestare culturală, pusă sub patronajul primului ministru al guvernului român, Manea Mănescu, și a conducerului federal Helmut Schmidt. Manifestarea este inchinată aniversării în acest an a centenarului Independenței naționale a statului român și marcă în programul său momente artistice, economice și sportive.

Festivitatea inaugurală a avut loc miercuri, intr-un cadru festiv, în prezența președintelui Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Mircea Dumitru, și a lui Heinz Kühn, primul ministru al landului Renania de Nord — Westfalia, care au evidențiat, în alocațiunile rostite, marea importanță pe care trebuie să o aibă zilele culturii românești pentru mai buna cunoaștere între popoarele celor două țări, pentru promovarea spiritului de prietenie și a cooperării în multiple domenii. Au mai luat de asemenea cuvîntul Guenter Samlebe, primarul general al orașului Dortmund, și Ioan Moevga, ambasadorul țării noastre la Bonn.

Zilele culturii românești vor dura o săptămînă și vor programa peste 130 de acțiuni cultural-sportive. Între acestea se remarcă spectacolele ansamblul Operei române, cu **Poemul bizantin** de Dora Popovici, **Nunta la Carpați** de Paul Constantinescu și **Lacul Lebedelor** de Ciaikovski, Teatrul Lucia Sturdza Bulandra va prezenta spectacole cu piesa **Interviu** de Ecaterina Oproiu și **Leonce și Lena** de Büchner. Dinu Cernescu montează piesa **Mama** de Maria Sorescu la Teatrul Municipal din Dortmund, iar teatrul de copii din Brăila prezintă spectacole cu **Călina — Făt Frumos**, după **Niculina — Făt Frumos** de Titel Constantinescu. Sînt programate de asemenea manifestări muzicale cu ansamblul Ciprian Porumbescu din Suceava, ansamblul de estradă al Teatrului muzical din Brașov și altele. S-au deschis numeroase expoziții: **Chipuri și peisaje în ceramica românească contemporană**, **Tineri artiști plastici români**, **Expoziție de grafică**, **Expoziție de tapiserie**, **Trei graficieni: Vasile Kazar, Ovidiu Grigorescu, Wandha Mihuleac**, **Expoziție de sculptură românească contemporană**, **Expoziție Gh. Vrănceanu**. Vor fi prezentate cărți, filme de lung metraj, scurt metraj și filme documentare (unul dedicat Independenței, de cineastul Ion Constantin Bălănescu). Zilele culturii românești de la Dortmund sînt un prilej de cunoaștere a valorilor românești, o expresie a potențialului creator al poporului nostru, capitalizat în valori reprezentative.

repere

Mișcarea eternă

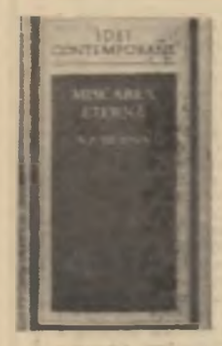

Volumul de memorii al marelui genetician sovietic, N. P. Dubinin, poartă un subtitlu, **Romul cărții mele: genetica**, luată o împrejurare de ea de glorie. Academicul se retrage, ca un romancier obiectiv, în spațiile istoriei pe care o relatează. Și legitimează pe cît posibil unghiul subiectivității, dînd loc mișcării ample a biografiei, cuprinzînd-o-restul pe care o tratează „ca un studiu". Cine răsfoiește cît de cît lucrările științei genetice, într-o anumită perioadă, va înțelege valoarea unei asemenea perspective și va prețui cu atît mai mult atitudinea lui Nikolai Petrovici Dubinin, un mare savant și în același timp un profund gînditor, capabil să înțeleagă istoria, chiar atunci cînd zoaterile îi aduc [illegible] și suferințe. Un optimism robust se degajă din realitățile volumului tradus la **Editura politică**, încredințarea nestrămutată a savantului în puterea adevărului, în triumful binelui și în capacitatea oamenilor de a-și recunoaște greșelile pentru a nu le mai repeta.

„Istoria" personală a lui N. P. Dubinin este totodată o carte de memorii, ca și a lui Heinz Kühn, primul ministru al landului Renania de Nord — Westfalia, care au evidențiat, în alocațiunile rostite, marea importanță pe care trebuie să o aibă zilele culturii românești pentru mai buna cunoaștere între popoarele celor două țări, pentru promovarea spiritului de prietenie și a cooperării în multiple domenii. Am mai luat de asemenea cuvîntul Guenter Samlebe, primarul general al orașului Dortmund, și Ioan Moevga, ambasadorul țării noastre la Bonn.

Zilele culturii românești vor dura o săptămînă și vor programa peste 130 de acțiuni cultural-sportive. Între acestea se remarcă spectacolele ansamblul Operei române, cu **Poemul bizantin** de Dora Popovici, **Nunta la Carpați** de Paul Constantinescu și **Lacul Lebedelor** de Ciaikovski. Teatrul Lucia Sturdza Bulandra va prezenta spectacole cu piesa **Interviu** de Ecaterina Oproiu și **Leonce și Lena** de Büchner. Dinu Cernescu montează piesa **Mama** de Maria Sorescu la Teatrul Municipal din Dortmund, iar teatrul de copii din Brăila prezintă spectacole cu **Călina — Făt Frumos**, după **Niculina — Făt Frumos** de Titel Constantinescu. Sînt programate de asemenea manifestări muzicale cu ansamblul Ciprian Porumbescu din Suceava, ansamblul de estradă al Teatrului muzical din Brașov și altele. S-au deschis numeroase expoziții: **Chipuri și peisaje în ceramica românească contemporană**, **Tineri artiști plastici români**, **Expoziție de grafică**, **Expoziție de tapiserie**, **Trei graficieni: Vasile Kazar, Ovidiu Grigorescu, Wandha Mihuleac**, **Expoziție de sculptură românească contemporană**, **Expoziție Gh. Vrănceanu**. Vor fi prezentate cărți, filme de lung metraj, scurt metraj și filme documentare (unul dedicat Independenței, de cineastul Ion Constantin Bălănescu). Zilele culturii românești de la Dortmund sînt un prilej de cunoaștere a valorilor românești, o expresie a potențialului creator al poporului nostru, capitalizat în valori reprezentative.

Volumul de memorii al marelui genetician sovietic, N. P. Dubinin, poartă un subtitlu, **Romul cărții mele: genetica**, luată o împrejurare de ea de glorie. Academicul se retrage, ca un romancier obiectiv, în spațiile istoriei pe care o relatează. Și legitimează pe cît posibil unghiul subiectivității, dînd loc mișcării ample a biografiei, cuprinzînd-o-restul pe care o tratează „ca un studiu". Cine răsfoiește cît de cît lucrările științei genetice, într-o anumită perioadă, va înțelege valoarea unei asemenea perspective și va prețui cu atît mai mult atitudinea lui Nikolai Petrovici Dubinin, un mare savant și în același timp un profund gînditor, capabil să înțeleagă istoria, chiar atunci cînd zoaterile îi aduc [illegible] și suferințe. Un optimism robust se degajă din realitățile volumului tradus la **Editura politică**, încredințarea nestrămutată a savantului în puterea adevărului, în triumful binelui și în capacitatea oamenilor de a-și recunoaște greșelile pentru a nu le mai repeta.

„Istoria" personală a lui N. P. Dubinin este totodată o carte de memorii, ca și a lui Dickens. Provenind din marea masă a copiilor vagabonzi de după primul război mondial, beneficiind de noile condiții oferite de statul sovietic pentru integrarea lor în viață, Dubinin a ajuns unul din [illegible]

[illegible] și a lui Heinz Kühn, primul ministru al landului Renania de Nord — Westfalia, care au evidențiat, în alocațiunile rostite, marea importanță pe care trebuie să o aibă zilele culturii românești pentru mai buna cunoaștere între popoarele celor două țări, pentru promovarea spiritului de prietenie și a cooperării în multiple domenii. Am mai luat de asemenea cuvîntul Guenter Samlebe, primarul general al orașului Dortmund, și Ioan Moevga, ambasadorul țării noastre la Bonn.

Zilele culturii românești vor dura o săptămînă și vor programa peste 130 de acțiuni cultural-sportive. Între acestea se remarcă spectacolele ansamblul Operei române, cu **Poemul bizantin** de Dora Popovici, **Nunta la Carpați** de Paul Constantinescu și **Lacul Lebedelor** de Ciaikovski. Teatrul Lucia Sturdza Bulandra va prezenta spectacole cu piesa **Interviu** de Ecaterina Oproiu și **Leonce și Lena** de Büchner. Dinu Cernescu montează piesa **Mama** de Maria Sorescu la Teatrul Municipal din Dortmund, iar teatrul de copii din Brăila prezintă spectacole cu **Călina — Făt Frumos**, după **Niculina — Făt Frumos** de Titel Constantinescu. Sînt programate de asemenea manifestări muzicale cu ansamblul Ciprian Porumbescu din Suceava, ansamblul de estradă al Teatrului muzical din Brașov și altele. S-au deschis numeroase expoziții: **Chipuri și peisaje în ceramica românească contemporană**, **Tineri artiști plastici români**, **Expoziție de grafică**, **Expoziție de tapiserie**, **Trei graficieni: Vasile Kazar, Ovidiu Grigorescu, Wandha Mihuleac**, **Expoziție de sculptură românească contemporană**, **Expoziție Gh. Vrănceanu**. Vor fi prezentate cărți, filme de lung metraj, scurt metraj și filme documentare (unul dedicat Independenței, de cineastul Ion Constantin Bălănescu). Zilele culturii românești de la Dortmund sînt un prilej de cunoaștere a valorilor românești, o expresie a potențialului creator al poporului nostru, capitalizat în valori reprezentative.

Aurel-Dragoș Munteanu

revista străina

● **UN MARE SUCCES** repurtează piesa dramaturgului sovietic Mihail Satrov, **Sfîrșitul**, inspirată din evenimentele legate de prăbușirea celui de al treilea Reich. Este vorba de o lucrare documentară, pentru elaborarea căreia autorul a consultat un număr imens de documente. Acțiunea se desfășoară între 28 și 30 aprilie 1945, la Marele Cartier General al lui Hitler și înfățișează descompunerea morală a principalelor căpetenii naziste. Satrov declara într-un interviu prilejuit de reprezentarea lucrării sale: „Să nu uităm că Hitler a început cu numai 250 de adepți, iar războiul dezlănțuit de cîte sa în 1939 s-a transformat în război mondial și că victoria asupra coaliției hitleriste a costat 50 milioane de vieți omenești".

● **PROBLEMELE SPECIFICE DEZVOLTĂRII** continentului asiatic sînt tratate în lucrarea lui Ralph Pieris, **Asian Development Styles**, recenzată foarte călduros în presa multor țări în curs de dezvoltare. Autorul este un cunoscut specialist, sociolog din Sri Lanka și unul din membrii instituțiului pentru dezvoltare al O.N.U. din Bangkok. Ralph Pieris consideră că modelul european, propus de țările dezvoltate, care pînă mai ieri se identificau cu puterile coloniale, nu este de loc obligatoriu, și că popoarele din Asia și-au elaborat după cel de al doilea război mondial propriul lor stil de evoluție economică, avînd o serie de trăsături particulare. De pildă, o țară cu un sistem avansat de servicii va intra, după opinia autorului, în categoria post-industrială, chiar dacă nivelul său de dezvoltare este mai scăzut din punctul de vedere al mijloacelor de producție. Problematizînd o realitate vastă, controversabilă prin bogăția naturii ei, cartea lui Pieris este un efort de înțelegere a problemelor actuale din lumea a treia.

● **IN BULGARIA** a fost adoptat Programul complex privind educația estetică a poporului în condițiile făuririi societății socialiste dezvoltate, un amplu sistem de măsuri ce vizează ridicarea nivelului general de cultură a poporului. Este vorba de trei programe naționale: primul urmărește ridicarea culturii muzicale amatoare și a mișcărilor de interpretare în masă în domeniul educației estetice. Alții sînt definitivate varietăți din domeniul literaturii, artelor plastice, teatrului, muzicii, cinematografiei, baletului, etc., precum și activitatea din domeniul presei și radioteleviziunii. Al doilea program urmărește creșterea rolului educației estetice în celelalte sfere ale vieții sociale: în fabrici și uzine, în familie, etc. Al treilea program urmărește creșterea rolului educației în protecția factorilor de mediu și a monumentelor naturii. Programul complex stabilește procesul educației nu numai ca mijloc de dezvoltare a culturii generale, de bunăstare a vieții lor estetice, dar și ca unul dintre principalii factori de ridicare a capacității de muncă și de înflorire a talentelor numerelor tineri.

● **TEODOR PARNICKI**, scriitorul polonez de reputație internațională, a publicat recent un nou roman, **Am să mă întorc mîine**, inspirat din evenimente legate de sfîrșitul imperiului roman, în secolul IV al erei noastre. Parnicki s-a impus publicului ca un autor de romane istorice, publicînd pînă acum douăzeci și cinci de titluri de succes între care celebrul **Cuvintele și trupul**. De curînd, adaptarea pentru televiziune a cărții sale **Numai Beatrice**, realizată de Stefan Szlachtycz, a primit premiul celui dintîi Festival al filmului și spectacolelor de televiziune de la Olsztyn.

● **REPUBLICAREA UNEI TRADUCERI** a celebrului roman faulknerian, **Sartoris**, aduce din nou în actualitate lumea atît de specifică a sudului american, care a fost mai bine înțeleasă, la apariția primelor romane din ciclul „Jefferson, Mississippi", de către publicul francez, decît de acela din patria autorului. Cum scrie Michel Michel: „Vom regăsi personajele din **Sartoris** în celelalte romane ale scriitorului. Este aceiași Sud neîntrerupt care trăiește din nou scoasă operă de un romantism adîncit. Ea a fost rău primită de criticii care n-au știut să o înțeleagă. Rămîne încă unul din marile romane ale lui Faulkner.

● **DIN NOU CĂRȚILE DOCUMENT** sînt în mare actualitate! Un exemplu convingător îl constituie **Vulturii pentru Anglia** de Melvyn Bragg, o lucrare scrisă de peste cîteva sute de pagini, cu remarcabile fotografii, realizată de un autor cunoscut pentru activitatea sa de scenarist și de redactor radio. Sînt adăugate mărturii ale unor reprezentanți specifici ai claselor mai puțin frecventate de autorii establishment-ului, dar cu atît mai semnificative pentru continuitatea de muncă și de aspirații care definește o țară cu istorie bogată. Autorul pare a sugera vocația istorică a claselor pozitive, adînca responsabilitate și rolul istoric al oamenilor care [illegible]

● **COLECȚIA PALATULUI CĂRȚII** „V. I. Lenin" din Ulianovsk a fost îmbogățită cu portrete rare ale lui L. N. Tolstoi și lui A. P. Cehov, dăruite muzeului de M. Ruzanov, unul din vechii locuitori ai orașului. Tablourile au fost executate de un pictor local dinainte de revoluție, S. Hazin. Privite mai atent, se poate observa că tablourile nu sînt pictate, ci compuse din textele unor opere ale celor doi scriitori. Textele respective sînt scrise de mînă cu litere extrem de mici. Prin apăsări mai slabe sau mai puternice, pictorul a reușit să realizeze jocul de lumini. Executarea portretelor a necesitat foarte multă muncă. Astfel, pentru portretul lui Cehov de 40×60 cm au fost întrebuințate textele unui număr de patru povestiri: „Sirena", „La baie", „Roman cu contrabas", „Băiat rău". Pentru tabloul lui Tolstoi a fost transcrisă doar „Sonata Kreuzer". Operele respective transcrise pot fi citite în întregime.

Gerald Bisinger: Poema ex Ponto

Gerald Bisinger *s-a născut în 1936 la Viena; a făcut studii de psihologie și italiană la universitatea din Viena, s-a ocupat din 1962 pînă în 1970 de redacția de poezie a culturalului vienez „Neue Weg". Rezident din 1964 în Berlinul occidental, este colaborator permanent al „Colocviului literar". A publicat „Zikaden und Genever" (Greieri și rachiu de ienupăr), Viena 1963, „7 Gedichte zum Vorlesen" (Șapte poeme pentru a se citi dinainte), Berlin 1968, „Ein Drachenteufel & hinterhältig" (O coadă de diavol ascunsă), Berlin, 1968, „7 neue Gedichte / 7 nuove poesie", Turin, 1971. Poeziile din ciclul „EX PONTO" au fost publicate pentru prima dată în „Neue Literatur", București, 1976; ciclu din care propunem cîteva echivalențe românești:*

G. P.

În românește de Gheorghe Pituț

Dintr-un ciclu

scribere saepe aliud cupiens delabor eadem:
ipsa locum per se littera nostra rogat
Publius Ovidius Naso

V.

turba Tomitanae quae sit regiones et inter
quas habitem mares, discere cura tibi est?

Foarte aproape de piață insfîrșit în Mangalia
am găsit
un local excelent cu țuică și vin și cu bere
nu se vorbește nici o limbă din vest
după ce m-am servit
am rămas sub cerul liber vîntul îmi
intră în păr violent
acesta e altfel decît în mediterana
spaniolă undeva la Formentera
în august cerul nu e albastru
intruna niciodată albastru
profund și-ți oferă un joc al privirii cu norii
marea se ridică spumegînd în soare
plouă totuși verzui
în umbra cenușii ca oțelul soarele
abia dacă are puterea

Abia cu puțini ani înainte așa a povestit
pe scurt un ghid
de excursii ținutul dur de dincolo
de țărmul mării o-nceput
să rodească în Dobrogea ploile sînt artificiale
aici podgoriilor le priește am văzut
floarea soarelui
și porumbul sărăcia a scăzut scade în România
moscheele amintesc de vremea turcilor
și numele și
oamenii care vorbesc turcește și trăiesc mai
departe
pe lîngă țărm eu am văzut
și auzit asemenea oameni
moscheile aici în Mangalia mai oficiază
serviciul divin
noul cimitir turcesc se află pe aproape

De data aceasta scriu într-un tren
încă o strofă a treia
în onoarea deosebitei Venus ce s-a găsit aici
văzută de mine pe acest binecuvîntat
pămînt numind mai întîi Callatis
cucerirea romană
zeița a ajuns numai un tors lîngă talia
frîntă atîmă capul bustul
ridică totuși o mînă vestmîntul de marmură
peste pîntece
demonstrează mai degrabă farmec
decît goliciune ascunsă
îmi lipsește o băutură pe asemenea caniculă
în grădina de vară
trebuie să mă ridic brusc să-mi
scotocesc mărunțișul
[illegible] și să mă
[illegible]
singur în această masă cu fața de un albastru
adînc

(Mangalia la 11 august 1975)

Intermezzo: la prînz în cafeneaua-bazar

Cerul devine negru
din cauza soarelui
ochii mei închiși se acoperă
de nori întunecați
în fundal
muzică turcească
soarele îmi arde
fața și
aproape adorm

VI.

Poate,
Nu vom fi nici noi I...
Ion Minulescu

Mereu întrebarea despre iubire
ce este aceasta mereu și iarăși
căutarea identității cu altul la alții ea nu există
ea rămîne un dor sau trebuie să fie chiar
moartea
absolut unică sau **unio mystica** (împreună)
cu unicul partener posibil
sfîrșit al oricărei conștiințe astfel că fiecare
e un partener și
veritabil ca trîndavă hrană pentru
viermi sau cenușă
cenușă din cenușă e devenire amfară
a trăi e un compromis
provizoriu pînă la moarte singurul
lucru absolut
astfel am rescris în germană acest
poem pe care Minulescu
l-a publicat prima oară în 1913 în limba
română eu îl citez
aici spre a fi citit încă o dată

(Neptun la 12 august 1975)

VII.

saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
corrigere et longi ferre laboris onus.
seribentem iuvat ipse labor minuitque laborem,
cumque sua crescens pectore fervet opus

Nu recitesc ce-am scris înainte
vîntul bate violent
mină perdelele încolo și încoace
sînt iarăși la restaurant
am mîncat cîrnați foarte gustoși cu baia
și gogonele mă aflu
la Adamclisi lîngă biserica turcilor
numită de oameni astfel
am văzut de oameni ruinele de la
Tropaeum Traiani mă gîndesc
la Roma la Columna lui Traian la Flavia
care trebuie să fie
acum la Berlin am văzut reliefuri
cu daci înlănțuiți
rece vîntul la marginea lumii cunoscute
cîndva ea nu s-a
scufundat (e) prezentă în limba vorbită
de jur împrejur Tropaeum Traiani
visător va fi îmbrăcat ca un munte artistic
cu multă iarbă deasupra
Sic transit gloria mundi ar fi ieftin
să spunem din contra
cresc noi figuri în relief iar cele
originale avînd încă
pînă sus imaginea clară stau alături
apărate de sticlă
fără cap lîngă birt cîntă iarăși prelung
un cocoș pe străzile
satului trec cîrduri de gîște încolo am
văzut un parc
plimbîndu-se beau vin alb vîntul
mi-a spulberat
nisip în toate buzunarele și pe sub haină
perdelele se umflă mereu cocoșul nu mai cîntă
iar eu îmi privesc ceasul ca să nu pierd ultimul
autobuz
de azi spre Constanța

(Adamclisi la 13 august 1975)

IX.

Aproape tot ce am scris mi-am povestit dinainte
pentru viitorul **Ex Ponto** am scris oriunde sub
soarele
asurzitor și sînt deja relaxat așa cum (aceasta)
se poate citi
în clarobscurul camerei fapt neobișnuit în nord
moale țîșnește pasta pixului meu și sclipește
uneori pe
hîrtia albă eu scriu pentru a genera continuitate
pentru ca viața mea să nu se irosească întruna
o dată
în Berlin o dată în Viena o dată aici sau în
Roma ori
în altă parte eu scriu despre ceva ce-mi unifica
viața
chiar de-ar fi numai fictive ipoteze ficțiuni teorii
ele ajută ca viața să favorizeze
pe mai departe așa numita evoluție

Mă gîndesc la Ovidiu socot că motive
asemănătoare
l-au determinat să scrie deși el neapărat ca și
mine
încă din alte motive a fost îndemnat spre
exercițiul
de-a așterne versuri pe hîrtie sub cerul
de-un albastru fin ori sub norii întunecați sau
în lumina cețoasă ce ochii fără apărare i-închide
cu durere
eu nu cunosc iarna de-aici nici celelalte
anotimpuri
azi cerul e albastru și fără nici o pată mă
gîndesc
la furtuna de la Adamclisi și la strada lutoasă
ce-am ales-o dinspre Tropaeum Traiani prin satul
în care-am găsit o potcoavă și-am luat-o cu
mine

(Neptun la 15 august 1975, înainte de masă)

X.

La Constanța din nou beau o bere-n bătrînul
casino
am ocolit fruntea peninsulei dincolo de care se
ridică centrul
orașului în vîntul deschis cel mai sus se află
statuia
lui Eminescu un bust al poetului orientat
romantic spre mare
cu părul metalic totuși în vînt stilul arhitectonic
cam din
secolul optsprezece sau de la sfîrșitul lui al
acestui casino
amintește de Franța de Coasta de-azur la fel
promenadele lungi
candelabrele de demult și hotelul Palace
totuși aspră e clima de-aici și vîntul în spate
e rece
beau bere sub cerul liber într-un portic începe
să fie
tot mai frig sorb ultima picătură pripit.

(Constanța la 15 august 1975, după masă)

XI.

Poimîne plec dar încă mai sînt aici sub razele
soarelui
în Neptun la Cafeneaua-bazar ieri am fost
pentru ultima
oară-n Constanța cel puțin în această vară și
foarte probabil
cel puțin în acest an l-am căutat pe așa numitul
Ginditor
această figură din pămînt ars în vîrstă de cinci
pînă la șase milenii
pe cel ce depune o mărturie despre om despre
arta și creația
unui atît de lung timp aici în Dobrogea această
figură înaltă
de o mie pînă la o mie cinci sute de metri mie
nu-mi amintește
deloc de Rodin de omonima lui plastică ci mult
mai mult
de sculptura lui Barlach

Ginditorul din Cernavodă cum e numită lucrarea (...)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

personaj și semnificație în romanul de azi

„...senzația vie că face parte dintr-un tot..."

În romanele românești, apariții ucu mentalități de intelectuali sînt mult mai numeroase decît personajele cu formații și profesii intelectuale. Aceasta fiindcă însiși autori de romane au exprimat, de cele mai multe ori, mentalități proprii intelectualității, indiferent de atitudinea mai mult sau mai puțin obiectivă pe care au adoptat-o față de personajele și conflictele lor. Analizarea acestor mentalități relevă prezența unei coerențe și a unei unități care ne determină să admitem existența unei viziuni a lumii proprii acestei categorii sociale. Compararea proiectului teoretic al acestei viziuni cu punctele sale de plecare — procedeu caracteristic pentru cercetarea modernă a literaturii, ce folosește ipoteza de lucru doar pentru a o compara în permanență cu aspectele concrete pe care încearcă să le sintetizeze — este un demers critic dintre cele mai tentante.

Preambulul nostru își are o vădită justificare în problematică și caracterele romanului **Galeria cu viță sălbatică** de Constantin Țoiu, unde evoluția personajului principal, redactorul de editură Chiril Merișor, are o certă autenticitate, fiind, în același timp, și caracteristică pentru o categorie umană mai largă. Una dintre intuițiile remarcabile ale autorului tocmai aceasta și este: intelectualii formează o entitate umană distinctă, care se caracterizează printr-o serie de note psihologice și comportamentale comune. Consecința acestei intuiții este imaginarea citorva personaje cu formații și psihologii asemănătoare. Majoritatea celorlalți intelectuali din roman sînt, pînă la un punct, variante ale personajului principal, convingătoare, în mod aparent paradoxal, tocmai prin certa lor apartenență la o categorie umană distinctă.

Galeria cu viță sălbatică este istoria unui eșec, dar și a unor succese. Personajul central este cel care suferă, în înfățișarea lui autorul dovedind o bună știință a numirii motivațiilor psihice. Din autocaracterizări, dialoguri și opinii ale altora, Chiril Merișor ni se înfățișează ca un intelectual aflat într-o ipostază de tranziție, pe care nu reușește să o depășească. El nu își rezolvă tribulațiile morale și filozofice, nici prin sofismele cinice ale înlocuirii regulilor etice prin propoziții pragmatice, dar nici prin adoptarea unei atitudini de participare echilibrată la acțiunile ce țintesc progresul. Pentru el diferențele dintre cuvinte și fapte sînt imposibil de suportat: „credea într-o lume riguroasă de condiționări ce nu-ți lăsau alegere". Unul dintre prietenii săi este îndreptățit să-l caracterizeze în felul următor: „...inamica noastră principală rămîne imaginația... Infernul este imaginația (...), iar imaginație are numai cine are și conștiință, cinicii sau timpiții n-au nici una, nici alta — de unde deduc că iadul este sala proceselor de conștiință pe care ni le intentăm singuri !... Tu, aici, ești un specialist !..." Chiril are un comportament tipic de ezitant, cu o nuanță masochistă: „La Chiril, dorința secretă și inconștientă de distrugere. Un caracter ferm în aparență, purtînd în el o tainică și invizibilă spărtură. O veșnică eschivă în fata obstacolului (...) O stare curioasă, în care eroul evită să înfrunte un anumit aspect al realității, sau toată realitatea la un loc. De aceea, el se arată oricînd gata să-și agraveze poziția în existență, făcînd acest lucru chiar cu o senzație de eliberare plăcută. Iertarea nefiind posibilă, el se pedepsește singur ca să se răscumpere pentru o vină de cele mai multe ori imaginară". Pătrunderea autorului este remarcabilă. În planul faptelor, Chiril Merișor este un abulic, decisive pentru el sînt doar vorbele pe care le notează în jurnalul său sau cele pe care le rostește în lungile sale convorbiri cu prietenii. Într-atît este de înclinat către ruminația interminabilă, încît nici succesul nu este o alternativă perfect acceptabilă pentru el: „Dar i se potrivea lui succesul ? S-ar fi simțit el bine în pielea aurie a reușitei ? Sînt oameni pe care izbînzile îi întristează sau îi pun pe gînduri mai repede decît un eșec. Într-o înfringere îți mai rămîne o motivare tonică a existenței, un dor, aminat, de revanșă..."

După cum se vede, comportamentul personajului nu are aproape nimic șocant. Clasica dramă a inadaptabilității intelectualului în lumea modernă (și nu numai în cea modernă, dar mai ales în ea datorită consolidării relațiilor moderne de producție) este unul dintre marile locuri comune ale romanului, sintetizînd o realitate incontestabilă a vieții sociale. Chiril Merișor trăiește, în fond, una dintre variantele posibile ale acestei drame. El nu intuiește specificul epocii de tranziție prin care trece (acțiunea romanului lui Constantin Țoiu are loc în deceniul al cincilea) și se lasă prins într-o capcană inițial abstractă, aceea a inadecvării dintre cuvintele care teoretizează ideologia unei epoci și mijloacele concrete prin care societatea pune în practică această ideologie. Chiril visează „omul scăpat de orice fel de servituți, chiar și de obsesia chinuitoare a propriei sale libertăți". Ceea ce nu înțelege personajul și ceea ce constituie simburele generator al dramei sale este însă faptul că teoretizarea unei epoci este întotdeauna mult mai coerentă, infinit mai coerentă, decît manifestările concrete ale acesteia pe tărîmul practicii sociale.

Arătam că autorul recurge la înfățișarea evoluțiilor unor intelectuali care pot fi considerați omologii lui Chiril Merișor. Eșecul acestuia este contrapus atitudinii celorlalți intelectuali, rezultatele fiind interesante. Astfel, bătrînul anticar Brummer este inteligent și demn, dar comportamentul său are în permanență o surdină a înțelepciunii, ce îl ajută să înțeleagă relativitatea tuturor lucrurilor, consecința fiind supletea comportamentului său social, care îl scutește de orice neajuns major. Cel de al doilea personaj care poate fi comparat cu Chiril Merișor este scriitorul Cavadia, un posibil **alter ego** al lui Chiril. Fără să fie propriu-zis cinic, dar și fără să fie cu totul lipsit de această dimensiune morală, Cavadia are idei oarecum asemănătoare cu cele ale lui Merișor, dar interpretează mai exact decît această relativă neputință a cuvintelor în fața realității obiective. Brummer reușește să-și salveze liniștea bătrîneții. Cavadia parcurge fără dificultăți o epocă de exagerări politice, finalul romanului prezentîndu-ni-l perfect realizat din punct de vedere profesional. În schimb, Chiril Merișor este arestat și se sinucide în închisoare.

Înțelepciunea adîncă a povestii eșecului lui Chiril Merișor este, în cele din urmă, aceea a unui caz extrem, purificat de patosul moralist al autorului. Chiril Merișor are o certă accentuare a personalității. Această structură psihică poate fi eventual echivalată psihasteniei. Nu vom recurge însă la acest temen ce ține de domeniul psihiatriei, nevrînd cu nici un preț să lăsăm să se înțeleagă că îl considerăm pe personajul lui Constantin Țoiu un nevropat. Vom afirma deci că nota definitorie a lui Chiril Merișor este absența instinctului de conservare, asociată cu o activitate intelectuală febrilă, dominată de un sentiment al echității morale. Personajul este transformat într-un simbol de umanitate. Citatul următor este edificator în acest sens : „Ce putea să spună el, încercînd să dea la o parte frazele umanitariste care nu costă nimic, fiind bune pentru victime și pentru scelerați, era mai mult o senzație... starea lui, accentuată în momentele de oboseală, cînd lupta unuia contra celuilalt pare să se estompeze... dar senzația, senzația vie că face parte dintr-un tot ; că e un însoțitor al tuturor celorlalți...".

Voicu Bugariu

Elena Greculesi : 1877 — România independentă

Realitatea „secundă" a istoriei

Despovărat de orgoliul însușirii demiurgice de a stăpîni și dirija cu imperturbabilă siguranță de sine amplul, tumultosul și complexul flux al istoriei aflată în momente de răscruce, tot mai frecvent, prozatorul de azi pare a fi conștient de faptul că una din șansele sale de a mai putea „concura" cu evenimente de o asemenea anvergură este aceea de a le percepe și investiga din perspectiva realității lor „secunde", adică din perspectiva a ceea ce se răsfrînge în conștiința, la urma urmei, în destinul „omului de rînd", a acelui participant din sînul masei, care, de obicei, în marele romane frescă sau în marele romane fluviu de altădată parvenea cel mult la ipostaza de personaj episodic. Evident, la baza acestei schimbări de optică stă în primul rînd însăși schimbarea viziunii asupra raportului dintre evenimentul istoric ca atare și cei care îl săvîrșesc, în sensul punerii în drepturile lor legitime a mulțimilor privite prin prisma individualităților umane reprezentative. În același timp, nu se poate nega însă că însușindu-și această nouă dialectică a istoriei prozatorul contemporan e mai aproape de cantarea surselor intim-umane care pun în mișcare marile evenimente și care îi conferă o anume finalitate morală. Cu alte cuvinte, monumentalitatea epopeică de altădată este tot mai mult sacrificată în favoarea detaliului revelator din unghi autentic existențial. Ceea ce interesează într-un asemenea nou context este interpretarea evenimentului de anvergură istorică prin prisma a ceea ce acesta reprezintă ca circumstanță de viață individuală, capabilă a dezvălui **în întregime** personalitatea personajului. Analizate dintr-o astfel de perspectivă critică, de pildă, romane precum **Alexandra și Infernul** de Laurențiu Fulga și **Delirul** de Marin Preda, ori o seamă dintre importantele nuvele ale lui D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Eugen Barbu și Titus Popovici inspirate de evenimentele ultimului război mondial, pot arăta în chip cu totul convingător în ce anume constă mutația respectivă.

Pe deplin apta a fi evaluata în termeni similari, indiscutabil, este și ultima scriere a lui Gheorghe Suciu, scurtul și densul roman **De-ar fi pusca iarbă verde**. Este adevărat, în romanul lui Gheorghe Suciu evenimentul istoric propriu-zis, fie el surprins și fragmentar, nu alcătuiește doar un cadru, nu este privit doar ca un element de atmosferă, ci pur și simplu se desfășoară în chip complet, ca într-un scenariu de film. Cu toate acestea, reala lui forță epică, substanța lui romanescă e de căutat în altă parte, anume în procesul de sublimare a amănuntului scenariu în eveniment de viață individual, circumscris biografiei personajului. În felul acesta, tema istorică, retrăită și asumată de personaj, devine temă moral-psihologică individuală, chemată să arate prin ce anume se definește umanitatea personajului. În cazul romanului **De-ar fi pusca iarbă verde**, se înțelege, ne referim la soldatul Mitru Fintină, atît de original erou central al scrierii. Întreg interesul cărții lui Gheorghe Suciu este asigurat de captivanta „cursă de urmărire" la care este supus un alt personaj — cel cu funcție de narator, în același timp, declarat alter-ego al prozatorului —, personaj devorat de curiozitatea identificării adevăratului mod de a fi al lui Mitru Fintină. Usurzenia și însingurarea aparent amenințătoare a tînărului țăran din comuna Luna, aflată undeva în cîmpia Ardealului, acum, în viltoarea războiului, capătă forme de exteriorizare cu totul neașteptate chiar și pentru cei care-l cunosc de multă vreme, în primul rînd, pentru personajul narator. Din familia de țărani aspri și înginduraţi ai lui Rebreanu, ai lui Pavel Dan și ai lui Ion Lăncrănjan, Mitru Fintină este „posedat" de un cod moral moștenit din veacuri. Întîmplările care îi ies în cale și al căror protagonist devine fără voia sa în decursul campaniei pe frontul de vest nu fac altceva decît să pună în valoare preceptele acestui cod. Straniu pentru cei din jur, gestul de a căuta corpul soldatului dușman (pe care el însuși fusese constrins a-l ucide), spre a-l înmormînta, sau gestul de a salva de la pieire pe cele două femei străine cu prețul unor eforturi deosebite și al unei strategii a faptelor absolut derutantă, în fond, reprezintă emanația unei structuri de caracter riguros constituită dar care își dezvăluie capacitățile practice de-abia în împrejurări excepționale precum acelea ale războiului.

Paradoxal, dar sub aspectul tehnicii literare, inclusiv în ceea ce privește investigația psihologică, romanul lui Gheorghe Suciu amintește nu numai de tradițiile prozei ardelenești, ci și de nuvelele de război ale lui Gib Mihăescu. Ne referim la atmosfera adeseori bizară, fantastă, la stările de spirit halucinante prin care trec eroii, în general, la accentul pus pe „cazuistica" morală a acestora. O astfel de tentativă de „psihologizare" a epicului de tradiție ardelenească merită fără îndoială cea mai mare atenție și sîntem curioși să vedem cum vor evolua lucrurile în următoarele cărți ale acestui atît de interesant prozator.

Nicolae Ciobanu

Un personaj simbol

Romanul **Niște țărani** pare să fie pentru Dinu Săraru operă primă, de referință, cheia creației ulterioare. Astfel se și explică faptul că la apariția romanului **Clipa** critica s-a referit în mod frecvent și substanțial la primul roman al autorului. **Clipa** se leagă de **Niște țărani** nu numai prin personajele urmărite în continuare și prin reluarea unor situații, din altă perspectivă, ci prin însăși substanța universului romanesc. De altfel nu întîmplător scena „răzmeriței" de la Cornu-Caprei, cu mișcarea și jocurile de umbră și lumină cu efecte cinematografice, expresivă, plină de forță, este una din zonele cele mai rezistente ale cărții sub raport estetic. Universul țărănesc este zugrăvit cu vigoare și autenticitate și este probabil că acest filon va alimenta valorile perene ale scrisului lui Dinu Săraru.

Cu toate acestea, în **Clipa**, romancierul încearcă o desprindere de mediul predilect, desprindere ce nu trebuie înțeleasă ca o îndepărtare afectivă sau socială. În ce măsură se realizează ea, o ilustrează personajul principal al cărții, Dumitru Dumitru.

„Am rămas țăran", gîndește acesta în una din situațiile de mare tensiune ale romanului. Acest personaj care este simbolul fundamental al cărții încearcă o desprindere de propria sa condiție și sensul acestei desprinderi este formulat fără nici un echivoc : „...avea datoria să se ridice deasupra propriei lui condiții și apartenențe, ca să judece și să acționeze obiectiv și imparțial și să poată fi instrumentul de cristal al revoluției și al istoriei pe care o determina această revoluție".

Dumitru Dumitru este prototipul realizat de suma aspirațiilor morale și politice ale unui scriitor, care la rîndul său exprimă aspirațiile unei societăți. Simbolul oferit de acest personaj susține întregul roman, aflat sub semnul exemplificării morale și în care esteticul apare în mod preponderent la confluența cu eticul și în sfera acestuia.

Fiecare epocă proiectează în ideal un anume prototip uman în a cărui structură se întîlnesc principalele deziderate morale și estetice cristalizate la un moment dat. În evoluția acestor prototipuri umane conținute în filosofie și literatură unele trăsături se perpetuează — acelea numite „general-umane" — , dar cu modificări determinate de caracteristicile gîndirii morale proprii fiecărei epoci. Prin eroul său exemplar, Dinu Săraru construiește în mod deliberat un asemenea prototip.

De altfel caracterul simbolic pe care i-l conferă romancierul, dă personajului un anumit hieratism și o anume rigiditate : „Sînt un om limitat la datele realității controlabile prin fapte (...). Trăim un timp mai rigid, mai aspru, mai bărbătesc, nu ne găsim, din nefericire, timp pentru meandrele sufletești", îi spune Dumitru lui Tudor Cernat.

Tot caracterul voit exemplar al eroului îi conferă acestuia și egalitatea cu sine, „credința lui întreagă și neclintită de comunist pentru care niciodată nu existase altă alternativă și un alt mod de a-și concepe existența".

Firește, „hieratismul" determinat de exemplaritate și de consecvența față de sine însuși nu exclude suferința, dimpotrivă, o asumă ca pe o condiție. Dumitru a suferit și a învățat că „istoria se plătește", a iertat și a înțeles pe cei care prin lașitatea lor l-au făcut să sufere. Structura lui morală n-a suferit însă, în timp, mutații esențiale. Într-o vreme prietenii săi observaseră că era „mereu grăbit și mereu nerăbdător și mereu crezînd că timpul trece degeaba", că „se duce mereu înaintea timpului, prea grăbit". Acestei neliniști, acestei infrigurări, îi urmează calmul și încrederea în timpul fiecărui lucru, ca și înțelegerea necesității de a se desprinde, pentru obiectivitate, de propria condiție țărănească. Aceasta însă, sublimată, în ceea ce are mai bun, marchează personajul în mod definitiv, înzestrîndu-l cu forță, cu calm și cu încredere, cu conștiința că făurește o „o lume nouă dar nu construită în deșert". Prin înălțarea deasupra suferinței și deasupra condiției sale Dumitru dobîndește o mai adîncă putere de înțelegere. El este un luptător, un spirit constructiv prin excelență, un revoluționar luminat care refuză puterea „ca act închizitorial", este concretizarea literară a problematicii romanului, în care ideea eliberării de frica distrugătoare și afirmarea demnității reprezintă o parte esențială.

Funcția sa fundamentală în construcția cărții, caracterul său exemplar, rolul său de simbol cu semnificații politice și morale determină în bună măsură forța personajului. Dar, în mod paradoxal, tot de aici decurge și tendința de abstractizare, de devitalizare a personajului prin exces de încărcătură simbolică.

Este pericolul care urmărește în genere personajele-simbol. Dumitru este și el, într-un fel, un Șun ce urmează o „cale neturburată" cu aceeași încredere în sensul ei, în același mod constructiv, deasupra suferinței, la fel de inflexibil și înstrăinat de pasiuni, cu alte cuvinte la fel de hieratic. Pericolul acesta al devitalizării prin abstractizare și simbolizare îl intuiește autorul, și unele personaje îi opun lui Dumitru replici în acest sens : „Ai ajuns un schimnic, Dumitre, și nu e bine. Inima schimnicilor se usucă, ei nu mai ajung să înțeleagă greșelile oamenilor, și cine ajunge să nu mai înțeleagă greșelile ajunge și să nu mai poată iubi", îl avertizează sora sa.

Iar Petre Nobilu, personaj mai viguros, în sens vital nu în sensul simbolic, înzestrat cu o mare generozitate și care îl concurează pe alt plan pe Dumitru în economia romanului, îi amintește cu ocazia unei revederi : „noi nu construim lumea cu călugări și nici cu schimnici, ci cu oameni sănătoși și puternici".

De altfel Dumitru însuși este conștient de datoria sa de a lupta cu sine însuși împotriva anchilozei sufletești, împotriva rutinei. Prezența secretarului său, ireproșabil pînă la inuman, îi dă senzația că aerul se usucă în jur și îl avertizează împotriva primejdiei stingerii pasiunilor.

Dincolo de tendința de schematizare, inerentă personajelor cărora li se atribuie în mod prea evident funcția de simbol și exemplificare morală, Dumitru este un generos care se dăruiește și care înțelege că lupta nu încetează odată cu asumarea puterii, ci dimpotrivă. Lecția morală pe care o oferă el se răsfrînge pe multiple planuri în întreaga problematică a cărții. **Clipa** este o paranteză ilustrativă care opune două concluzii existențiale : cea cu care începe romanul și cea cu care se încheie. „Domnilor, — spune un personaj în prima pagină a cărții —, am ratat clipa în favoarea eternității, iar eternitatea nu ne aparține".

Iar Dumitru îi opune de-a lungul romanului o convingere fermă : „N-am ratat clipa, n-am ratat nimic, clipa a fost a noastră, a făcut parte din țelul nostru, din idealul nostru, din conștiința noastră, (...). Noi nu putem fi învinși, noi nu putem rata clipa, noi nu putem abdica".

Epilogul romanului se încheie cu un ultim act simbolic pe măsura personajului exemplar care „cu un gest țărănesc, de om așezat, pe care nimic nu-l poate clinti din liniștea lui în fața vieții și din credința lui, ridica din mîlul care acoperise totul în jur prima cărămidă și o punea la locul ei, de unde fusese smulsă de ape". Este ultima frază a romanului, că cărei semnificație rezumă atitudinea morală a autorului.

Sultana Craia

Cartea unor expresive mutații sociale

Romanul **Navetiștii**, publicat de Nicolae Țic în 1974, este un „studiu" de psihologie sau unul de sociologie?

Există destule argumente care tind să incline balanța spre cea de-a doua alternativă. Astfel, este ușor de sesizat că autorul urmărește, în mod sistematic, să ne dezvăluie partea ascunsă, de aisberg, a unui fenomen social pe care nu-l cunoaștem decît la suprafață : transformarea rapidă, aproape spectaculoasă, a țăranilor în muncitori sau, mai cuprinzător formulat, a sătenilor în orășeni, prin atragerea lor în activitatea industrială.

„Navetiștii", care, prin urmare, nu reprezintă atît o categorie socială aparte (cum gîndește unul dintre personaje, Mihai Aldea), cît o stare provizorie, de **trecere** de la un mod de viață la altul, poartă în carte nume distinctive, dar se simte imediat că acestea ar putea fi înlocuite și cu cifre sau cuvinte latinești, ca într-un nomenclator de botanică. Scriitorul însuși le consideră substituibile : „Intrînd în casă, Vasile, ori Ilie, ori Marin cerea de mîncare, nu-i plăcea mîncarea, nevasta îi striga să se ducă la alta, să-i dea de mîncare mai pe alese, și-atunci omul mînca, fără să mai aleagă". Tipurile care se configurează nu sînt mai mult decît tipuri (deși, cum vom vedea, aceste portrete-robot par, uneori, să clipească și să prindă viață). Mihai Aldea, de exemplu, este țăranul care începe să vadă lucrurile **altfel** decît tovarășii săi, ajungînd pînă la urmă la o conștiință clară a responsabilității sociale, Ilie Huhui — naivul obsedat de tot felul de „afaceri", fabuloase, dar cu nimic mai avantajoase decît cele ale lui Dănilă Prepeleac, Vasile Calmare — bărbatul de-o integritate morală de adolescent, predispus să trăiască orice sentiment adînc, pînă la capăt, și mirat apoi că el, spre deosebire de alții, trebuie mereu să plătească totul, Miluță Uiuiu — palavragiul inițial simpatic și pitoresc, variantă rurală a lui Mitică, iar, în final, cameleonic, dezagreabil și chiar malefic, și așa mai departe.

Aceste personaje generice, categoriale nu sînt descrise izolat, ca în vechile „fiziologii" sau mai noile „fișe", ci, dimpotrivă, li se reconstituie și mediul din care fac parte, într-un fel de „umanorame" deosebit de bogate în detalii și dovedind o cunoaștere sigură, de expert, a domeniului. Scriitorul surprinde, printre altele, situații insolite, rezultate din fluxul și refluxul de etnografie. Astfel, în sat, oamenii s-au obișnuit ca, pe lîngă nunți și botezuri, să sărbătorească și „instalarea antenei de televizor, ba chiar să dea întîietate acestui eveniment, pe care îl consideră mai „monden". Tot în sat pot fi văzuți motociclești cu cîte o coasă sub braț, bătrîni însoțiți de aparate de radio cu tranzistori, localnici care își petrec duminica într-un „pavilion" construit în grădina unuia dintre ei și jucînd pocher. Pe de altă parte, la oraș, pe șantierele pe care lucrează navetiștii, dar și pe străzile și în magazinele asaltate de către ei în fiecare zi, pătrund anumite obiceiuri țărănești. În primul rînd, desigur, obiceiul păstrat cu sfințenie de-a se saluta unul pe altul, de-a se considera „de-ai lor", de-a participa, fie și numai afectiv, la viața micii lor comunități. Treptat, însă, aceste elemente ale unei morale străvechi se dizolvă în efervescența existență citadină.

Încercînd acum să evidențiem ceea ce este roman în romanul **Navetiștii**, să precizăm mai întîi că această calitate este generată, în mod paradoxal, tocmai de natura lui documentară. Ca dovadă, acolo unde scriitorul își neglijează îndatoririle „științifice" și se lasă absorbit de farmecul ficțiunii pure (de exemplu, toată istoria înlocuirii directorului general al șantierului, Anghel Simedrea sau chiar povestea, cam melodramatică, a sinuciderii soției lui Mitru Păun, în timp ce acesta se află în închisoare), personajele și întîmplările încep să semene izbitor de mult cu cele din cărțile lui Dumitru Radu Popescu.

Nicolae Țic, se pare, nu poate inventa. În schimb, „reconstituirile" sale — cum se întîmplă și în cartea mai recentă, **Roșu pe alb**, în care ne înfățișează mediul muncitoresc de la Lupeni în preajma grevei din 1929 — au pregnanță și, mai mult decît atît, suflu dramatic. Realizate de obicei în alb-negru, cu o sobrietate care inspiră încredere și care pune în valoare orice exuberanță, oricît de reținută, pe care și-o îngăduie scriitorul, aceste reconstituiri aduc, în literatura noastră actuală, ceva din gravitatea, nu lipsită de o anumită poezie, a cine-veritéului. În **Navetiștii** există multe asemenea secvențe în care priceperea „operatorului" de a se apropia nevăzut de personaje și de a le filma în starea lor „naturală" duce la obținerea unor scene de viață dense, avînd capacitatea de a-l captiva pe cititor. Iată, ca exemplu, momentul în care Vasile n-are curaj să se ridice din pat, ca să nu-și trezească iubita și, drept urmare cu firea lui activă, de țăran, se simte captiv lîngă o femeie care începe să întruchipeze pentru el însăși ideea de anemie și somnolență : „De aproape două ore, Vasile stătea întins pe spate, înțepenit, cu ochii pironiți în tavan. În cîteva rînduri încercase să se dea jos din pat fără să facă zgomot, și tot de atîtea ori renunțase, îngrozit. Abia se răsucea spre dreapta, și patul începea să scîrțîie. Se ridica într-o rînă, era și mai rău, pocneau toate arcurile, pe rînd, înăbușit. Prizonier. Prietena lui de la oraș îl avertizase că o să-i scoată ochii dacă îndrăznește să o trezească înainte de ora zece. Era abia opt fără un sfert. Ardea arșternutul sub el. Îi amorțise piciorul drept. Vru să-l miște puțin, pocniră trei arcuri. Și iar trebui să se cumințească".

Un alt moment remarcabil este acela în care Stroe, vecinul lui Mihai, se lasă în voia inspirației, povestind cu tot mai multă frenezie — și, desigur, pretinzînd că totul s-a întîmplat cu adevărat — cum cu o zi în urmă, la cheful a doi prieteni, Măzăgran și Maieruș, s-au asociat, rînd pe rînd, toți cunoscuții lor, astfel încît pînă la urmă aproape întregul sat a fost cuprins de o veselie fără seamăn, de o plăcere pantagruelică de a petrece. De fapt, și în acest caz, scriitorul n-a urmărit decît să înfățișeze cît mai fidel, cu consecvență metodică, psihologia personajului său. Însă tocmai această fidelitate excesivă provoacă alunecarea în fantastic, ca enumerările interminabile de bucate din **Chef la mănăstire** de Vasile Voiculescu.

Romanul lui Nicolae Țic inclasificabil, din cauza unei anumite indecizii între investigația directă și ficțiune, este deosebit de interesant ca experiență, atît pentru că propune atenției publicului o zonă de existență socială încă insuficient explorată — geneza spiritului muncitoresc — cît și fiindcă demonstrează clar că adevărata sursă a așa-numitei proze de actualitate nu o constituie vreo idee preconcepută, ci, pur și simplu, actualitatea.

Al. Ștefănescu

gheorghe istrate

Ritual

sfîrșim o floare și ni-e dor de flori
sfîrșim un cer și-ncepem iar o zare
în anul care trece sînt ninsori
în anul care vine i-o ninsoare

să nu te miri copilule curat
că iar te-așez lîngă-o fereastră nouă
cu tine trec prin timp nevindecat
cu tine-mpart paharele cu rouă

cu tine-ncep copilărie iar
aceste drumuri ninse cu lumină
cu tine-ncep să-not prin calendar
prin apa amurgită și puțină

copilule fereastra mea respiră
catargul alb și veacurile noi
la pragul lumii moartea-nceț deșiră
secunda care vine către noi

Timp

Se-arată pasărea dintre cuvinte
cu limbile-nghețate și orbind
pe trupul meu mîngîietor să-și zvînte
răsufletul și-aripile de-argint.

De unde vii ? aș vrea s-o-ntreb, dar trece
lumina vinovată pe pămînt ;
mătasea somnului e-atît de rece
c-aud cum sîngele se face gînd...

Vai, sîngele în somn mereu mă vinde !
se rup în urmă punțile ; presimt
cum pruncul piere risipind cuvinte —
zăpada timpului se face timp...

Pur

mirosul lumii l-am uitat
jur-împrejur cat amintiri
precum un trup decapitat
lumina pleoapelor subțiri

din treaptă-n treaptă mă cobor
absent la tropote la glasuri
și-abia ating nepăsător
zăpada putrezind pe ceasuri

aștept să-mi ardă-n carne spinii
și-ajung curat la cel ce sînt
să bat la ușile luminii
cu piatra unui mut cuvînt

Calul

va trebui să inventăm candori
acestui suflet fără primăvară
neștiutor de zîmbet, de culori
om-jumătate jumătate-fiară

el vine pur din noaptea lui și mut
e-o piatră veche veșnic umblătoare
se tulbură călcînd pe-atîta lut
de parcă-ar vrea smulgîndu-se să zboare

noi cei ce creștem cearcănul precoci
și derulăm lumina dintre astre
va trebui să-i așezăm sub roți
cărnoasa drumuri cu nisipuri aspre

va trebui să-l umilim pe rînd
să-i țintuim capitele-n puhoaie
să-i lîngă flăcările hățul blînd
să-l hăituiască trapote de ploaie

și-ajuns în grajdurile lui jilave
în pătura-i de spumă și noroi
cînd va privi-n oglinzile-i bolnave
să-și vadă chipul semănînd cu noi

Ritual

învață-te cu fapta care riscă
ea rupe colții putrezi și stricați
învață-te că lumea nu există
fără această lege de bărbați

la ceasul tainei toarnă lut în căni :
— țărîna bea otrava și-o destramă —
inaltă calu-n vîntul dintre vămi
și-nhamă-l la durerile din rană

hai să-ncercăm cuvintele din nou
puterea lor renaște în taiage
eu am privit în față un erou :
din nimbul lui părea că se retrage

să prindem cai sălbatici așadară
și să arăm tot veacul de acum
pădurea lumii murmură a fiară
securea-n arbori strălucește-a fum

Prag

aici rămîne-va tiparul meu :
o urnă-n care fumegă mereu
copilăroase oasele de zeu

alaiul vieții îl opresc la prag
un clapet orb deasupră-mi am să trag
în spaima lui mă ferec ca un mag

noi ne petrecem singuri sîngerînd
pe vreascurile unui veac de rînd
minjindu-ne-n vitraliul unui gînd

vai gura mea-i un vultur ce se stringe
înfrigurat pe cuibul lui de sînge
vai sînt un vultur ce nu știe-a plînge

Ritual

de-acum copile soarele e gol
o rază-n scutul tău mirat se frînge
culoarea florii tale iarăși plînge
pe malurile zilei de nomol

și iată lumea pentru-o clipă piere
din pleoapa ta rănită și uscată
prea te-ai lovit în fructele de vată
albina ta prea s-a scîrbit de miere

vei zăvori o floare-n univers
prin nopți surpate să ne lumineze
să te-ascultăm suiți pe metereze
cum treci prin cer cu uriașul mers

adrian popescu

Frunza

„să uiți pedepsele
și recompensele"
(Cummings)

Frunza ta poate din Lumea
Nouă pe care-ai descris-o
abil plutind căzind
într-un poem celebru

nu e rudă cu a pădurii
mele chiar dacă pe amin-
două la așteaptă putreziciunea
se-ngrașă-mpreună pămîntul

iar în mileniul ce vine
nu știu cîți vor păși fără
grabă pe foile dulci de arțar
filtrînd o soarelui miere

răbdătoare le-așteaptă țărina
le-așteaptă țărina cuminte
ele-ntirzie-o clipă în aer
și cad istovite pe acoperișe

de ranch pe capota mașinii
pe creștetul unui copil
pe autostrada cu 9 benzi
pe ochii unui iepure ucis

pe țiglele unui șopron în
plasă de camuflaj pe antenele
unui depozit de muniții
sau într-un viespar

pe mîna lui cu degetele
ingrașate de reumatism pe
umerii ascuțiți ai altui
copil, în curtea spitalului

în părul unei adolescente
grăbind la oraș pe poteci
o agrafă de aur
își mingîie părul negru

și brusc surîde altfel
uită bidoanele cu lapte la
rădăcina stejarului
aleargă-n neștire, nebună

se leagănă frunza ta se
leagănă frunza mea cad
pe coșul unei topitorii
într-o piscină de beton

într-un rîu de munte
pe tejghelele farmaciei
de țară între borcanele
verzi-gălbui de sticlă groasă

le gonește cineva din bar
sau dintr-o casă ascunsă
de mari tufe de șoc
și plante binevoitoare

cînd familia stă la cină
și ea se așează pe masă
exact lîngă pîinea abea
tăiată și rochiul de brad

o frunză cade în ceaiul
meteorologului care trasează
în igheabul unde beau vitele
în jarul cuptorului de var

dar frunza ta poate din
Lumea Nouă nu e rudă
cu a pădurilor mele chiar
dacă vorbesc uneori împreună
eu nu-ți pot urma statul și
„uita pedepsele și recompensele
așa-numitele datorii și răspunderi"
frunza mea nu e rudă cu a ta

eu nu-mi bat poemele direct
la mașina de scris eu am
un stol de creioane răcoroase
unul e mai agil, altul leneș

vreau să spun că are mai
multe viteze dar niciodată
n-are să mă facă
invidiat și celebru

eu iubesc pîinea de secară
și cămășile de in tufișurile
de mure și mănăstirile noastre
albastre în turla înaltă

cine poate traduce dansul
frunzei care-i mai voluptos
mai trist mai diafan
spune-mi în care ținut

și care-i mai bucuroasă din ele
din care pădure de pe pămînt
de a fi cîntat o vară întreagă
în razele soarelui incoruptibil

răbdătoare așteaptă țărina
frunzele verii atît de fierbinte
eu mai cred în această bătrînă
europă domnișoară inspirația

ironizată mereu care face nazuri
are ticuri vetuste și îi sărut
degetele palide subțiri parfumate
și-i dărui iată un caș de frunze.

Ritualul călătoriilor ironice la Caragiale

Urmare din pag. 1

Trenul poate apărea ca element integrat existenței bucureșteanului mediu, semnificînd [illegible] dorința de a evada din monotonia cotidiană ci și supunerea la un alt cod al rutinei : este „trenul de plăcere" către Sinaia, luat cu asalt la sfîrșit de săptămînă (**Tren de plăcere. Gametrul**) — cît și ca element-surpriză, „modificînd" — în viziunea ironică a lui Caragiale — însuși mersul evenimentelor istorice : în **Noaptea**! „Reacțiunea, cu tot ce are mai oribil și mai hidos" sosește „în vagoanele de material ale liniei ferate București—Ploiești, atunci încă în construcție". În fine, să notăm că el poate sumula imaginația creatoare și aptitudinile reportericești înnăscute ale personajului caragialian: de 1 aprilie, Costică Petrăchescu redactează pentru un ziar o emoționantă relatare, în care, [illegible] tind să prezinte condoleanțe neconsolatului Ghiere, povestește cu lux de amănunte cum moartea acestuia a fost călcată de tren și transformată într-o „masă de carne informă". Dar poate ca d-l Goe, în răzgîiata lui candoare, este personajul care trăiește în modul cel mai autentic și mai plenar atracția pe care o exercită această „mașinărie" fascinantă care este trenul, ale cărui secrete le descoperă (așa cum observa și G. Călinescu) cu delicioase voluptăți și spaime : voluptatea de a scoate capul pe fereastră în timpul mersului, voluptatea de a trage acel „miner" ce se dovedește miraculos, spaima de a constata că încuietoarea dintr-un anumit loc nu funcționează ca toate încuietorile etc.

Naratorul are și el voluptățile lui, pe care de altfel nu le ascunde. Una din ele este de a nota cu scrupuloziatate indicațiile din Mersul trenurilor și de a puncta cu ele evoluția evenimentelor. Din **Întîrziere** aflăm că trenul 14 pleacă din Sinaia la 6 și 8 minute, ajunge la Ploiești la 8 și 38 iar la București la 9 și 16. În **Monagul**, naratorul, venind din străinătate, ajunge la Pașcani la 12.30 p.m. unde are un tren spre Iași la 4.10 cu sosire la 6.5 (memorabilă descriere aici a Pașcanilor și a drumului „tica-taca" pînă la Iași). Un fanatic al exactității era și eroul din **C.F.R.** : la unu făr un sfert trenul 163 se afla între Ghergani și Conțești, la două și un sfert intra în Leordeni, la trei fix în Pitești, unde trebuia să stea 33 de minute etc. Această dorință de a se simți protejat de indicații precise, de a dubla călătoria cu parcurgerea universului parcelat, codificat și schematizat al Mersului trenurilor, coexistă la narator cu mici și inocente perversități : „Am găsit, din norocire, un vagon de clasa a doua la coada trenului. E adevărat că vagonul din urmă al unui tren se clatină mai mult ; în schimb însă, nu e priveliște mai plăcută într-o călătorie cu drumul de fier, decît la fereastra din spatele trenului, lucru de care un amator se poate bucura foarte rar, fiindcă orice tren trebuie să aibă la coadă un frinar de siguranță, și pustiul vagoane de călători sunt prevăzute cu frînei de mînă. Trenul a plecat din Sinaia la ora regulată și a luat viteza mersul regulamentar pînă la Ploiești. Am putut dar să mă bucur de o minunată privelișe" (s.n.). Dar, la Ploiești, [illegible] trenul [illegible] și [illegible] se pune în circulație capul : „Am voit să ghicesc un vagon la capătul celălalt, care acum rămînea coadă ; n-am mai avut noroc ; una din urmă trăsuri era un furgon de bagaje. M-am resignat și m-am suit în același vagon în care plutasem destulă plăcere, și am făcut bine. Vagonul nemaifiind în coadă, frînarul de siguranță îl părăsise, iar locul de la pavilionul de observație, unde e frîna, era acum gol. M-am suit acolo și am putut vedea, pe deasupra vagonului brăzdat și a locomotivei, linia în depărtare" (**Întîrziere**). Călătoria devine rituală, „explorînd" trenul cu tălpile și cu un soi de tandrețe, între ei se stabilește o voluptoasă complicitate. Întîmplarea care distrege această armonie e supusă pedepsei : pentru Lafrădin al lui Gide, mustrarea cumite crima absurdă, arunculița-i pe fereastră pe nevinovatul Bobon, sosește din urmă pe post de Amedee Fleurbaise (aceste paralele comparatiste sînt, firește, simple sugestii, ele ar putea fi adîncite prin consultarea lucrărilor fundamentale în materie, precum cea lui M. Bartoli, **Le train dans la littérature française**, Paris, 1909). Există, prin urmare, o poezie a trenului la Caragiale. O poezie din care nu lipsesc nici viziunile neliniștitoare, în care trenul apare ca exponent al unei civilizații tehniciste agresive. Amintesem mai înainte insistența, în **1 aprilie**, în prezenta detaliile macabre ale accidentului. Iată și o descriere a unui pasaj deznodant (urmările unei deraieri) pe care naratorul îl privește curios și îl admiră pentru monstruoasa lui frumusețe : „E o **priveliște destul de interesantă** (sic, s.n.) la locul catastrofei. Mormanul acela fantastic la lumina torțelor, activitatea personalului tehnic pentru curățirea șinei de cadrarele ingrozitor de mutilate ale vagoanelor, și restabilirea ei, forfotoala aceea, mișcările febrile ale lumînărilor de deosebite culori, **toate acestea fac un minunat efect pitoresc**" (re-sic ! s.n.). Sau această apariție impozant-amenințătoare : „Pregătul lui al locomotivei s-arată la cotitura liniei. Arătarea crește, crește mereu, ajutînd numaiși și alunecînd cu eleganță [illegible] pe [illegible]. Cînnnd fierbe..." ; și mai departe : „[illegible] [illegible] care se amestecă cuprul în pîntecele mașinei...". Și, în sfîrșit, această senzație a cărei puternică este evidentă : „...suferea de monstru admirînd a locomotivei și [illegible] din ce în ce mai obosit al [illegible]". Poate de care vorbeam mai sus nu este deci [illegible] a publicului la fata trenului [illegible] care îl dă la [illegible] sentimentul [illegible], [illegible] și Dacia că poți lua la [illegible] spectacol și timpul, trenul, hotărît lucru. Caragiale îl prezintă [illegible] și îl interpretează [illegible].

dragomir horomnea :

Pe la jumătatea lui februarie, la postul de miliție din Pirloaga își făcu apariția un bătrîn. Înalt, puțin adus din spate, îmbrăcat într-un loden demodat, omul purta cu el o valijoară de carton maro, roasă de frecarea îndelungată cu stofa pantalonilor. Își scoase respectuos căciula cu urechi, dădu bunăziua și ceru să vorbească cu șeful de post.

— Eu sînt, răspunse plutonierul Iftode, ridicîndu-și pentru o clipă privirile de pe hîrtiile în care încerca să pună rînduială. Care-i problema ? mai întreabă el, văzînd că noul venit încremenise lîngă ușă.

— M-am prezentat la dumneavoastră, zise omul, cu voce spartă.

— Văd. Și care-i problema ? își repetă Iftode întrebarea.

Îl privi pe bătrîn cu atenție. Nu-l cunoștea. Omul avea o față uscățivă, împînzită de riduri, ochi de un albastru spălăcit și nas îngust, care, tocmai din acest motiv, părea și mai lung decît era în realitate. Capul, cu desăvîrșire chel, strălucea. De pe pantofii cu rama îngroșată de pingelitul repetat, zăpada începea să se topească, adunîndu-i-se hăltoacă la picioare. Cu siguranță că și ciorapii îi erau uzi, buni de stors.

— Dar luați loc, îl îmbie Iftode, oarecum încurcat de faptul că bătrînul rămăsese în prag, cu valiza în mînă. Ziceți-mi ce vînt v-a adus tocmai la mine, iar în vremea asta eu îmi aranjez hîrtogăria. Termin repede. Cu ce-ați venit ? mai întreabă plutonierul.

— Cu trenul.

— Bineînțeles. Dar de la haltă încoace, ăți fi găsit vreo ocazie. Că Răgacii e departe.

— Din păcate, nu, zise bătrînul, așezîndu-se pe un scaun, lîngă perete. Am venit pe jos. Dar n-are a face. Mă bucur că am ajuns. Slavă Domnului ! adăugă el, cu un oftat de ușurare ; respira greu. Iftode îi dădea șaptezeci, șaptezeci și cinci de ani.

— Cale prea lungă pentru vîrsta dumneavoastră, își dădu cu părerea milițianul, umezindu-și pe limbă buricele degetelor, după care luă la răsfoit un bonier cu procese verbale de contravenție.

— Eh, lungă a fost pînă acu, dădu din mînă bătrînul. Tare lungă. Bine c-a trecut. Am ajuns acuși.

Brusc, Iftode deveni atent. Îl privi scrutător.

— Altfel, cum să-i zic ? continuă bătrînul, remarcînd sporul de atenție din partea milițianului. Orice s-ar fi întîmplat, tot aici mi-e casa. Măcar simbolic vorbind...

— Cum ?

— Simbolic.

— Îmi pare rău, nu vă cunosc, zise Iftode, cu siguranță. Nu puteți fi de-aici. Lucrez la Pirloaga de cîțispice ani, acus se fac chiar șaispce.

— Eeee, eu am plecat și mai de mult.

— Așa, da, se bîlbîi Iftode, apoi rîse : Credeam că nu mai am tinere de minte, tovarășe... He-he-he, se amuză în continuare șeful de post, cu gîndul oprit într-un cuvînt al musafirului. Auzi : „vorbind simbolic" ! Frumos spus !

— Am plecat în o mie nouă sute patru și nouă. În domiciliu forțat. Cînd cu expropierile.

Iftode se [illegible]. Deveni foarte serios. Își încheie vestonul la gît și, discret, și-l trase de poale, să-i cadă bine cutele sub centură.

— Cum ! zise.

— Mă numesc Cavaleru. Pericle Cavaleru, se recomandă bătrînul. Vă dați seama, era normal să mă prezint la dumneavoastră...

Iftode [illegible] [illegible] Familia boierilor Cavaleru. [illegible] ceva și în arhiva postului, ordine de [illegible] din săptămînile premergătoare [illegible]. Personal, n-avea o părere bună despre [illegible], așa că se socotea îndreptățit, în chiar datele în care [illegible] o atitudine [illegible]. [illegible] de [illegible] : cu cîteva clipe mai [illegible] cu „boierii".

— [illegible] ?

— Ce ai venit, Cătălean, ce ți-ai cerșit ?

— Mă iertați... la dă-mi-ncoa buletinul ! Să văd.

— M-am prezentat la miliție... poate și din [illegible]. Dar puteam să mă prezint și direct la autoritățile administrative și politice, adăugă Pericle Cavaleru, observînd schimbarea de atitudine a milițianului. Poate era mai bine ?

— Nu se știe, nu se știe, făcu Iftode, oarecum jignit, [illegible] cu [illegible] amintit actul de identitate. Ca-va-lera. Perio-Pericle, citi el. Ce nume ! Pericle ! O fi neobișnuit ? He ! Saizeci și patru de ani. He ! Pari mai în vîrstă, domnule... Și, în definitiv, ce pasoale te-a mai adus pe domnesca la Pirloaga ? Ce anume te-a mai adus, după atîta amar de vreme ?

Bătrînul nu răspunse imediat. Își mototoloea căciula în mînă. Genunchii drepți îi tremurau ușurel. Ingînă în sec, se vedea că-i copleșește emoția.

— Aș dori... aș dori... dacă se poate... să mă... să mă stabilesc aici, zise el, în sfîrșit. M-am gîndit să tot stau printre oameni... Și atît singur. Nu mai am pe nimeni.

— Așa, cu singurătatea e problema domnilor persecutați, constată Iftode, [illegible]-i buletinul. Nici aici n-ai de [illegible]. Și pe urmă, de ce aici vă și stați printre oameni ? Ați stat în țară, nu printre oameni. Deci, mă rog, stați cuviincios că [illegible] și [illegible] și îl trăiți [illegible] adevărați... Dincolo de graniță, vreau să zic...

— Domnule plutonier, eu n-am venit să... [illegible] ?

— Ordonați, ai venit...

— Da...

— Vă [illegible] ! zise Iftode, lovind cu ambele palme hîrtiile răvășite pe birou. Și de la mine ce dorești ? Ca să limpezim odată problema. Nu-mi place s-o frec prea mult.

Pericle Cavaleru se gîndi un timp, apoi se ridică și, cu mîna tremurîndă, apucă minerul valizei. Capul chel i se bîțîia, în sus și-n jos.

— Venisem așa, ca să știți că mă aflu în comună, spuse. Hotărîrea dacă să rămîn sau nu o vor lua, desigur, alții. Și-mi mai permit să vă precizez, domnule plutonier, că nu sînt pus în afara legii, că nu mă aflu sub nici un fel de urmărire, că mi s-a ridicat de mult domiciliul forțat. Am învățat o meserie pe care am profesat-o cinstit un număr de ani, am căpătat o pensie la fel de cinstită, pentru limită de vîrstă, așa că aici n-aș sta pe spinarea nimănui... V-aș ruga să-mi spuneți cum ajung la președintele consiliului popular...

— Poftim, poftim, zise Iftode, făcînd pe amabilul. Dacă dorești neapărat... Uite, te și însoțesc. Dar ascultă un sfat : în locul dumitale, m-aș duce oriunde să-mi dau duhul, numai la Pirloaga nu. Mai ai timp să te răzgîndești. Aici n-ai prieteni, domnule Cavaleru. N-ai nici rude, după cîte știu. Am analizat destul problema asta, nici măcar celelalte familii Cavaleru nu-ți sînt neamuri, după cum spun actele din arhivă... Ați ținut să vă aduceți neveste de prin alte părți, neveste cu moț, pîrlogencele nu vă mai erau pe gust decît așa, pentru vreo aventură, pentru vreun copil din flori de care nu voiați să știți nici cu spatele ! Așa e ?

. . . . . .

Primarul Ionete nu-i întîmpinase mina. Dealtfel, Pericle Cavaleru nici nu sesiză aceasta. De-a lungul unui șir de ani, pe vremea domiciliului forțat, apoi în penitenciarul unde nimerise pentru cîtva timp, se obișnuise să nu i se mai dea mîna, iar după ce fusese repus în libertate deplină se jenase el însuși s-o mai strîngă cuiva.

Înăuntru era cald. Omul de servici al primăriei făcuse din timp în sobița din birou un foc mocnit, pe care-l mai hrănise din cînd în cînd, știind că președintelui nu-i plăcea frigul. Mirosea puternic a mere.

— Luați loc, domnule Cavaleru, își invită Ionete oaspetele nedorit. Luați loc, luați loc. Îl mai pofti el, în timp ce-și aduna acurta în cuier. Puteți să vă dați pe jos lodenul. Rămînesc că vom [illegible] zăbori acc... Cătălin-[illegible] și tu un acum, se adresă [illegible] [illegible], Mîta, [illegible], auzi că ați luat o hotărîre care ne privește și pe noi, îi mai spuse el fostului stăpîn al conacelor din Pirloaga. Să vedem ce se poate face. Și cum anume. Și dacă se poate. Dacă. Vă rog, aveți cuvîntul. Ascult.

Mai întîi, Pericle Cavaleru privi în jur. Biroul primarului nu era prea mare. În colțul de lîngă soba de teracotă albăstruie fusese așezată masa de lucru, îndărătul căreia se afla un scaun franțuzesc cu spătar înalt, sculptat măiestru, prevăzut cu rezemătoare pentru brațe în chip de tron imperial. Scaunul primarului. Pericle Cavaleru îl recunoscu, era unul din scaunele din holul de primire al conacului alb, pe care nu-i plăcuse niciodată să stea, fiind prea tare. Un capriciu al soției, mare amatoare de mobilier cu iz străin. Deasupra mesei de lucru, pe peretele zugrăvit cu floricele de cîmp stilizate, maronii, un portret al șefului statului, în ramă vișinie. Mai sus, o lozincă lungă, alb pe roșu. În dreapta portretului, graficul adunărilor de partid pe trimestrul întîi. În alt colț al camerei, un cuierpom, închesuit între două fîșete, unul din lemn, celălalt din metal, iar în fereastra largă, care nu dădea spre stradă, ci spre curtea primăriei, mai precis către grajdul celor doi cai de la docarul lui Ionete, trei ghivece cu mușcate înflorite. Pe peretele opus, o policioară de lemn, pe care tronau, roșii-aurii, niște mere. Tot mere se aflau și sus, pe fîșetul de lemn, niște mere mari, frumoase, mere de Voinești. Răspîndeau un miros puternic, îmbietor, parfumul livezilor coapte, din nopțile de vară calde și liniștite, cînd aerul încremenește, îmbibîndu-se de miresme.

— Mere de-ale noastre, de Pirloaga, zîmbi Ionete, prinzînd privirea fostului moșier. Anul trecut am avut prima recoltă. Deocamdată, șase hectare. Dacă vă mai amintiți, pe locul numit Siliștea... Un loc sărăturat, neproductiv... Adică, fost sărăturat. L-am redat agriculturii, s-au efectuat acolo vreo două sute de mii de ore-om. Muncă patriotică, cu tineretul... Chiar pe locul acela ne-am sădit livada. La drept vorbind, sînt mere de Voinești, dacă ar fi să respectăm adevărul. Oamenii noștri acolo au plecat după puieți, da, tocmai în județul Dîmbovița... Și uite, domnule, că merg și-aici, tot atît de bine ! Am primit și felicitări. Hai, spuneți, vă ascult, își aminti el rostul vizitei lui Pericle Cavaleru. Mai întîi, de ce țineți să vă stabiliți aici ? Dar... chiar țineți ? Cu tot dinadinsul ?

— Țin, domnule primar, zise bătrînul, cu speranță. Am făcut atîta drum...

— Cum de v-ați hotărît ?

— Păi... cum să vă spun... gîndul mă bătea mai de mult. Dar am ezitat. Am ezitat mereu. De data asta, mi-am luat inima în dinți... Eu aici m-am născut, aici am crescut, permiteți-mi să și mor aici...

— Ei, ei, n-o luați și dumneavoastră în tragic, zise Ionete. Numai că, ce să vă spun, nu-i prea bine să uităm cine-ați fost cînd v-ați născut, cînd ați crescut și cînd ați mai trăit pe locurile astea... Ce-or să zică oamenii ? Vă dați oare seama că mie, de exemplu, s-ar putea să-mi sară jumătate de sat în cap ? Sau chiar mai mult, sau chiar mai mult...

— Nu văd ce obstacol aș mai constitui eu în calea sătenilor din Pirloaga, îndrăzni Pericle Cavaleru. Și apoi... multe s-au schimbat între timp și în viața mea, în mintea mea... În afară de asta, de vreo cincisprezece ani am permisiunea autorităților de a mă stabili în oricare parte a țării. Nu mi s-a precizat că la Pirloaga n-aș avea voie...

— Problema o vom preciza noi, se amestecă Iftode. Păi, avem și dreptul. Sîntem și noi autorități. Chiar locale !

Iftode privea încruntat spre policioara cu mere. Se vedea de la o poștă că nu-i convenea stabilirea în Pirloaga a nepoftitului.

— Aș mai adăuga că, într-un fel, am devenit și eu om al muncii, mai încercă Pericle Cavaleru o portiță a înțelegerii. M-am calificat lăcătuș mecanic. Am lucrat un număr de ani într-un depou de locomotive. Acum sînt pensionar. Priviți, am aici acte. Profesia e de lăcătuș, nu de exmoșier...

— Unde anume ați lucrat ? În care depou ? întrebă Ionete.

Pericle Cavaleru îi spuse.

— Bun, făcu primarul. Am mai vrea să știm, așa în mare, ce-ați făcut și pe unde anume ați mai umblat după expropriere...

Pericle Cavaleru își prinse din nou între genunchi palmele împreunate și începu :

— Patru ani de domiciliu forțat. Eu într-o parte a țării, soția în alta. Apoi, doi ani de închisoare.

— La politici ?

— Nu.

— Pentru ce anume ?

— Să vedeți, nici pînă astăzi nu știu precis... Cred că dintr-o eroare.

— Bine, vom mai discuta despre asta, promise Ionete.

— E drept, vreo trei săptămîni m-au ținut mai întîi la politici — își aminti Pericle Cavaleru. Un deținut se afla acolo pentru că cineva depusese mărturie cum că îl văzuse lipind un afiș electoral, în 1946, pe un transformator de înaltă tensiune. Un afiș din acelea, cu Soarele...

— Și ce-i cu asta ? nu înțelese Ionete.

— Păi... afișul îndemna să se voteze cu Soarele, iar deasupra, pe metalul transformatorului, scria „Pericol de moarte"... Și încă ceva : știți, avertismentul de pe transformator e însoțit întotdeauna de o săgeată zigzagată...

— Ce fel ? își lungi Iftode gîtul. Zigza... cum ?

— Zigzagată, repetă Pericle Cavaleru.

— Adică în zig-zag, îi șopti Ionete milițianului. Clar. Așa-i și pe transformatoarele noastre, din comună...

— Și vîrful săgeții — continuă gîfîit bătrînul — să vedeți — ofta el — vîrful săgeții arăta exact spre afișul electoral. S-a considerat că plasarea afișului acolo fusese premeditată...

Ionete rîse strîmb, clătinînd din cap.

— Un an din cei doi l-am petrecut la Canal. Cînd am fost eliberat, am căutat să aflu pe unde-mi mai era soția... Mi s-a spus că divortase, că nu-mi mai purta numele... I se ridicase și domiciliul forțat, probabil s-a ținut seama de proveniența ei țărănească... Știți că era fîică de țărani ?

— Nu, recunoscu Ionete.

— Din Potirești, Dobrogea, zise cu oarecare mîndrie Iftode, etalîndu-și cunoștințele. Dar o familie de țărani înstăriți de-a binelea. Altfel, fata n-ar mai fi izbutit să urmeze și liceul... Că avea liceul, tovarășe președinte ! Liceul și un an sau doi de facultate, în Franța ! Belea arte! Naiba știe cum !

— Apoi, am mai făcut încă trei ani de domiciliu, continuă Pericle Cavaleru. Dar între timp mă calificasem lăcătuș... Cînd am redevenit liber, m-am angajat la depoul acela... Am muncit bine. Am fost prețuit. N-am avut nici o abatere. N-am mai fost niciodată în fața organelor de stat și nici ele nu m-au căutat. Puteți cere și relații, puteți cere referințe... Am pus și ceva bani deoparte, am pe CEC vreo patruzeci de mii... Nu-s bani de furat, domnule primar... Sînt banii cu care visam s-o mai duc cîțiva ani, aici, la Pirloaga, fără a constitui o povară pentru nimeni... Dar, în aceeași ordine de idei, susțin că aș mai putea fi folosit și de acum înainte... Ca lăcătuș sau chiar ca electrician. Încă mai pot ține în mînă o surubelniță sau un ciocan, n-aș sta degeaba, aș munci...

teatru

t

Nuntă cu dar

Iată și o comedie în trei acte și trei autori — Ion Dinu Grigorescu, Radu Aneste Petrescu și Tudor Popescu, toți trei cu antecedente literare — semnînd acum, pentru prima dată, cu inspiratul pseudonim Bogdan B. Bogdan ! În sfîrșit, avem și noi, kukrinicșii noștri ! Satira la adresa bacșișilor și a cîștigurilor ilicite, piesa evident că nu strică, dar putea „să folosească" mai mult. Așa cum e, nu pare să-și fi dorit să înfrunte timpul, ci mai curînd să țină afișul cîtorva stagiuni. O s-o și facă ! E mult ? E puțin ?

Dar, chiar dacă pare la început „fără pretenții", piesa nu e pînă la urmă și „fără probleme". Autorii s-au priceput să le servească într-un „ambalaj" deconectant, agreabil, făcîndu-ne să ne gîndim la ele de abia după terminarea reprezentației. Spre sfîrșitul el hazul încetează să mai fie spumos și atîta tot. Critica „începe" să vizeze nu numai faptul în sine ci și repercusiunile lui morale, mutilarea conștiinței umane și pierderea libertății de sine la care poate să ducă o concepție de viață a agoniseli cu orice preț.

De ce e totuși puțin ? Tocmai pentru că autorii nu și-au propus mai mult, iar posibilitățile lor reale i-ar fi îndreptățit să năzuiască la o parabolă mai acidă și mai cuprinzătoare, dîndu-se nu doar o piesă de succes, ci și una importantă. **Nuntă cu dar** e o comedie veselă, dar simburele ei e amar. Din păcate însă, dimensiunea tragică a personajelor comice, intenționate de autori, este prea sumar schițată și nici spectacolul Teatrului Dramatic din Brașov nu ajunge la ea decît cu greu și foarte tîrziu. Pe de altă parte, autorii au replică, știu să scrie, dar nu știu încă să „tase", să selecteze materia comică și să renunțe la ceea ce nu e neapărat necesar. Spre finalul piesei autorii hotărăsc brusc să se autocenzureze și să inlocuiască mijloacele specifice farsei cu cîteva sentințe declarative. Dar, dincolo de scăderile ei — inerente pînă la un punct debutului, și încă unui debut colectiv ! — piesa este mai mult decît promițătoare, iar spectacolul se urmărește cu plăcere.

Dintre interpreți sîntem datori să remarcăm un excelent cuplu comic în persoana actorilor E. Mihăilă Brașoveanu (croitorul Ciobonea) și Geta Grapă (Chira, soția sa). Ne-au mai interesat — parțial — Nicolae C. Nicolae (mai ales în prima parte a rolului Dumitrescu), Mihai Bălaș — Jujucă (în pozitivul Gică, neconsolat și incoruptibil, dar nu tocmai ușor de crezut) și Flavius Constantinescu (al cărui umor natural n-ar fi avut nevoie chiar de toată colecția de „cirilge"). Joacă bine în spectacol și scenografia lui Ion Cristodulo, decorurile și costumele sale caracterizînd de la prima vedere personajele și universul lor spiritual.

Tînărul regizor Florin Fătulescu — și el debutant ! — și-a îndrumat cu ingeniozitate și vervă actorii, mai ales în bogatele situații comice ale piesei, dar i-a și lăsat uneori să facă ce vor, nu numai cu ei, ci și cu textul.

Nu știm care va fi în continuare „cariera" lui Bogdan B. Bogdan. Între cei trei autori ai piesei **Nuntă cu dar** se ascunde cel puțin unul cu har.

Victor Parhon

film

f

Dick Turpin

Cine n-a zis : măcar odată de la un film hotărît să se facă văcar sau haiduc, pentru ca în felul acesta să poată salva domnițe răpite, înseamnă că n-a avut copilărie — sau se preface că n-a avut —, ceea ce e destul de primejdios. Nu vom obosi niciodată să-i ascultăm pe cei care ne spun că binele învinge. E o slăbiciune cît se poate de omenească și, în numele acestei dorințe, sîntem gata să trecem cu vederea adevăruri de care, altfel, trebuie să ținem seamă.

Fernando Marena, regizorul acestui **Dick Turpin**, ne știe slăbiciunile de spectatori, sau ni le bănuie, așa că ne lasă să credem că răul poate fi învins mult mai ușor decît ne închipuim. Pare că e de-ajuns să vrei pentru ca totul să se poată și ce suflet de piatră trebuie să ai, ca să nu te încinte asemenea scamatorie ?

Sigur că Dick Turpin, care de multă vreme nu mai e decît o legendă în toată puterea cuvîntului, nu va fi fost în realitate un hăiat chiar atît de strălucitor, un play-boy superb ca o cratită nichelată, și n-o fi mirosit el chiar așa, numai a rufărie proaspătă, a deodorant și praf de pușcă, precum îl bănuim aici. Dar cît mai contează adevărul despre haiducii de altădată, cînd ți se oferă satisfacția să vezi o victorie a binelui obținută fără opinteli, fără sudoare și fără pic de sînge ? Deși sînt duzine întregi de morți, „dintr-ai noștri" nu moare nimeni, iar răposații au bunul simț să cadă afară din cadru, ca să nu ne mai încarce memoria cu suferințele lor. În scenele aranjate de Fernando Marena e o veșnică primăvară, iarbă verde și flori ca la tropice, iar cei răi sînt și ei mai curînd niște răutăcioși decît personaje care să te facă să tremuri.

Filmul de capă și spadă și-a scris de mult legile de generice celebre, așa că unui nou venit fără ambiții prea mari, nu-i rămîne altceva de făcut decît să mai spună odată, pe nerăsuflate, aceleași atît de bine știute refrene. Fernando Marena preia și el cu seninătate cam tot ce s-a făcut mai bun pînă acum în gen, principiul produsului de serie funcționînd aici admirabil. Atîta doar că, dincolo de imaginea aproape perfectă, dincolo de brevetele de sentimente inusite temeinic, simți lipsa poftei și entuziasmului. Totul e călduț, aseptic — nici dragoste prea înflăcărată, nici ură prea mare, nici suferințe din cele-afară... Ca și cum, punîndu-se pe treabă, regizorul s-a temut că prea mult entuziasm ar strica filmului său, făcînd să-i sară smaltul.

În orice caz, Dick Turpin nu e unul din filmele de la care pleci cu sentimentul că viața e o fundătură, chiar dacă filmul în sine nu duce nicăieri. Și conștiința noastră are nevoie, se vede treaba, de cîte-un somn, după atîta veghe. Doar așa se poate explica de ce mai vrem și cîte-un film care ne închide ochii cu basme de tot felul. E odihnitor, din cînd în cînd, să ți se spună că toate sînt bune și frumoase și că viața e ca-n filme.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Lecția de citire

● Miercuri, pe programul I, o oră destul de tîrzie, 22, am văzut „Meridiane culturale". Într-un spațiu mic, „meridianele culturale" au cuprins un reportaj de la Tîrgul Internațional de carte de la Leipzig, un interviu cu Al. Balaci în calitatea sa de traducător distins cu premiul „Etna Taormina" 1977, un reportaj de la a treia ediție a Festivalului de poezie de la Piatra Neamț, reportaj programat după aproape... 2 luni (!) de la data deschiderii lui și un interviu cu Marin Constantin, dirijorul corului „Madrigal", laureat al festivalului „Cîntarea României" și premiat cu premiul internațional „Una vita per l'arte — Michelangelo", 1977. Față de titlul său, emisiunea, a avut credem meridiane prea puține și ni s-a părut pe alocuri depășită de actualitate.

● Un muncitor, un formator, se duce sau vine de la uzină, seara, abia plouase, pe stradă nimeni, doar un tranzistor uitat pe o bancă. Și ce face acest muncitor ? Ia aparatul și-l predă miliției, iar aceasta îl înștiințează că păgubașul a fost găsit. Atît ? „Știți al cui era tranzistorul ?", întreabă reporterul. Nu știe, nici nu-l interesează. „Al unui cioban care"... i se spune. Și ce dacă, se miră muncitorul, nu era al lui, limpede, știa că era al altuia care muncise să și-l cumpere, așa este și la el în casă, cînd i-a venit copilul de la școală cu un stilou l-a trimis înapoi, la profesor, să întrebe cine l-a pierdut, pentru stiloul acela munciseră părinții celui care l-a pierdut... Și cît de firesc vorbea el despre cinstea lui, cu atît mai mult cu cît în aceeași anchetă („Nu numai un fapt divers") apăreau destui care-și pierduseră cinstea pe nimica. Cît de frumos și de convingător este un astfel de om care nu trebuie învățat ce să spună, pentru că, prin exemplul lui, îl învață pe alții ce să facă.

● Duminică, în „albumul duminical" s-a lansat un „show" numit „Parada șlagărelor" care va fi făcut, am înțeles, cu cîntece cerute de telespectatori. Prezintă chiar redactorul emisiunii, Ioana Bogdan, idee care nu e rea, deoarece uneori, cînd vedem emisiuni, bune sau rele, simțim nevoia de a-i vedea, fie și o clipă, pe cei de care depinde buna sau reaua noastră dispoziție de moment. De exemplu, la „varietățile" de duminică aș fi vrut să-i văd și pe realizatorii emisiunii, pentru a ghici unde și-au plasat camerele de luat vederi în așa fel încît unii artiști își încheiau numerele cu spatele la noi. Rondă-rondă, dar micul ecran este încă pătrat.

● Cu Peter O'Toole și Katherine Hepburn „Leul în iarnă" de la telecinematecă nu se putea bucura decît de toată admirația noastră. Doi mari actori au dialogat miercuri seara despre puterea care le-a destrămat personajele, despre chinurile unei coroane rîvnite cu pumnalul de chiar proprii copii.

Iulian Neacșu

întoarcerea

— Văd, asta o văd, domnule Cavaleru, se necăji Ionete. Dar hai să stăm strimb și să judecăm drept. Ați stăpînit aici mai mult de jumătate din pămîntul de azi al pîrlogenilor. Conacele tot ale dumneavoastră au fost. Moara, așîjderea. Ca și multe altele, dealtfel. Să privim lucrurile omenește, dacă nu de pe poziții de clasă. Mai întîi, de pe poziția dumneavoastră. Va să zică, va să zică...

Aici, Ionete se ridică și, căutîndu-și cuvintele, începu să se plimbe de colo, colo prin birou. Se opri lîngă sobă și se sprijini de ea cu palma, pe care și-o retrase fulgerător.

— Fui! zise. Frige. Va să zică, admițînd că am aproba revenirea dumneavoastră la Pîrloaga, cu ce ochi ar trece Pericle Cavaleru pe lîngă fostele lui domenii? continuă el, examinîndu-și degetele. Ce sentimente ar avea pentru proprietarii lor actuali? Cum ar răspunde la binețele celor care au luat parte la expropriere, dacă s-ar întîmpla să-l salute? Sau, mă mai întreb, le-ar da el vreodată bineț, din proprie inițiativă? N-ar fi pentru Pericle Cavaleru un chin viața la Pîrloaga, nu și-ar consuma fără încetare nervii, încercînd să pară insensibil, străduindu-se să joace cît mai bine teatru, în fiecare clipă care i-a mai rămas de trăit? Judec drept? Vă rog să-mi spuneți.

Bătrînul deschise gura, falca de jos îi tremura, dar răspunsul nu veni.

— Înțeleg, e dificil, constată Ionete. Dar nici nu e nevoie să-mi răspundeți, cred că recunoașteți justețea argumentelor mele... S-o luăm însă și pe cealaltă parte: cum îl vor accepta sătenii pe Pericle Cavaleru în mijlocul lor? Bănuiesc că nu întotdeauna v-ați purtat cu ei ca un adevărat consătean, adică omenește. Eu n-am cum să-mi amintesc, nu mă aflam pe-aici... Și, chiar admițînd că n-ați sărit prea mult peste cal, nu se poate ca pîrlogenii să fi rămas nesimțitori la uriașa disproporție dintre avutul lor și averea dumneavoastră, dintre truda lor și huzurul dumneavoastră, etici, etici, etici. Au rumegat destul mînia, nu-i așa? Au rumegat-o. Ba, unii poate i-au păstrat gustul amar chiar pînă acum. E dreptul lor, nu li-l putem lua. Și nici nu vrem să-l luăm, e bine să se știe treaba asta. Probabil nici nu v-ați întrebat vreodată cîți din săracii satului n-aveau cu ce să potolească foamea copiilor, în vreme ce la conacul dumneavoastră se dănțuia, în fața meselor cu bunătățuri... Cu bunătățuri din care jumătate se dădeau apoi cîinilor și porcilor... Iar în această situație... în această situație.. cum vreți, domnule Cavaleru, să vă integrați în colectivitatea satului, în viața ei?

— Ce să mai chibzuim? dădu Iftode din mînă, ridicîndu-se de pe scaun. E limpede, nu-l putem primi. Dacă vrea neapărat să nu fie singur, să se ducă la un azil de bătrîni. Sînt destule în țară. Tot zice că are bani adunați... Plus pensia, nu-i așa? Acolo ar trăi ca-n rai. Dacă le-ar da și niște bacșișuri infirmierelor, ar fi domnul domnilor! Să privim lucrurile din punct de vedere umanitar. Aici s-ar oftica de nouă'ș nouă de mii de ori pe zi! Asta-i problema, mai zise el, întorcîndu-se către Pericle Cavaleru. Scurt: n-are rost să ne negustorim, înțelege și dumneata, ce dracu! Și-apoi, orișicît, la Pîrloaga încă nu umblă cîini cu colaci în coadă. De ce să cazi tocmai pe capul nostru? Ăsta nu mai e satul dumitale. Gata. Du-te în altă parte. Unde nu te știe nimeni. Țara-i mare. E spre binele dumitale!

— Stai, bre, stai! se supără primarul. Nu te înfierbînta! Doar ți-am spus! Încă n-am terminat! Să chibzuim! Ian du-te tu pînă dincolo și-ncearcă telefonul, pe derivație... Poate găsești pe careva.

După ce șeful de post plecă spre camera din capătul coridorului, unde se afla telefonul de serviciu, în biroul primarului se lăsă o tăcere stînjenitoare. Ionete se ridicase din nou și, încruntat, reîncepuse să măsoare încăperea cu pași largi, de la fereastră la sobă și de la sobă la fereastră.

Pericle Cavaleru îl urmărea mersul, ținîndu-și mai departe palmele între genunchii strînși. Părea că suferă de frig, în ciuda dogoarei care năvălea dinspre soba de teracotă.

— Știți cum a venit problema asta a dumneavoastră pe capul meu? se hotărî în sfîrșit Ionete să rupă tăcerea. Știți cum? Ca un colac peste pupăză. Să fiu drept, nu-mi dau seama cam cum ar sta un colac peste o pupăză, dar, în orice caz, cred că asta e cea mai a dracului situație din cîte pot exista. Aici primarul surise necăjit și adăugă, fără să se oprească din plimbat: Munca mea de președinte al comitetului executiv, îmbinată cu sarcina de partid pe care o am, de organ ales vreau să zic, înseamnă mult, chiar și într-o comună ca Pîrloaga: treburile obișnuite, administrative și politice, despre care unii poate au impresia că merg de la sine, dar aflați că nu merg de la sine; întocmirea hîrțogăraiei obligatorii, care mă-nnebunește; rezolvarea nu știu cărei neînțelegeri între cutare și cutăriță; elucidarea cazului Ics, de la cooperativă de pildă, semnalat verbal de alt cutare; controlarea responsabilă, adică la sînge, a ceapeurilor din comună, a școlilor, a căminelor culturale, a cooperativei de consum, a organizației de tineret, a postului de miliție și a cultelor de pocăiți, noroc că n-avem prea multe, a dispensarului uman și a celui veterinar, ținerea legăturii pe diverse probleme la zi cu eșaloanele superioare, primirea cîte unui șef de mai sus, învîrtirea adesea inutilă în jurul lui, explicații, primirea criticii sau a laudelor, zăbovirea la masă cu el, apoi discuțiile de la om la om cu pîrlogenii mei, că doar cu ei trăiesc și muncesc; eh, cam astea ar fi, în mare, ocupațiile mele. În plus, ca alte colace peste pupăză ceea, ar fi problemele de campanie. Campanie de primăvară, campanie de vară, campanie de toamnă, numără Ionete, îndoindu-și pe rînd trei degete de la stînga. Plus alte campanii, de care nu ducem lipsă. Și aflați că treburile de campanie sînt cele care te solicită mai mult, cele mai grele. Trebuie pus osul, nu-i de glumit cu ele. Osul, din gros!

— Da, așa, îngînă Pericle Cavaleru, cu aerul că nu auzise absolut nimic.

— Uite, și sistematizarea comunei, tot treabă de campanie-i, continuă Ionete. Dar de campanie mai îndelungată. Sîntem chiar la început. Lucru mai greu ca ăsta n-am văzut, n-am apucat, trebuie să recunosc. Bineînțeles, e așa numai atunci cînd vrem să-l facem cu cap, adică temeinic... Că altfel, dacă îți zic să expediezi problema sistematizării ușurel, o poți face și-n alt chip, de ce nu; nu te oprește nimeni, în afară de conștiința ta; poți să susuți niște treburi de-ale comunei fugind de lucrurile complicate, păi ce credeți? Numai că, pentru că veni vorba, noi vrem să ne modernizăm, să ne apropiem de condițiile de viață ale orașului nu doar prin expuneri scrise de motive și prin afișarea la vedere a schiței de sistematizare. Noi vrem să facem treaba asta cît mai judicios și, pînă om porni-o, ne stoarcem creierii, ne spargem bojocii, facem din noapte zi, pentru fel de fel de îmbunătățiri ale ideii... Mucă! Nu? Grijă! Nu? Oboseală! Nu? Ei bine, și uite colacul colacului, peste pupăza pupezelor: sosirea dumneavoastră! Păi, de asta ne mai ardea? Drept să fiu, în sinea mea cam sînt de partea lui Iftode. A milițianului, îl lămuri primarul. Și cu toate astea, uite, da, uite domnule Cavaleru, că nu pot trece cu ușurință peste dorința dumneavoastră... Trebuie s-o rumeg, mai întîi singur, apoi s-o dezbat și cu alții, doar și dumneavoastră sînteți om, nu? Chiar dacă ați avut moșii. Vreți un măr?

Desene de
Tudor Jebeleanu

Pericle Cavaleru nu răspunse. Tot timpul stătuse cu un aer absent și numai evasimperceptibilele încuviințări ale capului dovedeau că totuși ascultase spovedania primarului. Ionete întinse mîna către policioara din perete, alese un măr, îl frecă de flanelă, să lucească, apoi i-l oferi încruntat:

— E bun. Să-mi spuneți. Este?

Pericle Cavaleru mușcă atent. Nu mai avea prea mulți dinți.

— Da, foarte bun, zise.

— Parcă l-aș fi cules adineauri, nu? păru că se bucură Ionete.

— Parcă, confirmă Pericle Cavaleru, mestecînd cu grijă.

— Și asta, în condițiile cînd în biroul meu te coci de căldură, se crezu dator să precizeze Ionete. Dar ian să fie păstrate în toată regula, ca la carte! Ai putea zice că gusti chiar din pomul oprit, probabil or fi foarte bune merele celea, altfel n-ar fi rămas în gura fiecărui popă care ne vorbește despre rai, he-he-he, mhe! Cînd om face aici la Pîrloaga raiul, noi n-o s-avem nici un pom oprit, cît o fi el de bun și de înalt...

— Da, poate...

— Am și scos firma de pe pomii opriți. V-ați convins de asta? Mă iertați, dacă sînt prea curios...

— Depinde de unghiul de vedere, murmură Pericle Cavaleru, cu ochii la măr. Pentru unii, poate mai există și pomi opriți. Pentru mine, de pildă. Stabilirea aici...

— Așa, de unghiul de vedere, se încruntă Ionete. Ei, vedeți? Tocmai de asta stau la îndoială, dacă să piedez sau nu pentru aprobarea reîntoarcerii dumneavoastră definitive aici. Băga-l-aș în mă-sa de unghi, cît o fi el de ascuțit! Că doar n-o să priviți în jur cu ochii mei, nu? Sau cu ochii altuia dintre pîrlogeni! Priviți tot cu ochii dumneavoastră! E normal! Și-atunci, de ce dracu să nu sacrificăm plăcerea unuia, adică a dumneavoastră, de dragul plăcerii mai multora, adică a celor opt mii de oameni din comună?

Șeful de post se întoarse după vreun sfert de oră. Indispus, se apropie de Ionete, care luase din nou loc în spatele biroului, și-i șopti ceva la ureche. Acesta dădu din cap, în semn că înțelege. Apoi, milițianul mai spuse ceva și-și dădu brațele în lături, a neputință.

Pericle Cavaleru îi privea, cu palmele între genunchi. Terminase mărul. Îi mincase și cotorul. În domiciliul forțat, apoi în închisoare și din nou în domiciliul forțat, dusese într-atîta dorul fructelor, încît ajunsese să se jure că nu va mai arunca nici o fărîmiță cînd îi vor cădea în mînă asemenea bunătăți.

— Nu, continuă Ionete. Una ca asta se rezolvă analizînd-o bucățică cu bucățică. Eu unul, mi-oi întreba și oamenii. Pîrlogenii. Să văd ce părere au. Că trebuie să aflăm și părerea lor, nu? N-are rost să ne pripim.

— Da, își manifestă acordul Iftode. Trebuie.

— Iar dacă oamenii or zice nu, apoi o fi nu. M-oi pune chiar și împotriva județului. În caz că, cine știe cum, cei de-acolo or să hotărască peste capul nostru să vă îndeplinim dorința... Bine? Judec drept? Vă rog să-mi răspundeți, îi ceru primarul lui Pericle Cavaleru. Ca să n-avem vorbe, mai tîrziu...

— Aveți dreptate, recunoscu abătut omul.

— Așa că, mde, ce să zic, vor stabili oamenii comunei ce-i de făcut, continuă primarul. Firește, n-oi convoca pentru treaba asta o adunare generală. Oi face numai un sondaj. Un sondaj mai larg. Mhe, mde, complicată poveste! mai zise el, scărpinîndu-se după ureche. Și unde veți locui, dacă s-o hotărî să rămîneți? La conace, exclus. Nu mai sînt ale dumneavoastră. Le-am dat altă destinație. Aveți cumva o sugestie? O propunere? S-o auzim din timp.

— Pînă una, alta, mă gîndisem la vreo gazdă...

— Să vedem cine v-ar primi, mirii neîncrezător Iftode.

— Zic pînă una, alta — continuă Pericle Cavaleru — pentru că v-aș cere permisiunea să-mi clădesc și o casă, în perimetrul satului, unde veți crede de cuviință...

— Tot conac? întrebă Iftode, cu ironie. Tot conac?

Pericle Cavaleru înghiți în sec și tăcu.

— Bre, tovarășe Vasile, ce dracu! îl mustră primarul pe milițian. Mde, zise el apoi, către Pericle Cavaleru. Poate nu s-ar opune prea mulți la varianta asta... O căsuță modestă, la o margine de sat...

— Da, făcu Pericle Cavaleru, visător. Bani am. Doar v-am spus. Patruzeci de mii. Ajunge.

— Deocamdată, să vedem ce se hotărăște mîine, zise Ionete, ridicîndu-se. Dar, ca să fiu sincer, eu n-aș prea fi de acord. Prea ar aduce a pactizare...

— Sigur, așa! se agită plutonierul.

— Iar asemenea pactizări, fie chiar și aparente, nu-s bune, continuă Ionete. Doar atîta, că sînteți bătrîn. Nu mai contați mult nici ca „fost"... Mde, așa, pe undeva trebuie să vă acluați, de vreme ce nu mai aveți domiciliu forțat... Să vedem, să vedem... Prin urmare, rămîne cum am stabilit: hotărîm mîine. Dar în noaptea asta unde veți dormi?

La așa ceva, Pericle Cavaleru nu se gîndise. Prea mult îl preocupase, pînă în clipa aceea, răspunsul în legătură cu stabilirea definitivă la Pîrloaga, pentru a se mai întreba unde va dormi o noapte.

— Dacă mi-ați da voie, m-aș putea culca foarte bine pe-o bancă, în coridorul primăriei, zise el. Sau pe-o masă...

— Nu se poate, se împotrivi Ionete. Păi, ce sîntem noi? La camera oficială cine mai e? se întoarse el către milițian. Revizorul de la Centrocoop o fi plecat?

— Azi dimineață, răspunse Iftode. Dar mai e acolo ziaristul de la București...

— Și ce-i cu asta? dădu Ionete dintr-un umăr. Și-așa sînt acolo trei paturi...

— Ziariștii sînt oamenii dracului, spuse foarte sigur plutonierul. O să-l tragă pe dumnealui de limbă, o să afle că-i pe cale să ne devină consătean, iar p'ormă ne coace un articol, de să-ți bagi unghiile-n gît! Un articol despre intransigență și despre vigilență revoluționară. Dar pe invers, în ce ne privește... E periculos!

— Periculos! se strîmbă primarul. Dacă ziaristul are cît de cît cap, o să caute să vorbească și cu mine, înainte de a se așterne pe scris... Iar eu i-oi explica. Și-o să înțeleagă. Nu săvîrșim nici o ilegalitate, sîntem acoperiți din toate părțile, n-are ziaristul de unde musca. Și la urma urmei, nu cred că ziariștii sînt puși pe muscat, pe dat cu malul în capul oamenilor...

— Nu se știe, nu se dădu bătut Iftode. Dacă i se servește omului ocazia, uite că dă. Paza bună, trece primejdia...

— Am hotărît îl întrerupse primarul, plictisit. Destulă vorbărie, măi tovarășe Vasile. Îl culcăm și pe dumnealui în camera oficială. Gata. O noapte. Atît. Sau te gîndești că odaia ceea-i pentru cazarea activiștilor și-a altor tovarăși veniți în interes de serviciu? El, de data asta faceem o derogare. Nu-l putem lăsa pe dinafară. Uite ce-i, domnule Cavaleru, se întoarse el către bătrîn. O să v-arate drumul tovarășul plutonier. N-o să găsiți un casarmament prea curat, poate vă vor deranja și niște purici, dar cu un pat omenesc sub sale și cu ceva căldurică împrejur, celelalte pot fi trecute cu vederea. Așa că ne-ntîlnim mîine. O să puteți vizita și satul, pe lumină, chit că veți rămîne la noi, chit că nu. Eu vă zic noapte bună.

. . . . . .

(Fragment din romanul „Drumul Cavalerilor", în pregătire la Editura „Cartea Românească").

constantin nisipeanu

Fetița pădurarului

Fetița pădurarului aflase de la cei mari
că pămîntul e rotund, de aceea de cîte ori
o prindea inserarea pe drumul șerpuit
din pădure, se întorcea acasă pe furiș, să nu-i
afle nimeni gîndurile, nici chiar arborii.
Vezi, zicea, dacă pămîntul e rotund
ca papenii din vrej, e plin de simburi.
Cînd tai cu lama cuțitului un papene
sau îl despici în două cu harda, înăuntru
găsești miezul, care e dulce și-ți umple
gura de zeamă. Pămîntul, desigur, tot așa
trebuie să fie, dincolo de coajă, e miezul,
nu mai trebuie să ne spetim toată ziua
cu sapa ca să prășim papenii din grădină,
ne putem hrăni cu miezul pămîntului, care
trebuie să fie la fel de gustos, de zămos,
și cu simburi, pe care îi și putem răsădi.

Fetița pădurarului pretindea că noaptea
în arbori pisicile se întîlnesc în secret
cu luna, au o taină, pe care trebuie s-o aflăm
de la arborii din pădure, ei nu au unde
să-și păstreze gîndurile lor ascunse, frunzele
nu sînt bune pentru așa ceva pentru că
le ia vîntul și luna nu-și poate încredința
taina unor ființe atît de nesigure cum sînt
frunzele, tot în pisici are încredere, dar vezi
că frunzele aud totul și sînt niște guralive.
Pisicile, e drept, au ghiare, miaună, și,
întocmai
ca boii, au gînduri, numai că boii, mai lacomi,
își rumegă neîncetat gîndurile, ele, mai
îndeminatice,
își torc gîndurile; dacă ai da vreodată
de firul tors noapte de noapte, numai atunci
ai găsi în el toate tainele, și ale lunii chiar.
Dar cine poate da vreodată de firul tors
de pisici?

Geneză

Mi-ar fi plăcut ca omul să fi fost o
floare, cu trupul întocmai ca acum,
numai că pe umeri ce bine ar fi fost
să-i fi crescut ceva frumos, un fel
de corolă cu petale predestinate
să prindă culoarea pe care de fapt
și acum sufletul fiecăruia o are.

Atunci numele nostru s-ar fi născut
odată cu noi, pentru că noul născut
ar fi venit pe lume cu floarea lui,
una mai frumoasă ca alta.
Poate în depărtata geneză a lumii
oamenii și animalele s-au născut
crescînd din pămînt ca plantele
și ca mările, dar a venit o zi
cînd pămîntul sărăcit de sevă nu mai
era apt să-i hrănească pe toți
și, înfometați, oamenii și animalele
s-au desprins din pămînt
și au început să lupte cu depărtările
pentru a cuceri hrana cea de toate zilele
și de atunci, din depărtata geneză,
în firea omului s-a născut necesitatea
de a lupta și de-a învinge greutățile.

Ce mult mi-ar fi plăcut ca omului să-i
crească pe umeri cîte o grădină de flori.

O goarnă de umbre

Unele frunze din pădure și-au plămădit din
răcoarea de pe fundul rîului o goarnă de
umbre
și cum se crapă de ziuă își ating buzele
cu timiditate de ea apoi, încurajate de
o ușoară
adiere, încep să sufle puternic făcînd să se
ridice
în aer o melodie ale cărei sunete se
transformă
instantaneu în oglinzi care te urmăresc
pas cu pas
și oricum te-ai întoarce îți ies mereu în față
obligîndu-te să te privești clipă de clipă,
oglindindu-ți pînă și cele mai intime gînduri
pe care numai în fața unei astfel de oglinzi
ai izbutit să îi le cunoști mai profund.

Sînt unele frunze care nu pot să înțeleagă
o astfel de melodie, nici nu vor să înțeleagă
nimic despre oglinzi. Preferă să deschidă
în rîu
o fereastră și rezemîndu-se de pervaz să
privească
prin sticla de apă de la suprafață cum
malul abrupt
răstoarnă pădurea în apă făcînd-o să atingă
cu fruntea cerul care plutește în adînc.

Uneori mă apropii de unele frunze să
împrumut
măcar pentru o clipă teribila goarnă de
umbre
pentru că s-a născut în mine dorința să cînt
pe ea o melodie care să-mi răstoarne
gîndurile în oglinzi.

dumitru udrea

Anotimp de slavă

Un Bărăgan ne cheamă cu griul prins în
steme
Spre dreptul la lumină ce-n verde se-nfășoară
Și ochiul de răcoare din toamna ca o fructă
Ne mingîie cu frunze în zbatere ușoară.

Garoafele din suflet în rouă ne-npresoară
În dimineți de țară cioplite din iubire
Și sună peste lume un cîrn de biruință,
Ce-n antotimp de slavă presimte împlinire.

Drumuri neumblate

Arzînd, zăpada suie pe trupul meu înalt
Cînd pleacă să se culce iubirile-n femei
Și somnul lor albastru închis în cristalide
Va răzbuna fecioare cu zîmbete de zei.

Întors către lumină, eu no-i privi în urmă
Chiar dacă peste noapte va mai cădea o
stea,
Departe mult în suflet voi rătăci pesemne
În drumuri neumblate subțiri ca o nuia.

Cercuri desenate

În arbori suie vremea prin cercuri desenate
Cu nopți albite-n lampă la ceasul din cocoși
Și păsări de iubire pornesc spre-o altă vatră,
Cum fiul cel din mine coboară în strămoși.

Un clopot de miresme cu tremurul subțire
Visează o fîntînă spre margine de tot,
Din care curge luna la fluturi să se spele
Cînd inima mea arsă s-o vindece nu pot.

radio

r

Acele voci de aur

Acea voce care prin dramatismul său, prin subtilele nuanțe acordate ariei, contribuie la re-crearea operei muzicale este, desigur, aproape de geniu. E simplu să împarți, ca spectator, muzica de operă în „muzică facilă" și „muzică grea". Dar interpretul poate da, prin accentele vocii sale, acel inedit, acea senzație de noutate unei lucrări muzicale pe care, ascultînd-o — a cîta oară? — îți pare că o asculți pentru prima dată.

Desigur, nu este o simplă coincidență așezarea în cadrul aceleiași emisiuni a două voci de o excepțională valoare, și, mai ales, de un dramatism care înfioară. Este vorba de glasul sopranei italiene **Mirella Freni** și de vocea aceluia pe care presa internațională îl numise „al doilea Gigli", tenorul român **Ludovic Spiess.**

În amîndouă cazurile, exemplificările au fost edificatoare. Același glas, al Mirellei Freni, dramaticul glas cu tragice accente interpretează cavatina Adinei din opera „Elixirul dragostei" de Donizetti, cavatină sortită de obicei muzicii de operă „facilă". Și cu același glas, cu tragice accente, ascultăm o cavatină nicidecum ușoară, nicidecum voioasă, ci de o mare virtuozitate și de o mare tensiune.

Cele două arii interpretate de Ludovic Spiess au fost o adevărată revelație. L-am ascultat interpretînd o arie din „Turandot" de Puccini, compozitor ce a dat caracterului tragic al unui anume gen de operă un anumit grad de detașare și, parcă, și de abstractizare (deci, foarte greu de interpretat). Dar uluirea mea a fost ascultînd acea faimoasă arie a ducelui din actul III al operei „Rigoletto" de Verdi. În interpretarea lui Spiess, ducele de Mantua devine uman, iubirea lui chiar dacă durează o clipă, este scînteietoare, iar iubita pe care n-o mai găsește este asemănătoare îndepărtatelor stele. Pentru o clipă, personajul devine pur iar sentimentul lui, unic pe lume. Și toate acestea prin inflexiunile dramatice ale unui glas care trece în absolut, dincolo de notele unei partituri.

Interpretul creator, interpretul ce perfecționează o operă muzicală — aceasta pare a fi fost ideea principală ce a condus rubrica „Voelle operei", din cadrul emisiunii „Zig-zag muzical" (emisiune cu caracter permanent, deosebit de interesantă prin varietatea genurilor muzicale ce sînt abordate în cadrul ei), emisiune comentată de această dată de Marioara Murărescu.

Rubrica aceasta ne-a amintit de acele voci de aur ce niciodată nu se pierd, ci rămîn pentru eternitate intrînd, desigur, în muzica sferelor.

Ioana Diaconescu

plastică

p

O restituire necesară)*

Despre poziția singurală a operei lui Dumitru Ghiață în contextul artei românești din perioada interbelică și din ultimele trei decenii se poate vorbi astăzi dacă nu cu un surplus de informație cel puțin cu un surplus de detașare. Din perspectiva timpului, locul ocupat de el în istoria picturii românești a devenit mai clar, în bună măsură și datorită confirmării — produsă în mare măsură încă din timpul vieții pictorului — valabilității experienței sale pe plan artistic și implicit uman. Pictura sa a respirat permanent o stare de echilibru interioară care grefată pe efortul permanent, conștient de menținere a contactului cu aspecte diverse ale realității a avut drept rezultat o mare concretețe plastică. Aceasta s-a tradus, pe planul limbajului artistic, printr-o exprimare sintetică, caracterizată de pregnanța formei într-un ansamblu unde materialitatea culorii a încercat să marcheze dar și să precizeze raporturile de convergență dintre lucruri, în cadrul propriului univers pictural. O carte *) despre Ghiață trebuie să analizeze, în mod necesar, în ce măsură dialectica internă a operei pictorului pusă în evidență de permanenta tendință de disciplinare a fiecărui element al compoziției, prin intermediul culorii, a avut manifestările sale specifice în diferite etape de creație. Această sarcină și-a asumat-o Marina Preutu, neîndoielnic cea mai avizată cunoscătoare a operei maestrului. Plecînd de la premisa că evoluția artistică a lui Ghiață, deși în aparență destul de liniară, a cunoscut permanente cristalizări și edificări, Marina Preutu le pune în evidență cu discreție, punctînd anumite momente esențiale. Ele nu coincid cu schimbări de atitudine pe plan teoretic sau cu o nouă și determinantă voință de *a face* într-un anume fel. Sînt pur și simplu rezultatul unor acumulări afective care dobîndesc o pondere a lor în procesul de creație, determinînd nu opțiuni pe plan formal ci afinități noi cu locurile. Relevantă în acest sens este observația lui O. W. Cisek, cu ocazia expoziției din februarie 1927 de la sala „Cartea Românească": „Ghiață este stăpînul unei sensibilități curate, care prinde aspectul peisajului cu o dragoste rară pentru tot ce este apropiere de pămînt, asprime de glie și duritate de lumină". Intuind că o carte despre Ghiață trebuie să fie în fond istoria fluxului acestei sensibilități, Marina Preutu nu a uitat să încerce o determinare a poziției operei maestrului într-un context mai larg. Observațiile sale, totdeauna temeinice, aduc un spor real în înțelegerea operei uneia dintre personalitățile de seamă ale artei noastre, în pînzele căreia pulsează cu generozitate o inefabilă dragoste pentru tot ceea ce privirea pictorului a mîngîiat printre colinele, lanurile, străzile, apele unor iluminate ținuturi îndrăgite de el și transpuse în imagini de o blîndă poezie, realizate totdeauna cu o înțeleaptă lipsă de ostentație. Cred că nu greșesc afirmînd că această carte este una dintre cele mai bune scrise în ultima vreme despre un pictor român. În loc să fie, conform unor mai vechi obișnuințe, o glossă, ea este o restituire. Care deja era necesară.

Grigore Arbore

*) Marina Preutu: „D. Ghiață", Ed. Meridiane, Buc. 1977.

muzică

m

Prin intermediul muzicii

Dacă ne imaginăm că un astfel de festival ca acela al Prieteniei, de curînd încheiat, ar fi fost organizat în urmă cu douăzeci de ani, el ar fi avut mai mult aspectul unui monolog, sau dacă vreți, al unei expoziții: am fi contemplat valorile muzicale pe care lumea ni le-ar fi trimis. Astăzi, România poate participa efectiv la un schimb de valori muzicale cu orice națiune, talentul și instrucția muzicală nu sînt accidente ci simptome ale unei situații statistice.

Contribuția interpretativă românească în festival a ilustrat reprezentativ categoriile de tălmăcitori ai muzicii care fac faima țării. Și-au alăturat cîntul soliști celebri (Ion Voicu, Gheorghe Crăsnaru, Martha Kessler, Varujan Cozighian) și arcușe tinere, acoperite de distincții internaționale (Mihaela Martin, Lenuța Ciulei). Poate programarea unor recitaluri individuale, la ore diferite de ale marilor festivități, ar fi detaliat imaginea solisticii autohtone, ar fi făcut-o cunoscută îndeosebi pe cea tînără. Formațiile de cameră au fost adecvat reprezentate, într-un dublu recital, de Cvartetul Academica al Conservatorului și Cvartetul Filarmonicii din Cluj-Napoca, ambele distinse în Festivalul Cîntarea României, contribuții elocvente pentru atenția de care se bucură genul cameral din partea interpreților și a publicului. Și marile ansambluri simfonice. Orchestra Filarmonicii și a R.T.V. și-au demonstrat ținuta europeană colaborînd cu oaspeți de prestigiu ca Roberto Benzi și Enrique Garcia Asensio.

Participarea componistică, sub raportul primelor audiții, s-a concentrat asupra oratoriului „Soarele neatîrnării" de Gheorghe Dumitrescu, o lucrare de maestru, pagină de antologie românească a genului, și asupra poemului simfonic „Pintea Viteazul" de Liviu Glodeanu, de ales profesionalism, captivant în persuasiunea ritmică și în siguranța mijloacelor orchestrale.

Din participarea străină menționăm acum, în continuarea rubricii din numărul trecut, trei evenimente: „Hovanscina" adusă la rampă de Teatrul Academic din Kiev, orchestra Academiei Santa Cecilia din Roma și recitalul violoncelistului Heinrich Schiff din Austria. Spectacolul oaspeților ucrainieni poate fi comentat doar ca o entitate, ca un fapt artistic global, de o calitate excepțională provenită din abordarea la un nivel superior conceptual, de devotiune artistică, a tuturor compartimentelor unei montări de operă. Orchestra Academiei Santa Cecilia impune prin incandescența participării instrumentale, prin fantezia și mobilitatea jocului său, iar Carlo Maria Giulini și-a confirmat cota înaltă care-l plasează printre primele baghete ale lumii. Am alăturat acestor mari ansambluri pe violoncelistul Heinrich Schiff, semnatarul unui recital care-l recomandă ca mare artist, argumentat în tehnica epatantă, în profunzimea frazării elegante, în timbrul mereu nobil.

Este îmbucurător că muzica a fost aleasă să patroneze o astfel de întîlnire a colaborării între frumos, dar nu este întîmplător, muzica este la noi, în actuala distribuție a forțelor productive artistice un strălucitor domeniu al fructificării talentelor și o emblemă a civilizației.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Miraria

Cunoscut mai ales ca traducător, Marcel Gafton este și un poet original, printre ultimii recuperați, dacă nu mă înșel, din naufragiul unei generații. El a avut tăria să revină la poezie după ce cîteva decenii n-a scris (sau n-a publicat) nici un vers. Dovadă că acolo unde există talent există și putința unei întoarceri. **Miraria** (C.R., 1977), primită cu metafore sărbătorești de Nichita Stănescu, este o carte de poeme situată la jumătatea drumului dintre lirismul pur al lui Ion Barbu și jocul verbal al lui Leonid Dimov. Marcel Gafton nu-i, totuși, un iubitor de concepte și nici un ermetic în înțelesul adevărat al termenului, deși versul lui este adeseori cu premeditare dificil. Îi lipsește și simțul pentru universurile aglomerate, culoarea lui este subțire, transparentă, peisajele n-au nimic din onirismul baroc al lui Dimov. Îl leagă, totuși, de acesta plăcerea invenției verbale, răsfățul cuvîntului rar, artificial, tăietura precisă a versului. Marcel Gafton zice „pămînte", „mafoamele spaimel", „taceruri", „bunicime", „mă purpuri", „se galeșă", „întocmitoare", „fricoșesc", „băbăreasa vorbă zîmboasă", „copacal", „comorogească", „scîrștie", „tristuește", „belșugind", „visuiască" etc., răsucind cuvîntul ca o sîrmă subțire și moale, inventînd verbe din placide substantive, silind, în fine, versul să primească o vocabulă rară, frumos sunătoare. Poezia este, în acest fel, o confesiune, dar și un joc cu silabele, un cîntec dar și un descîntec, o petrecere cu metafore care ne înveselesc ochiul și ne sucesc mintea: „Băbăreasă vorbă zîmboasă / untdelemnoasă / pe jos și de-a călare / pritocitoare, / zi, vorbă zîmboasă, / ori, mai bine, lasă ! / De doi [illegible] scoabă / mereu în treabă, / tu, paparudă, / cindă și iudă, / vești o țarcă / speranței, parca, / oaspe de marcă / de-amore leoarcă. / Di mai la deal / că tot al cal, / di mai la vale / alde matale, / ceasul încui / du-te haihui, // tu ție meșteră / știe-te meșteră, / tu mie mașteră / știu-te mașteră !".

Cînd vrea să fie patetic și demonstrativ **(Doamna poluare, Puntea)** Marcel Gafton nu reușește poemul, își pierde ritmul, devine o [illegible]siune de împerecheri de vorbe pieziș („tanțoșe zglobii neprihane", „taman două [illegible] turtureli" etc.) agreabile, scăpărătoare judecate obositoare și ineficiente dacă le luăm împreună. Genul lui este mica **scenetă** lirică, aceea în care lirismul profund apare disimulat, coborît în lumea faptelor banale și exprimat într-un stil (stilul generației ?) plin de delicioase impertinențe: „De la flăcăruia unui primus era paltonul cald / oala de tuci deasupra / în oala de tuci valuta forte a făinii de păpușoi / cocoloașe sub fericirea nerăbdătoare a lingurii de lemn / cîrmaci la capătul mestecării / o mînă cu bătătură țeapănă pe degetul vecin de-arătător / scînteierea ochelarilor de foame tînără / păi cam așa e — să te organizezi / firească închinăciune a dumicatului / o parcă fugară îngrijorare / lasă tu ia paltonul / vezi de stai într-un fel de vorbă cu iarna — / mi-a murit mie un salcîm..." sau, în altă parte **(Săptămîna-n creion)** : „și căpcăunoaia din buzunarul de la piept își scoate batista / cu un gest rotund, aproape cerc / l-a văzut ea pe Dumnezeu jucîndu-se cu cerul, / de atunci are acest nărav rotund;".

Se înțelege că acest stil poetic în care intră, lîngă înfumurare și o notă de ironie inteligentă, poate aborda fără complexe tema erotică. Marcel Gafton n-o ocolește și nici n-o coboară (îndepărtîndu-se, aici, de Geo Dumitrescu și de lirismul desacralizant al generației) în comentarii bagatelizante, inventează, doar, o poveste simplă **(povestea** fiind o formă de detașare) prin care sentimentul trece discret, urmat de inevitabila ironie. **De ce să dăm vina pe vin** este scris în acest fel, alte poeme sînt mai apropiate de maniera madrigalului ca aceste **chihlimbare incendiate** pe care poetul le complică prin mici sugestii expresioniste : pădurea ce „nuhoaie" liniștii bumbăcite, sîngerate orgolii de vulpi, vînători, pîndă, „pălălaia" ce se schimbă în abur, „danteia stranie a destrămării", „creștetul văpăierii", de unde se vede că lui Marcel Gafton îi este rușine să se exprime pe față, versul complică emoția, poemul strînge în jurul lui o vegetație deasă și inextricabilă de imagini ocrotitoare. Privirea trebuie să taie o cărare spre ideia ascunsă în iedera acestor metafore îndelung studiate : „Priveam în gheața incendiată a ochilor tăi amîndoi în perechea de chihlimbare incendiate / tresării semnul arătării fără oprire, / scrierea-i mare zorită de cuvinte simple / aburul strigăt mut mai departe, //mă priveam în chihlimbarele incendiate ale ochilor tăi — / nu vedeam decît clipa ca o giză încremenită păstrării, / în oțelia gheții ripă / colorile zilei de-apoi — zîmbet misterios".

Însă **studiul, deschiderea** pot provoca o altă emoție. Voind să acopere confesiunea, poetul scrie un alt poem, mai autentic uneori decît acela pe care ar dori să-l sugereze. Impresia mea este că Marcel Gafton se epuizează în aceste **pregătiri** lungi și labirintice unde el caută tonul potrivit al unei confesiuni ce întîrzie să vină. În așteptarea poemului (două piese din **Miraria** se intitulează chiar așa), el își notează incertitudinile, caută o definiție și-o găsește („tors în piezișuri și-ciulini / un tors lăptos, mai mult părere"), încearcă, pe scurt, să exprime neputința de a se exprima. Silindu-se să arate de ce nu poate formula o idee, poetul își compune, în fapt, poemul adevărat, crescut pe acest sentiment al vidului, al neputinței de a **începe**. Am putea spune, atunci, că Marcel Gafton ajunge la poezie avînd sentimentul de a nu o putea cuprinde și exprima. Tehnică premeditată, rătăcire involuntară într-un deșert al cuvintelor ? Indiferent de natura acestei **întîrzieri**, poetul nu stă degeaba, imaginația lui lucrează în așteptarea inspirației mari, regale, imaginația născocește și mintea ageră concentrează, complică. Efectul nu este totdeauna satisfăcător, în poemele rămuroase ale lui Marcel Gafton sînt și versuri care nu spun, în fond, nimic. Poema se înveșmîntă, în astfel de clipe, are dreptate, Marcel Gafton „în nesăbuințe".

În ciclul **Arheologie**, un „peisaj dunărean" și o „stampă belică" amintesc de inconformismul poeților de la 1945 și de gustul lor pentru metafora tăioasă, construită pe contestația retoricii vechi. „Veacul acesta cu miros de pucioasă și zgomot de puști / se tocmește cu moartea în preajma unei bătălii foarte grele : / din zoile vinelor noastre, Doamne, să guști / și granatele să ni le înghiți ca pe acadele / în preajma acestei bătălii foarte grele...".

Miraria reconfirmă un talent original, inventiv din speța creatorului **artifex**, degustător de licori verbale alese, în stare să moară de trei ori în poem pentru plăcerea unui sunet necunoscut, deși era suficient o singură dată pentru a ne sugera ideea.

Eugen Simion

PROFIL

Romanul cu un singur personaj

Prozatorul Nicolae Damian a publicat pînă acum patru cărți. După debutul cu volumul de povestiri *Dumnezeii bătrîne* (1969), a urmat, ca un intermediu o carte mai puțin ambițioasă, scrisă pentru copii *Fete și băieți* (1971). Concepute pentru „bucuria jocului", utile exercițiilor de stil și, în primul rînd, păstrării unei prospețimi a construcției imaginare „aidoma copiilor", povestirile despre fete și băieți, oricît de simple, nu puteau să ascundă nostalgia [illegible] în fața lumii și nici să estompeze tentația jocului. Ele au anunțat clar oricărui critic ce nu le-a ocolit, din orgoliu sau lipsă de timp, o temă și un univers de predilecție, o străveche epocă subterană — copilăria — cu mult mai [illegible] decît leitmotivul geloziei și în orice caz mai fertilă decît orice cazuistică a [illegible], descoperire, oricum, nu credem să [illegible] ultimul roman *Vara* (1976) și nici în ciclul ce-i va continua. În genere s-a observat că prezentul are, în cărțile lui Nicolae Damian funcția de „[illegible]" (M. Ungheanu). *Cucerirea trecutului*, (a memoriei) reprezintă *cucerirea identității* unui personaj, imposibilă fără retrăirea sau evocarea copilăriei acestuia. Cu aceeași intensitate, cucerirea *realului* sau a *identității reale* a unui personaj e imposibilă fără cunoașterea și frecventarea misterului, fără întîlnirea cu visele și basmul, fără împletirea întîmplărilor din prezent cu amintirea. Ignorarea unei teme fundamentale a prozei lui Nicolae Damian — copilăria — și necunoașterea scriiturii și compoziției sale epice specifice, bazate pe apelul la teatroterapie, psihodramă și sociodramă, avînd ca efect transformarea imaginației și ficțiunii într-un instrument de dezvăluire a realului, se soldează cu o lectură de suprafață. Din același motiv romanul *Vara* a fost uneori analizat dintr-un unghi incorect atît în privința calităților cît și a defectelor sale.

Cei ce salutaseră în *Dumnezeii bătrîne* sau în romanul de debut, *Pribegi, noi visam* (1973) realismul imaginii, puterea simbolurilor și a parabolei, forța picturii aproape hiperrealiste, deci și fantasticul, lirismul și meditația, dialogul (de fapt monologul interior), acuzau în romanul al doilea lipsa de compoziție și fragmentarismul, pseudomotivația, pastișa sau lipsa de conținut, taxînd cartea dintîi, din ciclul proiectat *Viața lui Martin* drept artificială sau expozitivă. Dincolo de viciile romanului *Vara*, semnalate sau nu persistă în receptarea lui critică un viciu de interpretare. Nicolae Damian scrie o *proză a ipostazelor* unui singur personaj, văzute cu încetinitorul. Celelalte prezențe umane au rolul de oglinzi, auditoriu sau destinatar, sînt un fel de cutii de rezonanță. Citite ca niște construcții epice cu mai mulți eroi, romanele *Pribegi, noi visam* sau *Vara* ni se par prea fluide sau, dimpotrivă, stufoase. De fapt femeia iubită din *Pribegi, noi visam* ori imaginea ei, luminată în chipul altor femei, e mai mult o fantasmă asemănătoare „frumoasei fără corp". Confesiunea, deși o invocă, dialogul înlocuit de monologul ce se transformă într-un roman scrisoare, reduc iubita la un destinatar, care nu va răspunde niciodată. Adevăratul și unicul personaj e bărbatul cu toate ipostazele și proiecțiile sale. Dacă în *Pribegi, noi visam* asistăm la o psihodramă, în *Vara*, spațiul epic e dominat de sociodramă. Deși diferită ca formulă epică, ambele cărți sînt în fond două portrete. Fiecare dintre ele e construit după imperativul „cunoaște-te pe tine însuți" de unde concluzia că sînt autoportrete. La Nicolae Damian salvarea personajului e legată de cunoașterea de sine. Pe prozator îl interesează menținerea echilibrului unui unic personaj. Refuză schema lui sau etichetarea unui destin. Nu face din eroul său un caz precum Rebreanu în *Ciuleandra*, nu transformă un personaj normal într-un caz ireversibil. Psihiatrul e interesat de reversibilitate, de revenire la normal, de ieșirea din criză. Nicolae Damian refuză să dea eroilor săi traiectoria epică a unui caz și nu-i subordonează unei singure perspective. Martin din *Vara* nu ne apare doar ca soț, tată, astenic, savant strălucit dar neînțeles, sau înțeles dar neajutat, nici numai ca om de valoare strivit de altul despotic, neinteresat decît de hegemonia lui. Nu problema puterii sau abuzului îl interesează pe autor, nici cea a remușcării față de Demetra sau Vania, nici evaziunea în basm sau vis. Iar revelația nu e căutată nici măcar în acea saga despre strămoșii lui Martin, derulată cu repeziciune. Pe Nicolae Damian îl interesează cum și în ce măsură e puternic Martin, iubește sau urăște, se teme sau are curaj, își amintește sau caută complicitatea uitării, e vulnerabil sau sigur de sine, orb sau precaut, vigilent ori iresponsabil. Vrea să știe și să vadă dacă Martin *există* și dacă există *gîndind*. Nici *Pribegi, noi visam* nu e o carte despre gelozie sau susceptibilitate, despre egoism sau generozitate, despre eșec afectiv sau despre pierderea „funcției realului". Proza lui Nicolae Damian refuză să *se* angajeze eseistic în jurul unor probleme impersonale. Indiferent de faptul că în *Pribegi, noi visam* sau în *Vara* există persoana întîi, a doua și a treia la singular și plural, verbul conjugat *a putea, a iubi, a bănui, a vindeca, a salva* definește un singur personaj, pe bărbatul iubind și bănuind în primul roman și pe Martin în cel de-al doilea.

Cei doi freamătă și respiră atît de intens încît consumă și oxigenul celorlalți. Sînt vigilenți, stau la pîndă, se autoveghează, nu-și iau [illegible]. Ne povestesc visele lor, vise prin care nu-și cheamă somnul, ci și-l alungă, trezindu-se. Opțiunea pentru mobilitate și veghe e deviza prozei lui Nicolae Damian, adevărată fotografie mișcată, portret compus într-o mișcare cu încetinitorul. Trecutul și prezentul se luminează reciproc, existînd ca perspective, reversibile și nu ca felii independente ale timpului. Romanele sînt cărți cu un singur personaj, scrise pentru el, nu pentru probleme sau idei din afara lui. Totuși, ele nu sînt universuri în care se cultivă solitudinea. Eroul se retrage inventariind lumea de la distanță, contabilizînd-o, [illegible] ochiul în fața ei ca în fața unui spectacol exterior al obiectelor descrise, asediate. Nimic din ochiul rece al noului roman, nimic dintr-o privire ce s-ar vrea imobilă, [illegible] și transformîndu-le în natură moartă, [illegible]. Ochiul vede lumea, o recreează, o primește în sine, dar e în același timp lumina ce luminează această lume, încălzind-o. Personajul devine un drum sinuos spre sine, cu [illegible] și [illegible], cu popasuri și fugi cu respirația în gură. Deloc static, în nici-un caz schematic, el se înscrie aproape într-un program existențialist. Nicolae Damian scrie o proză în care acțiunea de a construi e înlocuită cu aceea de a fora. Gestul defrișării îl domină pe cel al asezămîntului. Nimic mai evident decît acest refuz al drumului marcat, complex al culturii, poate, dar și refuz al generalizării și absolutizării — [illegible] de drumul filosofiei și nu al omului. Proza lui Nicolae Damian, cu un evident program relativist și cu un clar interes pentru dinamică, construiește după modelul dictonului „nu există boli, ci bolnavi", un principiu, care spune că nu există idei și sentimente ci oameni care le cugetă și le trăiesc. Cu riscul de a se pierde în lirism și picturalitate, povestitorul sau romancierul nu [illegible] misterul. Nu elucidează îndoiala ci, pe un drum mai vechi, o supralicitează. Rezultă un stil sincopat, o fluență cratyliană, meandre, flux și reflux, eșec și victorie, un text a cărui ordine lineară nu ni se pare deloc obligatorie, capitolele din *Vara* putîndu-și schimba ordinea. Un mod specific de a face aluzie la real, ca la ceva extrem de familiar, deși tainic, și de a transforma senzația reținută în conștiință, e definitoriu pentru acest univers, ce refuză [illegible] de constanță ale reprezentării. Prozatorul dizolvă în paginile cele mai bune impermeabilitatea ochiului față de variabilitatea lumii înconjurătoare, descoperind „ochiul novice" al lui Ruskin. Lumea interioară sau cea din afară se dezvăluie proaspete, crude, [illegible]. Proza aceasta o înțelegem mai bine dacă știm limbajul poeziei. Tainele valorii romanului *Pribegi, noi visam* ne sînt mai bine relevate prin [illegible] din *Vara* sau prin ceea ce lipsește din portretul lui Martin. *Pribegi, noi visam*, este o monodie, un monolog liric închis în proză. *Viața lui Martin* va rămîne probabil, după terminarea ciclului deschis de volumul *Vara*, o monodramă, o dramă cu un singur personaj, aproape un monolog dramatic din cînd în cînd întrerupt de cor. În *Vara* se aud prea multe voci care, deodată domină corul. Jocul existențial atît de specific copilăriei e palpabil în *Pribegi, noi visam* și absent în *Vara*. El nu se lasă acoperit de partiturile și rolurile celorlalte. Prin el se dezvăluie, se lasă luminat un personaj ca printr-un fel de test sau expunere a negativismului fotografic. În urma lui eroul se simte parcă salvat, eliberat de teama de a se cunoaște. Ambiția de a juca mai multe roluri, de a vorbi mai multe idiomuri firească în epică, ba mai mult necesară, creează în cazul lui Nicolae Damian, [illegible] artist al stilului, sentimentul artificialului, al facilității. Prezentul ca rampă de lansare spre mai multe trecuturi, spre mai multe copilării devine abstract. Prea multe poarte de fugă interioare nu mai descriu drumuri spre sine ci linii abstracte. Cerînd, totodată, prozei lui Nicolae Damian mai multe personaje egal de vii n-ar trebui să uităm ca în cazul său înseamnă să-i cerem să cuprindă-ntr-o carte mai multe copilării (nu există identitate reală fără evocarea copilăriei). Numind problemele prozei sale și considerîndu-le nici [illegible] semnificative vom opaciza și abstractiza un text transparent și viu, căutînd așa-zise esențe acolo unde importantă este existența.

Va fi destul de simplu să confundăm oglinzile cu cei ce se privesc în ele. Vom considera o fereastră deschisă spre semnificațiile cărților geamul pictat în trompe l'oeil și nu cel real. După *Vara* nici prozatorul și nici criticul nu mai au, într-un anume sens, voie să greșească. Romanul acesta recent a arătat, a limpezit calea și șansa scrisului lui Nicolae Damian. Paradoxul prozatorul nu trebuie să-și piardă ochiul novice, adică copilăria. Se poate juca de-a realitatea, nu și de-a arta. Scrisul său e autentic și are forță cu cît e mai mult un cîntec despre sine al personajului, cîntec într-o accepție withmanniană, adică, dialog, invocație, povestire, „călătorie împrejurul lumii sau cel mai scurt și adevărat drum spre tine însuți".

Doina Uricariu

Desen de Tudor Jebeleanu

Dreptul la replică

Stimate tovarășe redactor șef,

În virtutea dreptului la replică, vă rog să binevoiți a publica scrisoarea care urmează :

1. În **Luceafărul** din 14 mai a.c., sub titlul **O punere în cauză**, Vasile Florescu ne face deosebita cinste de a se ocupa de volumul **Retorica literară românească**, apărut la Editura Minerva (1976). Titlul însuși arată că studiul avea un caracter declarat polemic „încercînd să demonstreze că filozofia nu poate fi considerată, așa cum se insinuează, unica posibilitate de valorificare a vechii retorici". Literaritatea ar fi deci un fenomen care însoțește disciplina chiar de la începuturile sale. În primele capitole ale cărții, unele obiecții, mărturisit sau nu, aveau în vedere și afirmații ale lui Vasile Florescu din **Retorica și neoretorica** (versiune ameliorată și dezvoltată a eseului din 1969). Orice lucrare de natura aceasta ridică probleme dintre cele mai dificile, imposibil de rezolvat în limitele a cîteva sute de pagini ; de la aspectele metodologice, pînă la rezultatele practice ale cercetării orice contribuții, parțiale sau nu, sînt necesare. Vasile Florescu amintește el însuși de piedicele întîmpinate în documentare și mărturisește cinstit că unele lucrări le cunoaște din surse de mîna a doua. Surprind de aceea cu atît mai mult spiritul minor revindicativ și iritarea autorului (o polemică mai veche a domniei sale cu un cercetător ieșean s-a desfășurat în aceeași termeni). Am citat din Cicero ? Vasile Florescu ține imediat să precizeze : „d-sa dă un citat din Cicero, pe care l-am dat și noi". Am folosit traducerea lui Quintilian din **Biblioteca pentru toți** ? Dar aceasta este o „nefericită traducere". Există o ediție accesibilă a **Retoricii** lui Aristotel ? E inutilizabilă pentru că nu are „diviziunile moderne ale textului". E numit traducătorul unui fragment pe care l-a tradus și Vasile Florescu ? Lucrul acesta trebuie neapărat menționat. Aducem exemple din noua critică franceză? Acestea sînt argumentele lui Vasile Florescu. Amintim o carte ? Dar e tocmai cea la care „noi am trimis". Am citat din H.I. Marrou, indicînd ediția și pagina (nu într-un singur loc) ? Nu are importanță, Vasile Florescu repetă : „traducerea este a noastră". Se întîlnește o informație în mai multe lucrări ? Ea nu putea fi luată decît din **Retorica și neoretorica**.

2. Ni se obiectează că textele autorilor francezi sînt redate în original, pe cînd cele latine, englezești și germane în românește. Deschidem la întîmplare **Retorica și neoretorica** : textele autorilor francezi sînt redate uneori în original, alteori în traducere ; cele latine la fel. Se poate trage de aici o concluzie ? Pentru cel care nu vede în fiecare pagină un delict, niciuna.

3. Ediția franceză după care l-am consultat pe Aristotel e intr-adevăr a lui Ruelle, cum presupune Vasile Florescu ; dar cum pe noi nu ne-au interesat „diviziunile moderne ale textului", ci numai textul, am considerat că poate fi consultată cu folos (în lipsa altora).

4. Vasile Florescu (cercetător) crede că nu poate exista „teză de doctorat sau lucrare cît de cît științifică" fără **apud, cf., citat de...** Printre atîtea altele, este și aceasta o părere.

5. Dacă o ediție franceză din **Retorica** lui Aristotel este „demult ieșită din uz" și dacă traducerea lui Quintilian este o „nefericită traducere", nu vedem în ce constă vina altora. Cît ne privește, am consultat traducerea românească din Quintilian paralel cu ediția din 1766 (cu notele lui Ch. Rollin) și nu ni s-a părut chiar atît de „nefericită".

6. Vasile Florescu vede un „n.n." (nota noastră) într-o propoziție a autorului, nu într-un citat deci, prilej de a consemna cu voluptate încă o „neglijență", care să pună în cauză „calificarea ca cercetare" a lucrării. O simplă întîmplare ; cu trei rînduri înaintea locului incriminat era o altă intercalare în text (de aceeași natură), cu scopul de a limpezi noțiunea și nu de a corecta fraza.

7. Sînt semnalate, între altele, [illegible] „numeroase [illegible]". Să [illegible] că „de la Aristotel nu [illegible] retorica ? D-sa des[illegible] „[illegible] la p. 81 [illegible] că s-a produs totuși ceva profund [illegible] „direcția literară" în retorică, reprezentată de Cicero și Quintilian, care se opune vechii „direcții filozofice" a lui Aristotel". Că urmăream procesul de literaturizare a disciplinei e adevărat : dar deschidem la p. 81 și citim : „Oricîte definiții am adăuga între secolele al XVI—XVIII-lea, retorica ezită încă între direcția filozofică (Aristotel), **persuadere** și cea literară (Quintilian și Cicero), **bene dicendi**". Era vorba deci numai de această ezitare și nu de producerea a ceva „profund nou" ; direcția literară n-a însemnat invenția unor definiții, reguli și diviziuni, ci „degradarea" celor vechi, paralel cu o subtilă cultivare a ficțiunii și imaginarului.

8. Nu există nici o frază la p. 14 în care se „contestă afirmația, privind aportul neconcludent al unor critici, mai precis al noilor critici francezi". Am scris, în schimb, la p. 288 : „E o pură iluzie că spunem mai mult, dar e un adevăr că spunem altfel. T. Todorov încearcă să salveze din vechea retorică **topografia** (descrierea locului), **chronografia** (descrierea timpului), **etopeea** (descrierea morală) ; alții propun în glumă **cephalografia** (sau descrierea capului), **podografia** (descrierea piciorului) etc." În două pagini și jumătate, dedicate interesului pentru retorică în Europa, Vasile Florescu îi amintește pe Barthes, Genette, Todorov și Blanchot. „Nu credem că exagerăm, încheie d-sa, dacă vedem în noii critici niște aliați, care mai mult încurcă decît descurcă ițele neoretoricii". Rezervele noastre erau departe de înțelesul pe care-l dă autorul întregii acțiuni a criticilor amintiți : „a scandaliza pentru a forța succesul". Acestea sînt „argumentele" pe care Vasile Florescu se plînge că le-am folosit, fără să le dăm în vileag paternitatea. O facem cu această ocazie, despărțindu-ne categoric de morală.

9. Sîntem acuzați că ne-am folosit de argumentele **grupului de la Liège** la care a trimis, evident, și Vasile Florescu. Nu numai că nu le-am folosit, dar nici nu le-am acceptat în totalitate sub forma rezultatelor din **Rhetorique generale**. Pentru cine cunoaște lucrarea, atitudinea noastră e ușor de descoperit în cîteva fraze de la p. 283.

10. Nicăieri nu se pune „sub semnul îndoielii afirmația că Miron Costin ar fi autorul tratatului de retorică", așa cum susține Vasile Florescu. La p. 79 reproducem pur și simplu părerile altora în legătura cu paternitatea manuscrisului. Deci nu e vorba de nici o contradicție. Noi am susținut altceva : că pentru o istorie a retoricii românești nu e importantă nici aventura tratatului, nici descoperirea modelului. Între **încercarea de a scrie și a scrie** diferența este, în cazul acesta, cea dintre lucrarea neîncheiată și existența fragmentului.

11. Nicăieri nu se afirmă că Baumgarten ar fi un autor renascentist. Pe Vasile Florescu nimeni nu-l consideră un autor medieval numai fiindcă este citat, avînd în secolul XX o opinie despre retorica secolului XII.

12. Studiul nostru nu are decît 332 de pagini ; la p. 414 nu puteam, așadar, vorbi despre „[illegible] retorica contemporană". Și chiar de-ar fi fost așa, am spus-o și cu alte prilejuri : „Prea se vîntură ideea că neoretorica ar fi intr-adevăr o **nouă retorică**, atunci cînd de fapt singurele care se schimbă sînt cuvintele". Și Crevier era convins, în secolul trecut, că scrie o „neoretorica". Alte două observații de natură stilistică : 1. „retorica înțeleasă ca ars ornandi" — expresia nu se află nici la p. 242, nici la p. 249. **Retorica ornamentala** e o formulă des folosită ; ea marchează trecerea disciplinei înspre o stilistică a faptului literar. 2. „fenomen de fapt" ; la p. 288 propoziția exactă este aceasta : „Vechiul fenomen, de fapt, al adeziunii mecanice, automate și indiferente străin umanismului societății noastre", ceea ce e cu totul altceva.

13. În ce privește etica noastră, oferim numai două exemple : „Lucrările, cîte se pot cita, cu excepția remarcabilului volum al lui V. Florescu, **Retorica și neoretorica** (1973), nu au în vedere disciplina în sine, ci numai variii aspecte amintite în treacăt în contextul unor preocupări de altă natură" (p. 5). Și : „Nu ne-am propus să facem istoria neoretoricii, nici să enumerăm toate tendințele acestei agitate reabilitări. Ambele au fost realizate exemplar de V. Florescu" (p. 208).

Cu stimă,

Aurel Sasu

P.S. O scrisoare trimisă de Vasile Florescu, in 27 iulie 1976, lui... Aurel Sasu, deci după apariția **Retoricii literare românești**, se încheie astfel : „Vă felicit călduros și vă doresc tot succesul pe care il meritați !". Cititorul este rugat să rețină singur concluziile.

A. S.